

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen, de gevraagde informatie in te vullen (en de overeenkomst te ondertekenen en af te geven).

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling met

Titel: Economische en bedrijfsrelevante aspecten van het verwachtingspatroon van babyboomers ten aanzien van voorzieningen in verzorgingstehuizen

Richting: master in de toegepaste economische wetenschappen - marketing

Jaar: 2008

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Ik ga akkoord,

THIJS, Valérie

Datum: 5.11.2008

Economische en bedrijfsrelevante aspecten van het verwachtingspatroon van babyboomers ten aanzien van voorzieningen in verzorgingstehuizen

Valérie Thijs

promotor :
Prof. dr. Ria SNELLINX

co-promotor :
De heer Wouter FAES

VOORWOORD

Dit eindwerk is het slotstuk van mijn opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen, afstudeerrichting marketing aan de Universiteit Hasselt. Met veel enthousiasme en overgave heb ik aan mijn eindverhandeling gewerkt. Het is een thema dat me erg aanspreekt omdat dit een actueel onderwerp is dat aan belang zal winnen omwille van de vergrijzing van de bevolking. Ik heb veel bijgeleerd bij het maken van deze eindeverhandeling. Ik heb contacten gelegd, initiatieven genomen, leren omgaan met tegenslagen en dergelijke. Het maken van deze eindverhandeling was echter niet mogelijk geweest zonder de steun van een aantal personen, aan wie ik een woord van dank wil richten. In de eerste plaats dank ik mijn promotor, prof. dr. R. Snellincx en co-promoter, . drs. W. Faes voor hun begeleiding. Zij hebben mij bijgestaan met goede raad en aanbevelingen. De volgende personen in de rij zijn Steven Reynders en zijn medewerkers van seniorenvereniging Okra 55+ die mij uitermate hebben geholpen bij het zoeken en selecteren van respondenten in dit onderzoek. Verder wil ik mijn ouders en familie danken voor hun goede raad en steun. In het bijzonder dank ik Bert Derhaeg, Tom Van Hoeck, Nathalie Thijs, Kevin Kimpen en overige vrienden die mij voortdurend hebben bijgestaan met raad en advies. Verder dank ik alle respondenten voor hun bereidwillige medewerking en de tijd die ze hebben vrijgemaakt om aan dit onderzoek mee te werken.

*Valerie Thijs
Houthalen, mei 2008*

SAMENVATTING

De vergrijzing van de bevolking is een actueel thema waarmee ook België mee geconfronteerd wordt. Deze vergrijzing zal vooral duidelijk worden na het jaar 2010, wanneer de 'Babyboomgeneratie' van na de tweede wereldoorlog de pensioengerechtigde leeftijd bereikt.

Door deze veroudering van de bevolking zullen de zorg- en woonbehoeften gaan stijgen en neemt de vraag naar seniorenvoorzieningen toe. Er zijn al verscheidene onderzoeken verricht over de woon- en zorgbehoeften van de huidige senioren of over de betaalbaarheid van seniorenvoorzieningen. Er is echter nog niet geweten hoe 'Babyboomers' denken over woon- en zorgvoorzieningen. Daarom onderzoek ik in het bijzonder het verwachtingspatroon van babyboomers betreffende de toekomstige woonaccommodatie en zorgverlening. De centrale onderzoeksvraag luidt dan ook: "Waar en hoe willen babyboomers in de toekomst wonen en hoe willen ze verzorgd worden?" Hun behoeften in rust- en verzorgingsvoorzieningen zullen wellicht verschillen van de personen die er tegenwoordig gebruik van maken.

Men kan beroep doen op verschillende voorzieningen. Een van de mogelijkheden is een verblijf in een rust- en verzorgingstehuis, waarover deze thesis handelt. De babyboomgeneratie zal waarschijnlijk andere woonverwachtingen stellen en wil wellicht dat de residentiële woonvoorzieningen zoveel mogelijk een thuis sfeer benaderen. Daarom is het aangewezen om al op voorhand in kaart te brengen wat de babyboomers later zullen wensen wanneer ze in een rust- of verzorgingstehuis zullen vertoeven. Zo kunnen we deze woonomgeving alvast voorbereiden op hun noden en wensen.

Om deze kwestie te onderzoeken, is de centrale onderzoeksvraag opgesplitst in een aantal deelvragen. Eén hiervan gaat over de interesse van babyboomers naar woon- en zorgvormen toe. Hoe vergelijken ze een rust- en verzorgingstehuis met de alternatieven? Er zijn ook enkele deelvragen toegevoegd die verband houden met de accommodaties, faciliteiten en participaties in rust- en verzorgingstehuizen. Andere vragen peilen naar de mening over woonmogelijkheden en verhuismotieven.

Om hierop een antwoord te krijgen werd een survey georganiseerd met de babyboomers als onderzoekspopulatie. Er is een enquête opgesteld en deze is door ongeveer 55% van de bereikte respondenten ingevuld.

Meer dan helft van de geënquêteerden wil later verhuizen naar een serviceflat. Meer dan 53% is sterker geneigd later gebruik te maken van serviceflats en thuiszorg. Men is eerder matig tot nauwelijks bereid om te opteren voor een rust- en verzorgingstehuis.

Slechts 13% van de ondervraagden kiest ervoor om naar een rust- of verzorgingstehuis te verhuizen. Een reden hiervoor kan zijn dat serviceflats meer privacy en zelfstandigheid bieden. Ook wensen velen zo lang mogelijk thuis of hun woning aan te passen aan hun toekomstige behoeften.

Uit relevante literatuur kan er afgeleid worden dat senioren naar een rust- en verzorgingstehuis verhuizen als ze gezondheidsproblemen ondervinden of gebrek hebben aan sociaal contact. Deze redenen zijn getoetst aan deze van de babyboomers, en de resultaten tonen aan dat ze hier ook van toepassing zijn.

85 % van de respondenten gaat ook matig tot helemaal akkoord met voorstellen rond participaties met jongeren en verenigingen en rust- en verzorgingsvoorzieningen. Babyboomers blijken positief te reageren op een ander voorstel betreffende projecten met kinderparken en crèches in rust- en verzorgingsvoorzieningen.

Er werd ook gepeild naar meningen over vrijetijdsactiviteiten en accommodaties in een rust- en verzorgingstehuis. De bevindingen laten zien dat internetfaciliteiten hoog scoren bij babyboomers. Ook willen velen van hen een beslissingsbevoegdheid hebben over het interieur van hun woonst. De respondenten waren ook wel te vinden voor de terbeschikkingstelling van aparte ruimtes voor familiebezoeken of feestjes, en wensen de familie te laten meedoen aan activiteiten. Andere faciliteiten zoals het inrichten van muziek-, theater- en filmvoorstellingen krijgen ook een goede appreciatie. Verder kiezen ze voor wandelen, fietsen, fitnessstrainingen en zwemmen uit een keuzelijst van sporten die ze later in een rust- en verzorgingstehuis wensen te beoefenen.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	2
SAMENVATTING	3
INHOUDSOPGAVE	5
1 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSOPZET	8
1.1 Probleemstelling	8
1.2 Formulering van het onderzoeksdoel, de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen.....	10
1.2.1 CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG.....	10
1.2.2 DEELVRAGEN	10
1.3 Onderzoeksplan	12
1.3.1 KEUZE EN VERANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIEËN	12
1.3.2 ONDERZOEKSOPZET LITERATUURONDERZOEK	12
1.3.3 ONDERZOEKSOPZET PRAKTIJKONDERZOEK	14
Deel 1: Literatuurstudie	15
2 HEDENDAAGSE BABYBOOMERS	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Wie zijn babyboomers ?	15
2.3 Conclusie	17
3 DE VERGRIJZING VAN DE BEVOLKING	18
3.1 Inleiding	18
3.1.1 DEMOGRAFISCHE EVOLUTIE	19
3.1.2 STRUCTUUR VAN DE BEVOLKING PER LEEFTIJDGROEPEN.....	20
3.1.3 VERGRIJZING PER GEWEST	22
3.1.4 WITTE DRUK.....	25
3.1.5 BESLUIT	27
3.2 Verklaring van de evolutie.....	28
3.2.1 GEBOORTE EN VRUCHTBAARHEID	28
3.2.2 STIJGENDE LEVENSV ERWACHTING.....	29
3.2.3 MIGRATIE.....	30
3.2.4 BESLUIT	31
4 GEVOLGEN VAN VERGRIJZING	32
4.1 Inleiding	32
4.2 Uitgaven voor gezondheidszorg.....	34
4.3 De Pensioenlasten in de toekomst	36
4.4 De positie van de senior transformeert.	37
4.5 Conclusie	38
5 AANBOD AAN VAN WONEN EN ZORG	39
5.1 Extramurale zorg	39
5.2 Transmurale zorg	39
5.3 Intramurale zorg	40
5.4 Verschil tussen rusthuis en verzorgingstehuis	42
5.5 Een korte geschiedenis schets in rust en verzorging	42
5.6 Kenmerken van een rust- en verzorgingsvoorziening	44
5.7 De preferenties van huidige senioren over rust- en verzorgingsvoorzieningen. ...	45
5.8 Ontwikkelingen in het aanbod van rusthuizen	47
5.9 Naar de toekomst toe	48
5.9.1 THUISZORG.....	48
5.9.2 DE ZORGVORMEN OP ELKAAR AFSTEMMEN	48

5.9.3	RUSTHUIZEN AANPASSEN	48
5.9.4	VERDERE MAATREGELEN	49
5.9.5	CONCLUSIE	49
5.10	Alternatieve woonvormen	50
5.10.1	INLEIDING	50
5.10.2	KLEINSCHALIG WONEN	50
5.10.3	WOONZORGCOMPLEX	50
5.10.4	NIEUWE CONCEPTEN IN RUST- VERZORGINGSTEHUIZEN	51
5.11	Conclusie	52
6	DE GENERATIES UIT DE VOORBIJE TWINTIGSTE EEUW	53
6.1	Inleiding	53
6.2	Definitie van de term generatie.....	53
6.3	Het levensverloop van de babyboomgeneratie	56
6.3.1	INLEIDING.....	56
6.3.2	HET ONTSTAAN	56
6.3.3	DE CULTURELE REVOLUTIE IN DE JAREN 60	57
6.3.4	JAREN 70 IN ONTNUCHTERING	58
6.3.5	DE ZILVEREN LADING	59
6.4	De 5 generaties uit de voorbije twintigste eeuw	60
6.4.1	DE VOORROORLOGSE GENERATIE.....	60
6.4.2	DE STILLE GENERATIE	60
6.4.3	DE BABYBOOMGENERATIE.....	60
6.4.4	DE VERLOREN GENERATIE.....	61
6.4.5	DE PRAGMATISCHE GENERATIE	61
6.4.6	CONCLUSIE	62
6.5	Babyboomers hebben eigen waarden.....	64
6.5.1	INLEIDING.....	64
6.5.2	DE WAARDEN VAN BABYBOOMERS	64
6.5.3	MENTALITEITSPROFIEL VAN BABYBOOMERS	64
6.5.4	LEVENSTIJL VAN BABYBOOMERS	65
DEEL 2 : PRAKTIJKONDERZOEK		67
7	ONDERZOEKSONTWERP	67
7.1	Onderzoeksinstrument en verwerkingsmethode	67
7.2	Het conceptueel model.....	68
7.3	Onderzoeksvragen en hypothesen	73
7.4	Opbouw van de vragenlijst	75
7.5	De steekproefopzet	77
7.5.1	STEEKPROEFTECHNIEK	77
7.5.2	VERENIGINGEN	77
7.5.3	DE ONDERZOEKSPOPULATIE.....	78
8	DE STATISTISCHE VERWERKING	79
8.1	De respondenten.....	79
8.2	De codering van de antwoorden	79
8.3	Bespreking van de resultaten.....	79
8.3.1	KENMERKEN VAN DE RESPONDENTEN.....	80
8.3.2	DE ANALYSE VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN	85
8.3.3	HET TOETSEN VAN DE HYPOTHESEN.....	98
9	OPMERKINGEN EN SUGGESTIES VAN RESPONDENTEN	106
10	CONCLUSIE	109
10.1	Antwoorden op de onderzoeksvragen	109
10.1.1	DE EERSTE ONDERZOEKSVRAAG	109
10.1.2	DE TWEEDE ONDERZOEKSVRAAG	110
10.1.3	DE DERDE ONDERZOEKSVRAAG	110
10.1.4	DE VIERDE ONDERZOEKSVRAAG	111

10.1.5	DE VIJFDE ONDERZOEKSVRAAG	113
10.1.6	DE ZESDE ONDERZOEKSVRAAG.....	113
10.2	Beperkingen aan het onderzoek.....	114
10.3	Aanbevelingen voor verder onderzoek	115
11	BIBLIOGRAFIE	116
12	OVERZICHT VAN DE TABELLEN	122
13	OVERZICHT VAN DE FIGUREN	123
14	BIJLAGEN	124

1 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSOPZET

1.1 Probleemstelling

Demografische factoren hebben een grote impact op het economisch leven. Vergrijzing en ontgroening zijn actuele en belangrijke onderwerpen van vandaag. Het is nu algemeen geweten dat het aandeel ouderen in de totale bevolking toeneemt. De vergrijzing heeft ook gevolgen voor de bedrijfswereld, economische en sociale sector. En het tijdstip staat al vast: 2010. Dit is het jaar dat de eerste naoorlogse jaargangen officieel op pensioenleeftijd komen en de actieve bevolking begint te dalen.

De vergrijzing gaat over veel meer dan stijgende pensioen- en gezondheidsuitgaven. De zogenaamde vergrijzingproblematiek wordt altijd en onmiddellijk geassocieerd met exploderende uitgaven voor gezondheidszorg en pensioenen. De vergrijzing houdt ook andere aspecten in. Daarom plaatst de veroudering van de bevolking ons voor vele vragen en uitdagingen. **Hoe moeten namelijk de zorgvormen evolueren om aan de wensen van een kritisch en assertief publiek te voldoen?** Dit publiek zijn de zogezegde babyboomers. Waar en hoe willen ouderen in de toekomst wonen en hoe willen ze verzorgd worden?.

De behoeften van de toekomstige ouderen zullen wellicht verschillen van die van vandaag. Ouderen worden mondiger, beter geïnformeerd, hebben een hogere scholingsgraad, hechten meer belang aan privacy en autonomie, de levensverwachting is hoger, ze hebben steeds geleefd in een hogere welstand, ze hebben een actiever leefpatroon en de oudere migranten worden talrijker. Voor de actieve senioren van vandaag betekent de pensionering de voortzetting of zelfs het begin van heel wat activiteiten, waarvoor voldoende koopkracht nodig is. En dit kapitaal hebben ze ter beschikking(Van Poppel A., 2007).

Vaak ook wordt de fout begaan de senioren groep te beschouwen als een homogene entiteit, voornamelijk samengesteld uit zorgafhankelijke personen. Dat is een verkeerde voorstelling van zaken. Zorgafhankelijkheid slaat vooral toe na de leeftijd van 80 jaar en dan nog maar bij circa één derde van de betrokkenen.

Een ander belangrijk uitgangspunt in het woonbeleid moet de keuzevrijheid van de ouderen zijn. Aangezien de groep ouderen geen homogene, maar een zeer gedifferentieerde groep is, dienen verschillende woonmodellen of woon- en zorgmodellen

naast elkaar te bestaan.¹ Het woonbeleid moet streven naar autonomie en zelfredzaamheid van de ouderen en permanent rekening houden met hun behoeften.

De toekomstige generaties zullen andere woonverwachtingen stellen en willen wellicht dat de residentiële woonvoorzieningen zoveel mogelijk het 'thuis wonen' benaderen: bijvoorbeeld in vorm van meer privacy in rusthuizen, voldoende woonruimte per persoon en dergelijke. Zowel het residentieel als semi-residentieel wonen zal zich aan de veranderende behoeften van nieuwe generaties ouderen moeten aanpassen. Dit wil bijvoorbeeld ook nog concreet zeggen dat aan ouderen meer inspraak moet gegeven worden, specifiek in bewonersraden van instellingen of in het algemeen lokaal woonbeleid. De ouderen van morgen vormen dus een heterogene groep die niet zozeer vraagt om een standaard ouderenvoorziening maar wel om gedifferentieerde woonvoorzieningen.

¹ 'De vele tinten van grijs' van Zesde Socialistische Mutualistisch Congres

1.2 Formulering van het onderzoeksdoel, de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen

De inleiding heeft al een zicht gegeven op het huidige probleem in deze eindverhandeling. Het doel van deze eindverhandeling is enerzijds te achterhalen hoe de babyboomers later willen wonen in rust- en verzorgingstehuizen en anderzijds hoe zij later hun tijd willen doorbrengen. Dit zal nagegaan worden in de literatuurstudie en via een survey. Vooraleer we starten met het onderzoek, is het belangrijk om een duidelijke en degelijke onderzoeksstrategie te onderbouwen. In het volgende onderdeel zal de onderzoeksopzet en strategie worden uiteengezet.

1.2.1 CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

Babyboomers zullen allicht niet veel moeite of problemen hebben om hun tijd weten in te vullen. Maar op een dag kunnen deze personen hulpbehoevend gaan worden. Ze gaan niet altijd kunnen rekenen op de hulp van hun kinderen. Ze kunnen hun oude dag ook doorbrengen in rust- of- verzorgingstehuis. Daarom is het aangewezen om al op voorhand in kaart te brengen wat de babyboomers later zullen wensen wanneer ze vertoeven in een rust- of- verzorgingstehuis. Zo kunnen we hun noden en wensen onderbrengen in deze omgeving. Daarom luidt de hoofdvraag:

"Wat zijn de verwachtingspatronen van babyboomers ten aanzien van voorzieningen in rust- en verzorgingstehuizen?"

1.2.2 DEELVRAGEN

Deze onderstaande vragen zijn de deelvragen van het theoretische gedeelte van het onderzoek, met name de literatuurstudie. Langs deze deelvragen wordt er getracht achtergrondinformatie te vergaren om zo een passend beeld te creëren van het onderzoeksprobleem.

Verschillende factoren bepalen de vraag van ouderen naar voorzieningen voor wonen en zorg. De belangrijkste factoren zullen we dichterbij bekijken. Een voorname kwantitatieve factor is demografie. Hoeveel ouderen zijn er nu, en hoe zal de groep aangroeien in de toekomst? ***Deelvraag 1: Wat zijn de kwantitatieve gevolgen van de vergrijzing?*** Verder willen we ook weten welke voorzieningen een modern ouderenbeleid wensen wil voorzien, aangepast aan de hedendaagse leef-, woon- en

zorgbehoeften van de ouderen. Daarom moeten we eerst weten wat het huidige aanbod is. **Deelvraag 2: Wat is het aanbod in huidige rust- en woonvoorzieningen?**

Door deze verscheidenheid binnen het ouderenpubliek moeten we anticiperen op de toekomstige verwachtingen. Een grotere verscheidenheid in het aanbod en een breder pallet aan ondersteunende maatregelen kunnen een mogelijke oplossing bieden. De volgende **deelvraag 3: Welke waarden dragen babyboomers?**

Kennis over het gedrag van deze groep ouderen wordt steeds als noodzakelijker gezien aangezien deze groep groot is qua omvang. Daarom luidt de volgende **deelvraag 4: Welke is de levensloop van de Babyboomgeneratie en hoe beïnvloedt dit de verwachtingen ten aanzien van voorzieningen?**

1.3 Onderzoeksplan

Hieronder wordt het onderzoeksplan voor deze eindverhandeling weergegeven. Eerst vindt u een verantwoording van de gekozen onderzoeksstrategieën terug. Vervolgens wordt de onderzoeksopzet en de zoekstrategie voor de literatuurstudie besproken. Ten slotte beschrijf ik de onderzoeksopzet van het praktijkonderzoek.

1.3.1 KEUZE EN VERANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIEËN

Deze eindverhandeling bestaat uit twee delen, een theoriegedeelte en een praktijkgedeelte. Het theoretische gedeelte bestaat uit een literatuurstudie, die als doel heeft achtergrondinformatie te verzamelen om zo theoretische inzichten te verwerven. Om een antwoord te krijgen op de deelvragen van het literatuuronderzoek zal voornamelijk gebruik gemaakt worden van secundaire gegevens.

Het tweede deel van deze eindverhandeling is de praktijkstudie. Hiervoor gaan we een enquêtering doen bij babyboomers. Deze onderzoeksstrategie laat toe het onderwerp te exploreren en veel informatie te krijgen van een groot aantal babyboomers.

1.3.2 ONDERZOEKSOPZET LITERATUURONDERZOEK

Alvorens literatuur te raadplegen met betrekking tot de deelvragen en de centrale onderzoeksvraag, werden parameters en zoektermen bepaald. De volgende paragraaf geeft een kort overzicht van de zoekstrategie.

Parameters

Bij het opzoeken van relevante, wetenschappelijke literatuur werd er gezocht bij verschillende soorten bronnen. De primaire bronnen die ik heb geraadpleegd, zijn vooral onderzoeksrapporten en wetenschappelijke papers. Sommige van deze onderzoeksrapporten zijn beschikbaar op het Internet. Ook in wetenschappelijke tijdschriften, vaktijdschriften en handboeken vond ik doelgerichte informatie. Deze laatste zijn secundaire bronnen. Via de tertiaire bronnen en de zgn. 'search tools' wordt deze secundaire literatuur opgezocht. De tertiaire bronnen zijn de lijsten of bestanden van primaire en secundaire literatuur (Masui et al., 2003). In de universiteitsbibliotheek van de Universiteit Hasselt is er een Catalogi-wijzer beschikbaar, die toegang biedt tot verschillende databanken. Buiten deze databanken, wordt er ook gebruik gemaakt van Google Scholar, een zoekrobot op het Internet en andere relevante internetpagina's .

Naast opzoekingen in de universiteitsbibliotheek van de Universiteit Hasselt, wordt ook relevante literatuur opgezocht in de stedelijke bibliotheek van Genk en Bibliotheek van de Katholieke Hogeschool Limburg in Departement Gezondheidszorg.in Hasselt. Verder gaven de literatuurlijsten in de reeds geraadpleegde publicaties hulp bij het vinden van relevante literatuur.

Er zal in beperkte mate literatuur geraadpleegd uit de rest van Europa, omdat deze thesis zich vooral op Babyboomers in Vlaanderen en België zal richten. Qua buitenlandse literatuur heb ik enkel de Nederlandse literatuur geraadpleegd.

Zoektermen

Om relevante literatuur te vinden werden onder andere de volgende zoektermen gebruikt: afhankelijkheidsgraad, babyboom, babyboomers, babyboomgeneratie, behoeften, belasting, consument, mantelzorg, demografie, generatiepact, generaties, gezondheidszorg, medioren, ontgroening, ouderenbeleid, pensioen, protestgeneratie, rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, senioren, seniorenmarketing, vergrijzing, verouderingsgraad, zorg, zorgaanbod, zorgbeleid.

1.3.3 ONDERZOEKSOPZET PRAKTIJKONDERZOEK

Om het praktijkgedeelte uit te werken wordt gebruik gemaakt van een survey. Deze strategie leent zich het beste voor dit onderzoek. Er wordt gekozen voor enquêtering omdat deze veel kwantitatieve informatie oplevert en er veel verschillende vragen gesteld kunnen worden. Het voordeel is dat op een gemakkelijke, snelle en relatief goedkope manier gegevens over een grote groep mensen kan worden verzameld. Bovendien kan de afwezigheid van een interviewer gunstig zijn in bepaalde gevallen, want de anonimiteit van het onderzoek is meer gewaarborgd en de betrokkene zal hierdoor eerder geneigd zijn om voor zijn mening uit te komen. Nadelen zijn echter dat de verkregen informatie eerder oppervlakkig is en men geen bijkomende vragen kan stellen om dieper op een vraag of antwoord in te gaan of om te nuanceren.

Eerst worden er in het praktijkgedeelte onderzoeksvragen opgesteld waarop de antwoorden worden verkregen via het invullen van de vragenlijst. De vragenlijsten worden verspreid onder de respondenten, de babyboomers, via post, online, of afhaling. De ouderenverenigingen, Okra 55+ Limburg en Vlaamse Ouderenraad OOK helpen mee naar het zoeken van respondenten. Na het bekomen van de ingevulde vragenlijsten, begint de analyse van de onderzoeksresultaten. Hierbij wordt het statistisch verwerkingsprogramma SPSS versie 16.0 gebruikt. De output van de analyses kunnen dan antwoorden geven op de onderzoeksvragen.

Deel 1: Literatuurstudie

De literatuurstudie omvat vijf hoofdstukken die een beter inzicht trachten te geven op het onderzoeksprobleem. Het tweede hoofdstuk geeft de situatie van de huidige babyboomer en zijn kenmerken weer. In het derde hoofdstuk wordt de vergrijzing in België weergegeven aan de hand van statistische secundaire bronnen. Het vierde hoofdstuk bespreekt de gevolgen van de vergrijzing. Het aanbod van wonen en zorg is ondergebracht in hoofdstuk vijf. Tot slot legt het zesde hoofdstuk de levensloop van de babyboomgeneratie en de andere generaties uit de voorbije twintigste eeuw nader uit.

2 HEDENDAAGSE BABYBOOMERS

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst het begrip babyboomgeneratie verklaard. Vervolgens wordt hun levensschets in het kort besproken. Nadien wordt er zicht gegeven op huidige situatie van de babyboomers. Momenteel vertegenwoordigen de babyboomers zo een drie miljoen van de Belgische bevolking. Ze zijn nu bijna zestig jaar en willen nog zo lang mogelijk jong blijven en zich jong voelen. 'En ze zijn daartoe bereid om geld over de toogbank te gooien, want ze zijn kapitaalkrachtig en houden er van om het geld te laten rollen. Ook willen de babyboomers zo laat mogelijk sterven. Hun levensmotto is nu: 'to die young as late as possible.'" (Eetez Onne, W, 2006).

2.2 Wie zijn babyboomers ?

Een babyboomer is geboren in de periode tussen 1940 en 1955. In 2008 zijn babyboomers tussen de 53 en 68 jaar oud. Deze personen zijn geboren tijdens de naoorlogse periode en de meeste onder hen hebben nu de pensioengerechtigde leeftijd bereikt of zijn bezig met ze te bereiken. Ze worden met de term 'medior' aangesproken, een trend die overgewaaid is uit Amerika. Een medior is een persoon met de leeftijd vanaf 53 tot 67 jaar. Een senior daarentegen begint bij de leeftijd vanaf 67 jaar. 'De nadruk ligt bij de babyboomers vooral op de "wealth care". Deze term slaat op de verhoogde aandacht voor comfort, luxe, exclusiviteit, cultuurverkenning en andere meer kostelijke vrije tijdsbestedingen' (Konings, 2005).

De babyboomers zijn van de generatie van de wederopbouw en daar hebben ze de vruchten van weten te plukken. Ook zijn ze de bron van vele fundamentele culturele en economische veranderingen. De reden hiervoor is 'power in numbers'. Na de oorlog stegen ze snel in aantallen. In de 'the golden sixties' waren ze tieners. Deze generatie creëerde een revolutie in stijl, politiek en consumentenattitudes. Ze veroorzaakten culturele evenementen zoals de studentendemonstraties in Parijs, ze waren hippies in 1960, en yuppies in de jaren 80. En nu ze ouder zijn, blijven ze de populaire culturen beïnvloeden.

Ze hebben vaak hun leven lang gewerkt en hun woning is afbetaald of loopt naar het einde toe. Hun kinderen wonen zelfstandig of wonen aan het ouderlijke huis onder het idee van kangoeroewonen. 'Nu is het tijd om te genieten, ze hebben gedaan met werken en de kinderen de deur uit. Vroeger hadden ze minder op materieel vlak vergeleken met de huidige generatie, en nu zijn ze kooplustig' (Crul, H., 2005 p.50). Sommigen hebben al iets geërfd van hun ouders, de spaarzame generatie. Volgens het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (Oivo) ligt het beschikbare inkomen van babyboomers 12,5 procent boven het nationaal gemiddelde en is het in twintig jaar tijd verzevenvoudigd. Dat betekent dat de groep van 50- tot 65-jarigen 40 procent van het nationaal besteedbaar vermogen ter beschikking heeft.

Zij die nu met pensioen gaan, hebben drie maal meer te spenderen dan hun soortgenoten in de jaren tachtig. Nu hebben ze het kapitaal en de tijd om het nuttig te spenderen. Ze kunnen immers nog dertig jaar consumeren en blijven langer actief dan voorheen. De babyboomers hebben nu tijd voor zichzelf want de kinderen zijn de deur uit. Gepensioneerden willen helemaal niet in hun zetel zitten voor de tv. (Van Poppel, A., 2007) Ze willen studeren, reizen en de hele wereld rondgaan, motorfietsen en shoppen. Er is een verwachting dat bijna een vierde van de babyboomgeneratie een wooneigendom zal bezitten in het buitenland. Dit is te wijten aan een verlangen naar jeugdigheid. De babyboomers willen genieten nu het nog kan.

Het optimisme van de babyboomers is te verklaren door het opleidingsniveau van deze generatie. 'Uit onderzoek blijkt dat er een rechtstreeks positief verband bestaat tussen enerzijds opleidingsniveau en anderzijds activiteit en vitaliteit op latere leeftijd. Er is ook een verband met mondigheid, weerbaarheid, inkomen en arbeidskansen' (Crul, H., 2005 p.98). Ook Fons Van Dijck, Directeur van onderzoeksbureau Think/BBDO, is het hierover eens: "Ze weten zeer goed welke risico's ze lopen en hebben juist daardoor minder kans op desillusies. Ze genieten elke dag van het leven alsof het hun laatste dag is." "In hun 'tweede leven' willen de babyboomers alles doen wat ze in het eerste niet konden". Maar

de gepensioneerden willen niet alleen maar genieten en luieren. Een onderzoek geleid door Think/BBDO toont aan dat de helft van de ondervraagden best nog wat wil verder werken na zijn/haar zestigste. Het begrip werken betekent veel meer voor de babyboomers dan alleen maar geld verdienen. Werken bevredigt ook hun sociale en spirituele behoeften.

Vroeger gingen economen ervan uit dat naarmate de welvaart steeg we gelukkiger zouden worden. Dit geluk ging dan mee met de stijging van het bruto binnenlands product. Deze theorie klopt echter niet in realiteit. De Belg is gemiddeld drie keer rijker dan in 1955, toch blijkt dat zijn geluk nauwelijks is toegenomen. Een stijging van het inkomen gaat dus niet gepaard met een toename van het geluk. Het is wel zo dat personen met een hoger inkomen gelukkiger zijn dan personen met een lager inkomen, maar eens we gekomen zijn op een bevredigend niveau van levensbehoefte, stijgt het niveau van geluk nauwelijks. "Dat is te wijten aan het snel wennen aan een bepaalde vorm van welstand. Als we een nieuwe auto krijgen, zullen we ons een tijdje gelukkiger voelen, maar al snel keren we terug naar ons gewone geluksniveau. Wat ons echter wel ongelukkig maakt, zijn de mensen om ons heen. Mensen vergelijken zich met andere mensen. Als mensen zo hard werken dat ze gezin, vrienden en verenigingsleven verwaarlozen, dan zorgt dat wel voor meer economische groei, maar het maakt hen ook ongelukkiger, want een goede familiale situatie en goede sociale relaties met vrienden en burens zijn van het grootste belang voor ons geluk." (Corthouts, J., 2003)

2.3 Conclusie

Deze leeftijdscategorie is dus enorm actief en sociaal in vergelijking met vroeger. Daarom bestaan er drie categorieën van ouderen. We beginnen met de oudste laag, de derde generatie. Zij zijn ouder dan 80 jaar. Daaronder situeren zich de senioren, de personen tussen 65 en 80 jaar. De laatste categorie zijn de jongsten, de babyboomers. Zij genieten volop van hun leven, want ze zijn rijk, gezond en optimistisch. Babyboomers willen nu voor de tweede keer bloeien. De ouderen van de toekomst, de huidige vijftigers en zestigers, zijn daarom meer divers, mondiger en veeleisender. Kan dit laatste een invloed hebben op hun latere comfortbehoeften? De generatiegebondenheid van waarden houdt in dat behoeften van ouderen in de toekomst kwalitatief anders van aard zullen zijn dan nu (Motivaction, 2007).

3 DE VERGRIJZING VAN DE BEVOLKING

In dit hoofdstuk wordt de vergrijzing van de bevolking uitgediept. Eerst illustreer ik de demografische evolutie in België. Vervolgens haal ik de factoren aan die deze evolutie verklaren.

3.1 Inleiding

De evolutie van de omvang en samenstelling van de bevolking wordt met een zekere bezorgdheid gevolgd. Verandering in de samenstelling van de bevolking doet vele vragen rijzen, want Vlaanderen krijgt een 'zilveren verkleuring'. Tegen 2010 zal een kwart van de Vlaamse bevolking ouder zijn dan 60 jaar en tegen 2020 zal dit aandeel bijna 1/3 zijn. In 2000 telde Vlaanderen iets meer dan 200.000 80-plussers, de demografische prognose voorspelt in 2010 een aantal van ruim 300.000 80-plussers (Vervotte I., 2004). Het straatbeeld verandert door het toenemende aandeel van ouderen. Publieke voorzieningen moeten daarom ook worden afgestemd op nieuwe doelgroepen. Voordat we gaan verdergaan in de uiteenzetting van de vergrijzing in Vlaanderen halen we eerst de definitie van vergrijzing van de bevolking aan:

'De bevolkingsveroudering houdt verband met de relatieve bezetting van de verschillende leeftijdsklassen, en wijst op een stijgend aandeel van de oudere leeftijdsklassen in de totale bevolking'(Dooghe G.)

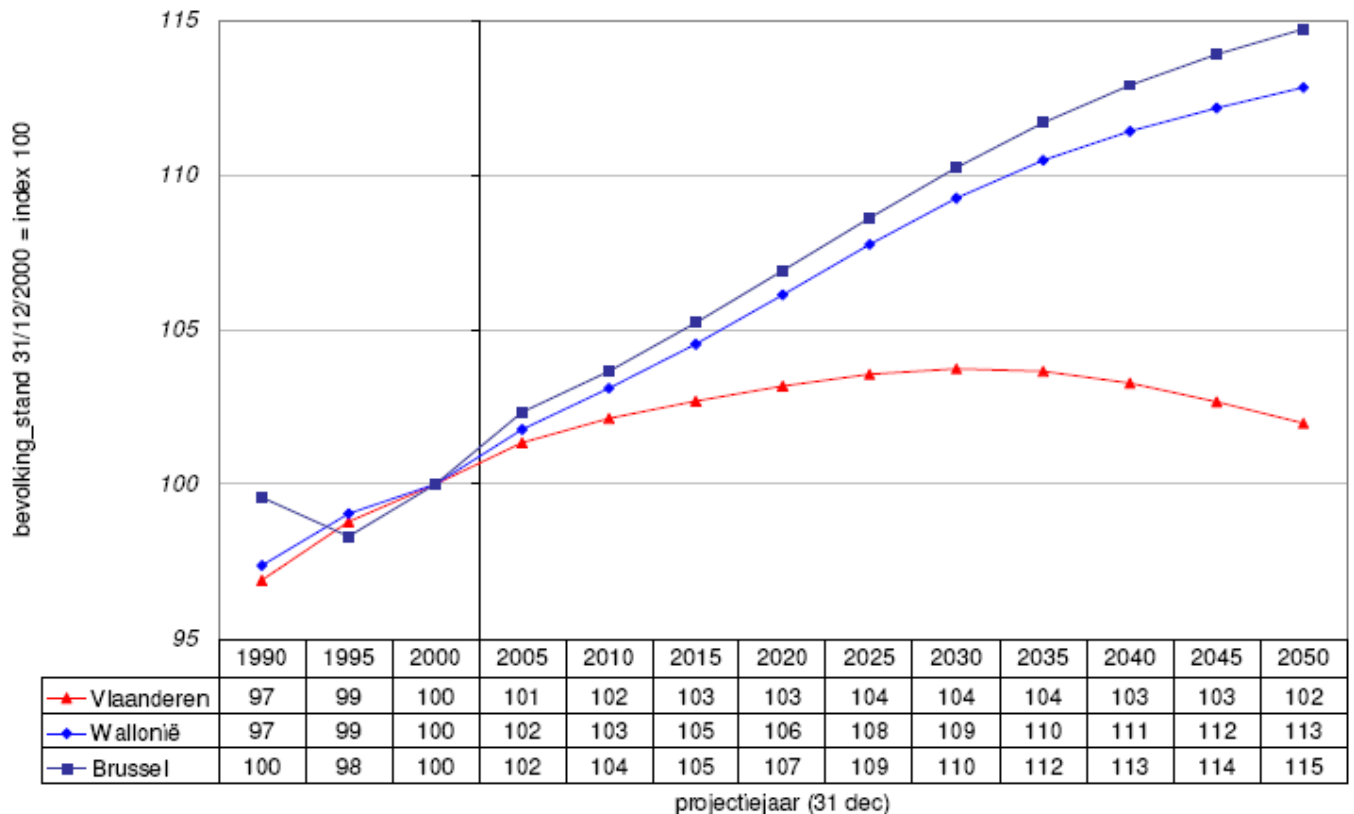
Uit de definitie kunnen we afleiden dat een toenemende vergrijzing het gevolg kan zijn van een relatieve toename van het aantal ouderen of van een relatieve afname van het aantal niet-ouderen. In het volgende deel worden de aspecten en oorzaken van de vergrijzing uiteengezet.

In het komende hoofdstuk worden de aspecten van de vergrijzing aangetoond en geïllustreerd. We vertrekken van de demografische evolutie van de drie gewesten over een tijdsperiode van 1990 tot 2050. De structuur van de Belgische bevolking toont de vergelijking tussen vroeger, nu en de toekomst. Verder volgt er een overzicht van cijfers van bevolkingsvoorzichten die een nauwkeuriger beeld weergeven van de vergrijzing. Tot slot behandelen we de vergrijzing per gewesten en gaan we dieper in op de situatie in Vlaanderen.

3.1.1 DEMOGRAFISCHE EVOLUTIE

Aan de hand van demografische coëfficiënten kunnen we de ontwikkeling en de samenstelling van de bevolking in kaart brengen. In onderstaande tabel wordt de evolutie van de totale bevolking geïllustreerd. In figuur 1 zijn de aantallen van het jaar 2000 gelijkgesteld aan index maal 100.

Figuur 1: Evolutie bevolking per gewest

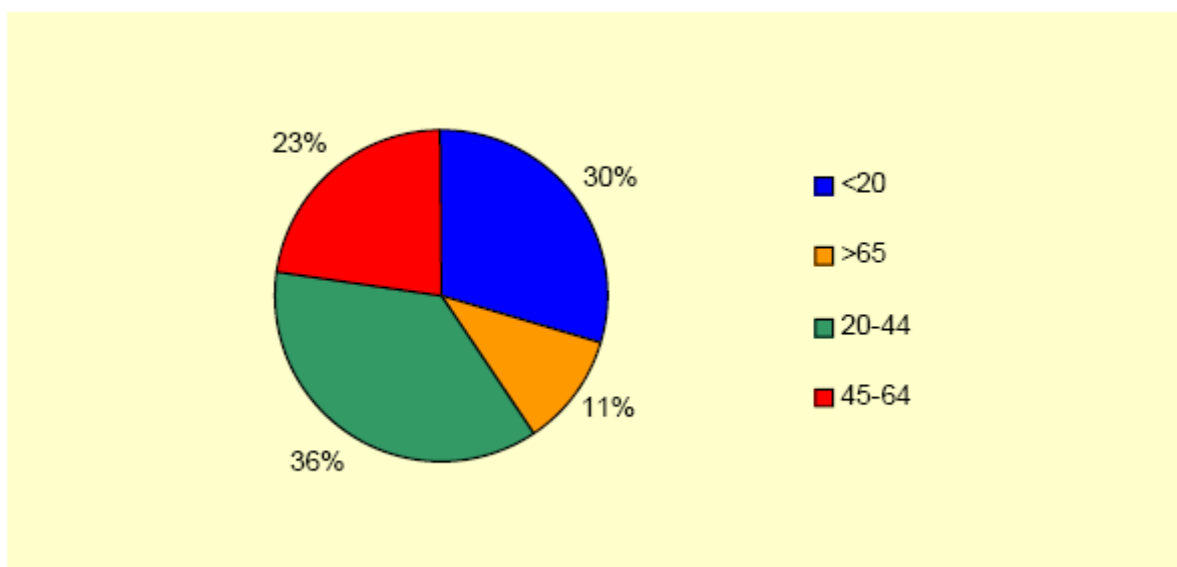
Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken 1990-2000 & Bevolkingsvooruitzichten 2005-2050

Deze voorspellingen tonen aan dat in de drie gewesten een bevolkingstoename wordt verwacht. Deze toename verloopt vrijwel rechtlijnig voor Brussel en Wallonië, wat resulteert in een toename eind 2050 gelijk aan 15% voor Brussel en 13% voor Wallonië ten opzichte van het peil eind 2000. Voor Vlaanderen wordt aanvankelijk tot 2030 een lichtere bevolkingstoename verwacht (+4%), met nadien een lichte daling (+2% in 2050). De geschetste evolutie maakt dat het procentuele aandeel van de Vlaamse bevolking in de totale Belgische bevolking naar verwachting lichtjes zal afnemen, van 58% vandaag naar ongeveer 55% tegen 2050.

3.1.2 STRUCTUUR VAN DE BEVOLKING PER LEEFTIJDGROEPEN

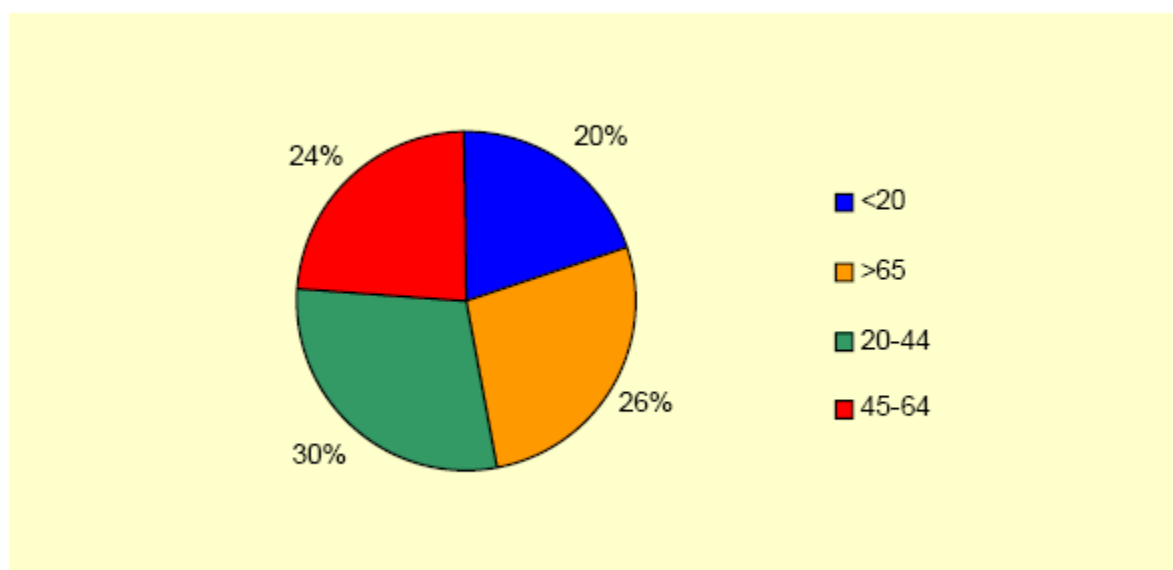
In volgend onderdeel wordt de vergrijzing opnieuw geïllustreerd. De volgende taartdiagrammen stellen de evolutie in de structuur van de Belgische bevolking voor. De populatie is ingedeeld in 4 leeftijdsgroepen: jonger dan 20 jaar, tussen 20 en 44 jaar, tussen 45 en 64 jaar en ouder dan 65 jaar. Het aandeel van elke groep wordt geïllustreerd in een taartdiagram voor de jaren 1948 en voor 2050.

Figuur 2: Populatie in leeftijdsgroepen in 1948

Bron: NIS en FPB

Figuur 3: Populatie in leeftijdsgroepen in 2050

Bron: NIS en FPB

In 1948 was 30% van de populatie jonger dan 20 jaar, 36% tussen 20 en 45 jaar, 23% tussen 45 en 65 and 11% van de populatie was ouder dan 65. In 2000, 25% van de populatie was jonger dan 20 jaar, 36% tussen 20 en 45 jaar, 22% tussen 45 en 65 jaar en 17% was ouder dan 65. De twee leeftijdsgroepen, die tussen 20 en 44 jaar en 45 en 65 jaar, zijn over het algemeen hetzelfde gebleven qua proportie. De proportie van personen jonger dan 20 jaar is gedaald met 5%, terwijl het aandeel van de leeftijdsgroep ouder dan 65 gestegen is van 11% naar 17%.

Als we ons baseren op projecties, kan er voorspeld worden dat de jongste groep, jonger dan 20 jaar, gaat krimpen tot 20%. 30% van de populatie zal tussen 20 en 45 jaar gelegen zijn. Dit is een daling ten opzichte van het jaar 2000. Het aandeel van leeftijdscategorie 45 tot 64 jaar zal 24% van de populatie vertegenwoordigen en de oudste groep haalt 26%. In 2050 zal de helft van de populatie ouder dan 45 jaar zijn.

Om een nauwkeuriger beeld te geven, worden in de volgende tabel de bevolkingsvooruitzichten per leeftijdsgroep weergegeven in absolute cijfers en in procenten. Uit deze tabel blijkt dat in 2000 54,6 % tot het actieve deel van de bevolking behoort en 45,4 % tot het niet-actieve deel. Het actieve deel van de bevolking is de leeftijdscategorie van 20 tot 59 jaar. Het niet-actieve deel van de bevolking zijn de overige categorieën. Het aandeel van het actieve deel van de bevolking zal steeds afnemen. In 2030 zal het actieve deel slechts 48,5 % bedragen en het niet-actieve deel 51,5 %.

Tabel 1: Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 per leeftijdsgroep

Absolute cijfers	2000	2010	2020	2030	2050
0-19 jaar	2.416.147	2.344.140	2.274.612	2.272.188	2.228.643
20-59 jaar	5.615.112	5.681.656	5.521.385	5.279.113	5.166.305
60-80 jaar	1.872.625	1.965.164	2.319.222	2.594.788	2.422.966
80 jaar en meer	376.786	538.730	608.609	748.199	1.134.667
In procent					
0-19 jaar	23,5	22,3	21,2	20,9	20,3
20-59 jaar	54,6	54,0	51,5	48,5	47,2
60-80 jaar	18,2	18,6	21,6	23,8	22,1
80 jaar en meer	3,7	5,1	5,7	6,8	10,4

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

3.1.3 VERGRIJZING PER GEWEST

Nu gaan we de vergrijzing dichterbij bekijken voor Vlaanderen. Uit bovenstaande tabel volgt de vaststelling dat Vlaanderen de meest vergrijsde regio is in België. Vlaanderen heeft het hoogste aandeel vijfenzestigplussers in haar bevolking. Ook de komende jaren zal deze vergrijzing naar verwachting sterk blijven stijgen. In 2030 bestaat 25% van de Vlaamse bevolking uit vijfenzestigplussers .

Figuur 4: Vergrijzing per gewest [% 65+ bevolking]

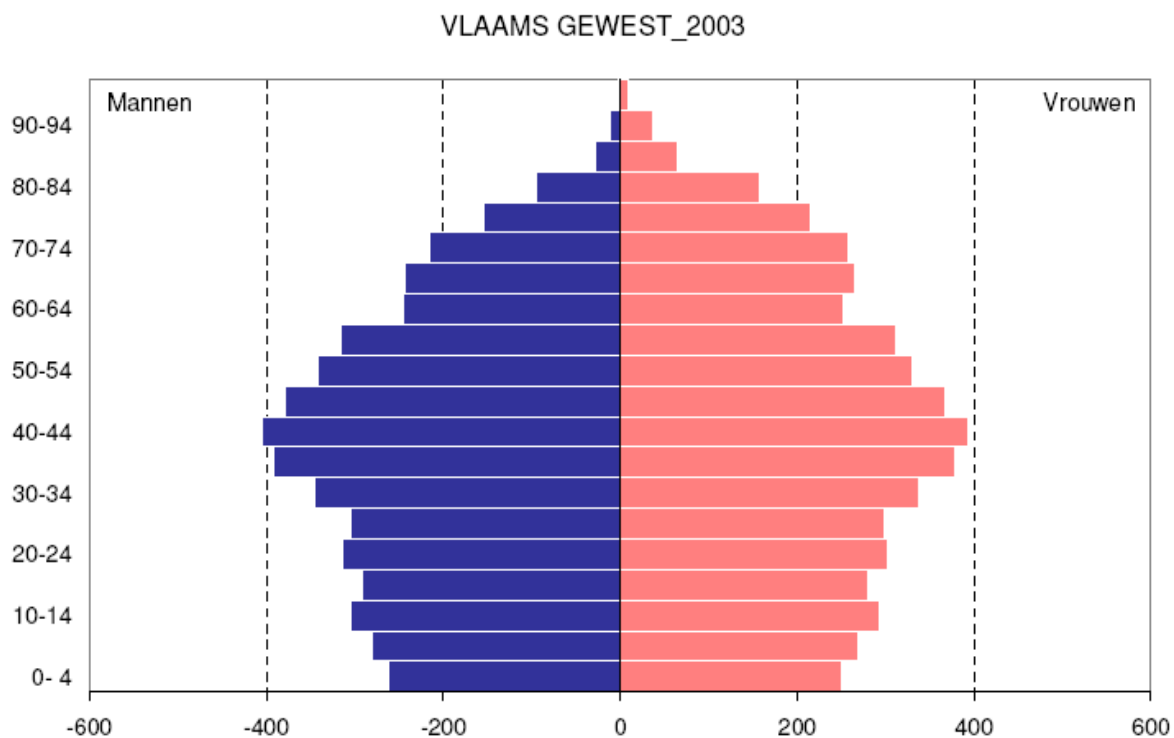

Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken 1990-2000 & Bevolkingsvooruitzichten 2005-2050.

Als we de vergelijking maken tussen Wallonië en Brussel ten opzichte van Vlaanderen, dan zet de vergrijzing zich ook voort in Wallonië en Brussel, maar in mindere mate dan in Vlaanderen. In Brussel blijft het aandeel 65-plussers in de bevolking verder dalen, pas na 2010 volgt er een klim. De hoofdstad blijft aldus het minst vergrijsde gewest.

De volgende figuur is de Vlaamse leeftijds piramide, die de bevolking per leeftijd voorstelt. De piramide heeft het typische profiel van een verouderde bevolking: een zware top en een smalle basis. We kunnen hier enkele gebeurtenissen uit het verleden afleiden. De personen geboren na WO II vormen een bolle leeftijdsklasse. Deze personen behoren tot 'babyboomgeneratie' of 'protestgeneratie'. Deze generatie zal vanaf 2010 geleidelijk aan op pensioen zal gaan, wat een gedeeltelijke oorzaak van de vergrijzing vormt.

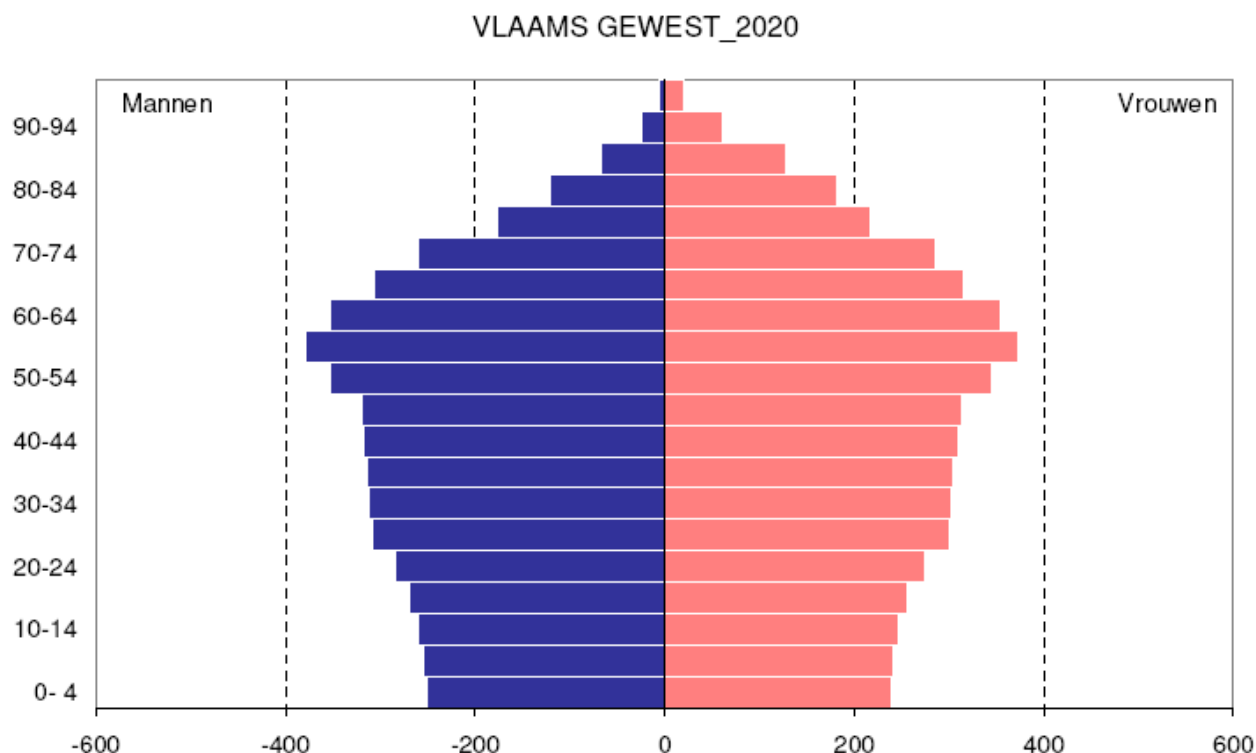
Figuur 5. Leeftijdspiramides van de bevolking per gewest op 31/12/2003, per leeftijdsgroep van vijf jaar en per 10.000 inwoners

Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken.

In de onderstaande figuur worden de voorspellingen voor einde 2020 aangetoond. Er is een *veroudering* van de bevolking in alle gewesten: de top wordt nog zwaarder en de basis nog smaller. M.a.w., er is zowel *vergrijzing* als *ontgroening*. In het Vlaamse Gewest is de volkrijkste leeftijdsklasse eind 2020 naar verwachting de groep van 55-59 jaar. Op 31 december 2003 was dit nog de leeftijdsgroep van 40-44 jaar. Van de drie gewesten behoudt het Vlaamse Gewest de meest verouderde leeftijdsopbouw. Vergrijzing en ontgroening zijn er scherper zichtbaar.

Figuur 6. Leeftijdspiramides van de bevolking per gewest op 31/12/2020, per leeftijdsgroep van vijf jaar en per 10.000 inwoners

Tabel 2: Veroudering van de bevolking

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
België (alle leeftijdsgroepen samen)	10.280.670	10.529.690	10.723.828	10.894.288	10.964.632	10.952.581
60-69 jaar	1.028.529	1.130.593	1.362.588	1.413.963	1.266.854	1.279.454
70-79 jaar	844.096	834.571	956.634	1.180.825	1.250.582	1.143.512
80-89 jaar	317.228	468.771	492.567	612.679	787.614	864.736
90-99 jaar	58.591	68.073	113.555	131.264	189.597	261.600
100 jaar en meer	967	1.886	2.487	4.256	5.131	8.331

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

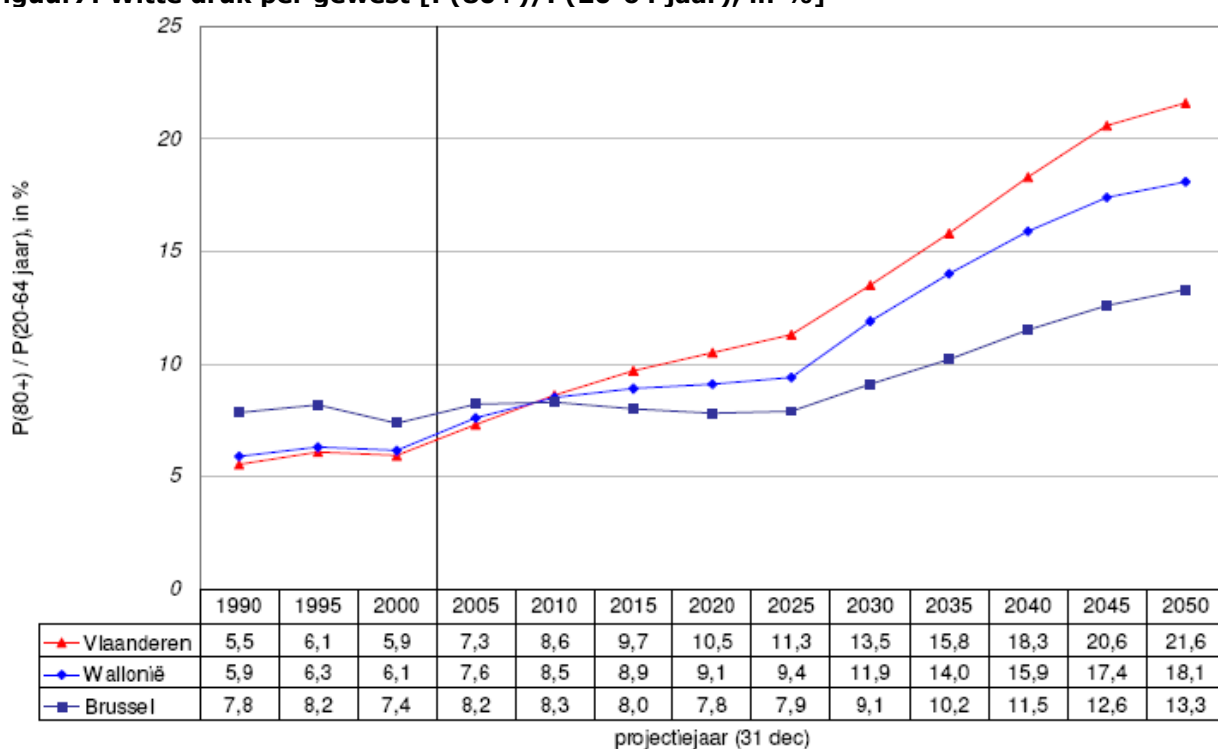
In bovenstaande tabel is er een duidelijk weergave van de vergrijzing van de bevolking te zien. De 'witte druk', zoals weergegeven in de ratio van hoogbejaarden (80-plussers) zal gevoelig stijgen.

Vanaf 2015 wordt Vlaanderen koploper in dit opzicht. Berekend op de totale bevolking stijgt het aandeel hoogbejaarden in Vlaanderen van 4 % nu naar 11 % in 2050. Dit blijft wellicht niet zonder gevolgen voor de zorgsector. Opmerkelijk ook is de sterke stijging van het aantal 100-jarigen. In 2000 waren er 967 honderdjarigen, volgens de statistieken zou dit aantal tegen 2050 oplopen tot 8 331.

3.1.4 WITTE DRUK

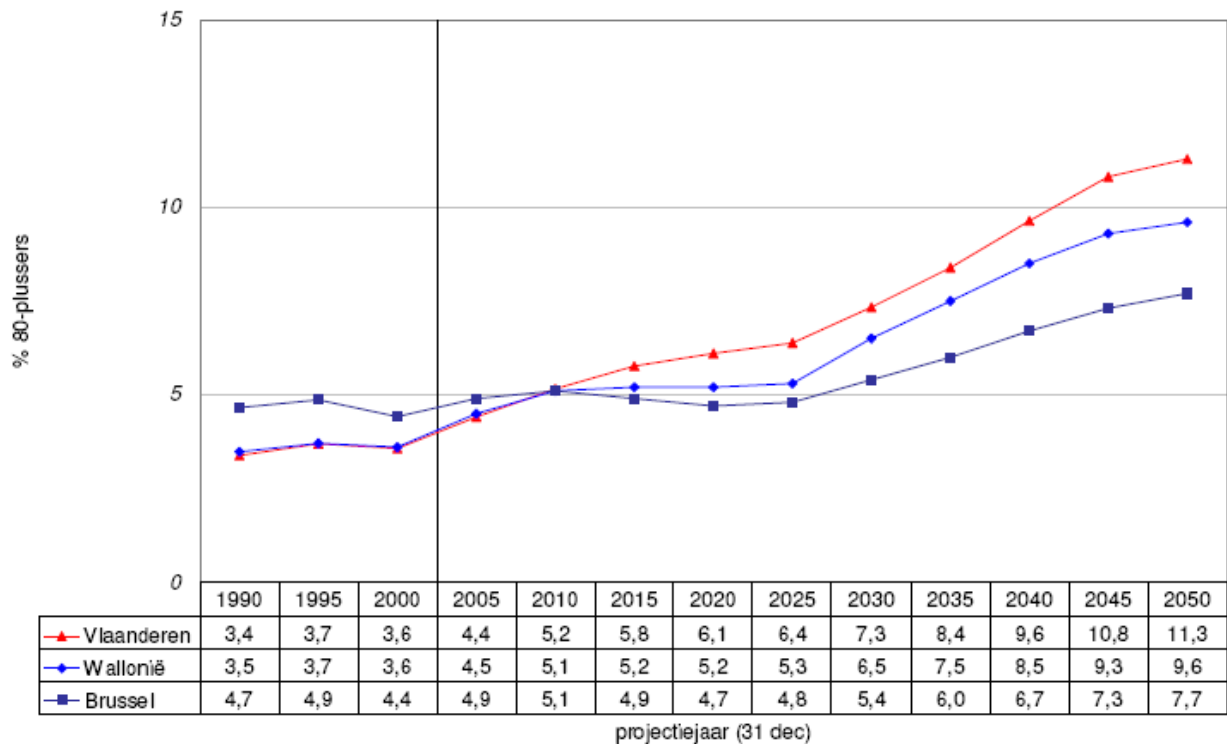
In volgend figuur wordt de witte druk per gewest voorgesteld. Deze term verwijst naar de druk van de hoogbejaarde bevolking op de bevolking van de arbeidsleeftijd. De witte druk wordt berekend via de verhouding van de 80-plussers op de bevolking op arbeidsleeftijd, uitgedrukt in een percentage.

Figuur7: Witte druk per gewest [P(80+)/P(20-64 jaar), in %]

Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken 1990-2000 & Bevolkingsvooruitzichten 2005-2050.

In Vlaanderen groeit dit percentage het snelst. In 2010 gaat Vlaanderen de leiding nemen op vlak van de witte druk en ook in het aandeel van de 80-plussers. In de onderstaande figuur wordt dit in beeld gebracht.

Figuur 8: Aandeel 80-plussers per gewest, in %

Bron: NIS, Bevolkingsstatistieken 1990-2000 & Bevolkingsvooruitzichten 2005-2050.

Dit aandeel zet zich in Vlaanderen gestaag verder, van 4% nu over 6% in 2020 naar 11% in 2050. Wallonië en Brussel volgen die beweging op termijn, maar met een meer bescheiden stijgingsritme.

3.1.5 BESLUIT

Het debat over de vergrijzing en ontgroening betreft het verleden, het heden en vooral de toekomst. In dit geziene hoofdstuk heeft u een cijfermatig en geïllustreerd beeld meegekregen om de vergrijzing beter te begrijpen. In de drie gewesten wordt er een bevolkingstoename verwacht tot 2050 waar Brussel en Wallonië de koplopers zijn met 15% en 13%. Vlaanderen zal een lichtere bevolkingstoename kennen met 4% en nadien zelfs een daling in 2050. Tegelijkertijd zal Vlaanderen de meest vergrijsde regio worden in België vergeleken met de drie andere gewesten. De verklaring hiervoor is dat Vlaanderen het grootst aandeel 65-plussers heeft in haar bevolking. De hoofdstad daarentegen blijft het minst vergrijsde gewest.

Verder tonen de bevolkingsvooruitzichten per leeftijdsgroep aan dat het aandeel 60- tot 80-plussers sterk gaat toenemen met een huidig aandeel van 21.9% naar 32.5%. Een bepalende factor hiervoor zijn de babyboomers. Ze zijn de bolle leeftijdsklasse, vlak naar de tweede wereldoorlog geboren. Binnen enkele jaren bereiken velen van hen de pensioengerechtigde leeftijd, wat de grijze tint veroorzaakt. In het volgende onderdeel worden oorzaken van de evolutie nader toegelicht.

3.2 Verklaring van de evolutie

Hieronder volgt de uiteenzetting van enkele belangrijke factoren die de vergrijzing nader verklaren. We starten met de twee factoren geboorte en vruchtbaarheid. Vervolgens bespreken we de variabele van de stijgende levensverwachting, daarna wordt de factor migratie behandeld.

3.2.1 GEBORTE EN VRUCHTBAARHEID

Na de jaren 60 veranderden de traditionele basisopvattingen over huwelijk, opvoeding en seksualiteit. Er was een snelle toename van het aantal echtscheidingen en verspreiding van anticonceptie (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007). Door anticonceptiva is er een scheiding mogelijk gemaakt tussen seks en voorplanting. Hierdoor neemt het aantal ongewenste zwangerschappen sterk af. De gemiddelde leeftijd, waarop de vrouw haar eerste kind krijgt, stijgt. Men wacht langer met trouwen en kinderen krijgen. Het vruchtbaarheidsval wordt dus veroorzaakt door het afsluiten van de vruchtbaarheid door de oudere generaties. Een andere belangrijke factor is het systematisch uitschakelen van het ouderschap tot hogere leeftijden. Enkele oorzaken hiervan zijn dat het opleidingsniveau is gestegen over de jaren heen van individuen, samengaan met het feit dat de duur van het onderwijs verlengd is.

Het aantal vrouwen, die in de leeftijdscategorie zitten waarin ze kinderen kunnen en willen krijgen, is ook redelijk laag. Dit feit kan verklaard worden door de rol van de vrouw in het gezin en het beroepsmatig leven. De deelname van de vrouw is in het arbeidscircuit sterk toegenomen. Dit vormde de weg naar meer zelfontplooiing en grote zelfstandigheid. Steeds meer vrouwen nemen deel aan het arbeidsproces en verkiezen hun baan boven kinderen. Toch werken er nog meer mannen buitenshuis dan vrouwen, maar dit verschild, neemt elk jaar af. Man en vrouw krijgen en willen meer bezigheden waar ze hun tijd aan spenderen en stellen het huwelijk ook later uit. Dit heeft tot gevolg dat de man en vrouw verplicht zijn hun kinderwensen aan te passen. Dit alles heeft het gevolg dat oude waarden werden vervangen door individuele autonomie, morele ontvoogding en zelfontplooiing (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007).

3.2.2 STIJGENDE LEVENSV ERWACHTING

De levensverwachting bij de geboorte nam in de periode van 1975 tot 2005 met 7 jaar toe door grote medische en materiele vooruitgang. (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007). De stijgende levensverwachting manifesteert zich ook in toenemende aantallen ouderen. De Belgische sterftetafel van 1880 tot 1890 geeft aan dat mannen bij de geboorte van levensverwachting van 43,5 jaar en aan vrouwen 46,6 jaar. Van deze generaties die op het einde van de 19de eeuw geboren werden, bereikte amper 25% 70 jaar. Bij de generaties die vandaag geboren worden zal 75% overleven tot boven de 70 jaar (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007).

De gemiddelde levensverwachting is er de voorbije eeuw flink op vooruitgegaan, als gevolg van het beperken van de kindersterfte, de toegenomen hygiëne en de ontwikkelingen in de gezondheidszorg. In 1889 was Bismarck de eerste in de geschiedenis om een pensioenleeftijd te bepalen. Die pensioengerechtigde leeftijd was 65 jaar. Aangezien de gemiddelde levensduur 45 jaar was, kan hier echter niemand voor in aanmerking komen. Pas na de Tweede Wereldoorlog werden de pensioenstelsels pas de naam waardig (Smeets, R.,1995). De levensverwachting was intussen fel gestegen. Even belangrijk waren de sociale en democratische hervormingen die zijn doorgebroken na de Eerste Wereldoorlog. De herverdeling van loon en inkomsten, de vele beschermde maatregelen in de industrie, de invoering van de achturedag en van het betaald verlof, de uitbouw van het sociale zekerheidsstelsel, waren enkelen van de zovele schakels die de basis hebben gelegd voor de democratisering van de gezondheidszorg. En dit gegeven resulteerde in een toenemende gezonde levensverwachting in het hedendaagse België. (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007).

Toch werd er na een gestage groei, onderbroken door twee wereldoorlogen, een vertraging van de toename van de levensverwachting vastgesteld. De oorzaak rond deze vaststelling was een samenspel van factoren. In de eerste helft van de twintigste eeuw werden de infectieziekten kleingehouden en was de kindersterfte en vroegtijdige sterfte algemeen sterk teruggedrongen. Om de levensverwachting verder te verlengen, zou men de sterfte op oudere leeftijd te moeten reduceren. Beproefde methoden waren toen de sanitaire verbeteringen, vaccinaties en antibiotica. Maar dit was niet voldoende om verbeteringen in de levensverwachting tot stand te brengen. De jaren 60 worden herinnerd als revolutionaire en jeugdige jaren waarin de jong volwassen babyboomers de seksuele revolutie en de studentenrevolte hebben meegemaakt. Ze werden ondergedompeld in een explosie van popmuziek wat hun jeugdig imago versterkte. Ze experimenteerden volop en lieten regelmatig de remmen los. De sixties waren dan ook

een culminatiepunt van de nieuwe welvaartziekten. Het toenemende autogebruik veroorzaakte meer verkeersongevallen. Snelheidsbeperkingen, de veiligheidsgordel en passieve veiligheidsnormen van wagens drongen slechts geleidelijk aan door. Ook was roken in de jaren 60 de norm geworden. Jonge vrouwen begonnen het gedrag ook over te nemen. De eerste studies over de schadelijke gevolgen van roken waren intussen al verschenen, maar het duurde jaren vooraleer de wetenschappelijke wereld er blijk aan gaf. Pas in de jaren 70 kwam er verandering in de zaak. De petroleumschaarste en opeenvolgende maatregelen om de verkeersveiligheid te bevorderen brachten veranderingen toe in het verkeersgedrag. Het bewustzijn van het roken sterk werd beïnvloed door de wetgeving die de toenemende mate in tabaksmisbruik aan banden legde (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007). Door de jaren heen is de levensverwachting tevens gestegen door een scala aan factoren zoals betere en snellere interventie, het operatief ingrijpen en geneesmiddelen.

Nu leven we met een relatief goede gezondheid. De vooruitgang en ontwikkeling in de wetenschap en geneeskunde hebben er toe bijgedragen dat aandoeningen eerder worden opgespoord en behandeld. Verder is er beter onderzoek naar oorzaken van bepaalde ziekten.

3.2.3 MIGRATIE

De derde en laatste factor, die we gaan bespreken is migratie. De migratie heeft een groot effect gehad op de stijging van de bevolking en ook haar aangroei. Wanneer de gebruikelijke verblijfplaats wordt verlaten en ingeruild voor een andere is er sprake van migratie (Federaal Planbureau 2004). België heeft lange tijd tijdens de twintigste eeuw migranten ontvangen uit de buurlanden. De Fransen, Nederlanders en Duitsers vertegenwoordigden 20 tot 30% van de migratiestromen. Ook vele migranten komen uit Marokko of Turkije. Er duiken ook 'verre' nationaliteiten op in het Belgische migratielandschap, met steeds meer Chinese, Indische, Filippijnse, Braziliaanse en andere staatsburgers. De samenstelling van de migrantenbevolking is snel geëvolueerd. Vroeger was migratie hoofdzakelijk iets voor jonge mannen, arbeidskrachten dus. Vandaag constateren we tegelijk een veroudering en een vervrouwelijking van de migrantenbevolking.

Er is een toegenomen gewicht van vreemdelingen en genaturaliseerden gekomen in de Vlaamse bevolking. Vaak hebben vrouwen van dit aandeel in de bevolking een hogere vruchtbaarheid dat ook weer effect heeft op het geboortecijfer. Ook kiezen ze vaak voor een kroostrijk gezin.

3.2.4 BESLUIT

De Belg wordt niet alleen steeds ouder, hij voedt ook steeds minder kinderen op. Het dalende geboortecijfer kan zoals in andere landen worden toegeschreven aan het veralgemeende gebruik van anticonceptie en het doorbreken van het traditionele rolpatroon.

De evolutie van de geboortecijfers beïnvloeden in zeer sterke mate de demografische tendensen, naast migratie en sterftcijfers. Zo merken we dat de babyboomgeneratie, dit is de naoorlogse geboorteboom die in 1965 eindigde, een stevige toename van de bevolking op actieve leeftijd (20-59 jaar) veroorzaakt in het laatste kwartaal van de vorige eeuw. De daling in het geboortecijfer resulteert dan weer in een dalende bevolking op actieve leeftijd na 2010. De naoorlogse babyboomgeneratie wordt dan de opa- en omaboomgeneratie. Het gevolg van al deze evoluties is dat alle bevolkingsgroepen er in verhouding op achteruitgaan behalve de 60-plussers. Zo neemt de demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen, d.i. de verhouding tussen het aantal 60plussers en de bevolking op actieve leeftijd, toe van 28 % in 1950, over 40 % in 2000 tot 67 % in 2050. De demografische afhankelijkheid van de ouderen neemt dus spectaculair toe. De gezondheidsproblemen zullen tijdens de grote vergrijzinggolf van de babyboomers worden getemperd door de betere omstandigheden waarin deze generatie is geboren en opgegroeid (Cantillon, B, Lefebure, S., Van Den Bosch, K, 2007).

Vooraf de daling van het geboortecijfer heeft sterk aan de veroudering bijgedragen. Een andere belangrijke factor is het aandeel van de babyboomers, geboren na de WO II en de stijgende levensverwachting. Deze factoren werken de vergrijzing van de bevolking in de hand. Door de vergrijzing bereiken er straks een groot aantal personen hun pensioenleeftijd en leven daarna verscheidene jaren verder.

4 GEVOLGEN VAN VERGRIJZING

In het volgende deel zullen we de gevolgen van vergrijzing en ontgroening nader toelichten. Niet enkel zal de pensioenlast toenemen, maar ook de kostprijs van de gezondheidszorg. De vergrijzing speelt daarin ongetwijfeld mee². Eerst wordt er een globaal beeld weergegeven. Hiervoor hanteer ik het onderstaande scenario opgesteld door de Studiecommissie voor de Vergrijzing. Vervolgens worden de pensioenlasten en de uitgaven voor gezondheidszorg verder besproken. Ook wordt een zicht geworpen op de verandering in de positie van de senior.

4.1 Inleiding

Wanneer de globale rekening gemaakt wordt van de sociale zekerheidskost van de vergrijzing, waarbij niet alleen met pensioenen en gezondheidszorg maar ook met andere takken van de sociale zekerheid rekening wordt gehouden, dan zouden, volgens de Studiecommissie voor de Vergrijzing, de budgettaire kosten geraamd worden op 4,4 % van het bbp tussen 2006 en 2030 en op 6,2 % van het bbp tussen 2006 en 2050. Hieronder is het overzicht terug te vinden in tabel 3.

De sociale uitgaven gaan zeker toenemen ten gevolge van de vergrijzing. Er kan niet ontkend worden dat de kosten van pensioenen, gezondheidszorg en verzorgingsdiensten zullen stijgen.

De pensioenlasten zullen sterk toenemen, vooral vanaf 2010-2012 wanneer de babyboomgeneratie op pensioen begint te gaan. Ook kosten van medische verzorging zullen sterk toenemen. Door de vergrijzing binnen de vergrijzing zal het aantal WIGW's, dan zijn weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen, in de toekomst toenemen.

Sinds de jaren 90 zijn er steeds minder jongeren zich gaan aanbieden op de arbeidsmarkt. Dit is toe te schrijven aan de daling van geboortecijfer. Hierdoor neemt het aantal personen op actieve leeftijd af. Men mag dan ook aannemen dat de uitgaven voor werkloosheid af zullen nemen. Een verdere reden is het feit dat leerlingen en studenten meer en langer studeren. Ze hebben dan een latere intreding in het arbeidsproces.

², Frank Vandenbroucke 'Vergrijzing en het Belgische regeringsbeleid: terugblik en vooruitblik, Leven in een ouder wordende samenleving: generatiebewust vooruitzien in de 21ste eeuw', 2003

TABEL 3 De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn - in % van het bbp, volgens het SCvV-scenario en in verschil met het scenario van mei 2006

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	SCvV-scenario van mei 2007								Verschil met de resultaten van mei 2006	
	2006	2012	2030	2050	2012-2006	2012-2030	2006-2030	2006-2050	2006-2030	2006-2050
Pensioenen	8.9	9.4	12.5	13.4	0.5	3.2	3.6	4.5	0.6	0.5
- werknemerspensioenen	5.0	5.2	7.3	7.7	0.2	2.1	2.3	2.8	0.0	-0.1
- zelfstandigenpensioenen	0.7	0.7	0.9	0.8	0.0	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2
- overheidspensioenen ^a	3.2	3.4	4.4	4.8	0.3	0.9	1.2	1.7	0.4	0.4
Gezondheidszorg ^b	7.0	7.8	9.2	10.5	0.8	1.3	2.2	3.5	-0.1	-0.0
- acute zorg ^c	6.1	6.8	7.8	8.5	0.7	1.0	1.7	2.4	0.1	0.1
- langdurige zorg ^c	0.9	1.0	1.3	2.0	0.1	0.3	0.4	1.1	-0.1	-0.1
Arbeidsongeschiktheid	1.2	1.3	1.1	1.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1
Werkloosheid	2.1	1.8	1.2	1.1	-0.3	-0.7	-0.9	-1.0	0.0	0.0
Bruggpensioen	0.4	0.4	0.4	0.4	-0.0	0.0	-0.0	-0.0	0.1	0.1
Kinderbijslag	1.6	1.5	1.3	1.1	-0.2	-0.2	-0.4	-0.5	0.0	0.0
Overige socialezekerheidsuitgaven ^d	1.6	1.6	1.6	1.6	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0	-0.0
Totaal	22.9	23.8	27.3	29.1	0.9	3.5	4.4	6.2	0.6	0.4
p.m. lonen van het onderwijzend personeel	4.0	3.8	3.6	3.7	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3	0.1	0.1

a. Bevat naast de pensioenen van de overheidsinstellingen die ten laste zijn van de overheid ook de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

b. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg en langdurige zorg.

c. De langdurige zorg omvat thuisverpleging, het verblijf in rustoorden voor bejaarden, in rust- en verzorgingstehuizen, in psychiatrische verzorgingstehuizen en in beschutte woonplaatsen en bepaalde uitgaven voor hulp in het dagelijks leven van hulpbehoevende bejaarden. De acute zorg omvat alle overige gezondheidszorg.

d. Vooral uitkeringen voor arbeidsongevallen, beroepsziekten en de fondsen voor bestaanszekerheid. Ook de uitgaven voor het leefloon werden thans hierin opgenomen.

Uit voorgaande tabel blijkt ook dat de uitgaven voor kinderbijslag reeds zijn gedaald en dat deze tendens verder voortgezet zal worden. Dit is te wijten aan de denataliteit.

Tot nu toe heb ik de ruwe gevolgen geschetst van de vergrijzing voor België. De pensioenlasten zullen sterk toenemen, vooral vanaf 2010, wanneer de babyboomgeneratie op pensioen begint te gaan.

4.2 Uitgaven voor gezondheidszorg

In dit onderdeel worden de prospecties van uitgaven voor gezondheidszorg nader toegelicht. De Studiecommissie voor de Vergrijzing heeft voor de berekening bepaalde modellen gehanteerd om de uitgaven te kunnen voorspellen. We baseren ons hier enkel op uitgaven van langdurige en acute zorg, omdat kosten van rust- en verzorgingsvoorzieningen hieronder thuishoren.

Het model voor de uitgaven van langdurige en acute zorg is een hiërarchisch model waarin de bevolking per leeftijd en geslacht wordt verdeeld over zorggebruikers en niet-zorggebruikers. Bij de zorggebruikers wordt er een splitsing gemaakt tussen thuiszorg en residentiële zorg in RVT. Deze groepen worden verder onderverdeeld in categorieën met verschillende graad van zorgafhankelijkheid.

Vervolgens wordt het aantal in patiënten per categorie gekoppeld aan het aantal uitbetaalde forfaits. De bekomen forfaits worden dan vermenigvuldigd met prijzen om de totale uitgaven te verkrijgen. De gehanteerde prijzen nemen wel toe in functie van zorgafhankelijkheid en in de tijd. Daarna worden de uitgaven gesommeerd over de zorgcategorieën

Om simulaties te maken met het model, wordt het Maltese-model gebruikt om exogene variabelen in kaart te kunnen brengen. Dit model voorspelt de verwachte evolutie in de demografie en het reële inkomen. De exogene variabelen die meespelen in het model zijn de volgende:

Tabel 4: Hypothesen betreffende het verloop van de exogene variabelen

Exogene variabelen	Hypothesen over de toekomstige evolutie
Socio-demografische variabele	Kansen op het verlies van partner dalen in de richting van jongere leeftijdsklassen in functie van extra levensjaren
Reële groei(in dagforfaits)	De forfaitaire dagvergoedingen groeien aan het ritme van de verwachte langetermijngroei van de productiviteit(1,75% per jaar)
Demografie	Bevolkingsvooruitzichten per leeftijd en geslacht
Verblijfskost rusthuizen door de patiënten betaald	Prijs volgt het verloop van de index van de consumptieprijzen

3

Rekeninghoudend met deze variabelen en modellen heeft de Studiecommissie voor de Vergrijzing de kosten van gezondheidszorg berekend in procenten van het BNP tot 2050. De tabel van budgettaire kosten op lange termijn toont deze groeiende prospectie. De kosten van gezondheidszorg zullen mettertijd vermeerderen.

³ Jaarlijks verslag van de Studiecommissie voor de vergrijzing p. 68

4.3 De pensioenlasten in de toekomst

De babyboomgeneratie, bereikt stilaan de pensioengerechtigde leeftijd. De leeftijdssamenstelling van de bevolking zal hierdoor sterk worden aangetast. Het aandeel van de + 60-jarigen zal tussen nu en 2010 toenemen van ruim 20% naar ruim 30%. In de periode 2010-2030 zouden er ongeveer achthonderdduizend personen op pensioen gaan (Federale Overheidsdienst, 2007).

Door het toenemend aantal senioren kan ook de financiering van de pensioenen problematisch worden. Om dit te voorkomen heeft de Belgische regering in 2001 het 'Zilverfonds' opgericht. Het fonds bouwt een financiële reserve op om het hoofd te bieden aan de stijging van het aantal gepensioneerden dat men tussen 2010 en 2030 verwacht.

Om er verder voor te zorgen dat de pensioenen betaalbaar blijven, zal de actieve periode terug moeten toenemen en dus de pensioenleeftijd stijgen. Dit laatste is opgenomen in het Generatiepact.

Het Generatiepact is een plan dat door de Belgische regering-Verhofstadt II aan het parlement werd voorgesteld op 11 oktober 2005 naar aanleiding van het probleem van de vergrijzing in België. Het was een deel van de beleidsverklaring van de regering bij de start van het nieuwe werkjaar, en bevat 66 maatregelen om meer mensen aan het werk te krijgen en langer werken aan te moedigen. Het is één onderdeel van het zogenaamde eindeloopbaandebat.

4.4 De positie van de senior transformeert.

De nieuwe senioren willen vooral actief blijven in de maatschappij. Ze willen betrokken zijn bij alles wat er om hen heen gebeurt. Ze hebben oog en oor naar het maatschappelijke leven en willen participeren bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke problemen.

De senior van vroeger was volgzaam en gehoorzaamde de wet omdat het zo hoorde. De medioren daarentegen zijn niet zo volgzaam als hun voorgangers. Ze laten zich niet zo snel de wet voorschrijven. Als medioren lid zijn bij verenigingen, doen ze dit omdat ze zich persoonlijk verbonden voelen met de groep. Ze willen mee helpen zoeken naar oplossingen. De huidige senioren die nu hun oude dag doorbrengen, nemen meestal deel aan verenigingen en groeperingen meestal door sociale druk en omdat dat de normale gang van zaken zijn. Het collectief belang staat bij hen meer centraal, in vergelijking tot de medioren waar de zelfontplooiing een prioriteit is. Medioren doen meer vrijwilligerswerk dan hun voorgangers. Hierdoor zijn ze individueel actief en voelen ze zich meer verbonden met de maatschappij.

4.5 Conclusie

In grote lijnen leidt de vergrijzing tot een stijging van de sociale uitgaven, kosten van pensioenen, gezondheidszorg en verzorgingsdiensten. De pensioenlasten zullen sterk toenemen, vooral vanaf 2010-2012 wanneer de babyboomgeneratie op pensioen begint te gaan. Er zijn tal van maatregelen zoals het Zilverfonds, Het Generatiepact ingevoerd om de vergrijzing te kunnen financieren.

De babyboomers bereiken stilaan de pensioengerechtigde leeftijd. Het aandeel van de + 60-jarigen zal tussen nu en 2010 toenemen van ruim 20% naar ruim 30%. En ze willen vooral actief verbonden blijven in de maatschappij. De senior van vroeger was volgzzaam en gehoorzaamde de wet omdat het zo hoorde. De babyboomers daarentegen zijn niet zo volgzzaam als hun voorgangers en laten zich niet zo snel de wet voorschrijven. De reden van lidmaatschap bij verenigingen, is de groepsverbondenheid. Ze willen mee helpen zoeken naar oplossingen. Wat hen dat oplevert voor de maatschappij en henzelf, staat bij de babyboomers centraal.

5 AANBOD AAN VAN WONEN EN ZORG

Er zijn heel wat mogelijkheden voor ouderen om hun latere dag leefbaar te houden. Dit onderdeel besteedt aandacht aan het huidige woon- en zorgaanbod voor ouderen. Allereerst beginnen we met de algemene indeling van zorgvoorzieningen, die bestaat uit extramurale, transmurale, en intramurale zorg. Deze drie onderdelen worden hieronder apart uitgespit. Vervolgens wordt er het verschil uitgelegd tussen een rusthuis en een verzorgingstehuis. De paragraaf daarop schetst de korte geschiedenis in rust en verzorging. Ook worden de kenmerken van een huidig rust- en verzorgingstehuis nader omschreven. Dit hoofdstuk omvat evenals de voorkeuren van huidige senioren als het gaat over rust- en verzorgingsvoorzieningen. Verder schetst een andere paragraaf uit dit hoofdstuk een beeld over de ontwikkelingen in het aanbod van rusthuizen en zorgplannen. Tot slot wordt er een blik geworpen op enkele alternatieve woonvormen.

5.1 Extramurale zorg

Extramurale zorg bestaat uit thuiszorgvoorzieningen. Deze soort van zorgvorm wordt ook mantelzorg of niet-residentiële voorzieningen genoemd. De thuiszorg bestaat uit een resem van mogelijkheden. Ik som ze hier onder op:

- lokale en regionale dienstencentra,
- dagverzorgingscentra,
- centra voor kortverblijf,
- diensten voor oppashulp,
- georganiseerde en/of spontane
- mantelzorg en vrijwilligerswerk,
- thuisverpleging,
- poetshulp,
- ergotherapie en kinesitherapie aan huis,
- warme maaltijden, klusjes en de personalarmsystemen

5.2 Transmurale zorg

Het volgende terrein is de transmurale zorg. Deze vorm voor zorgbehoevende ouderen ligt tussen de extramurale zorg en de intramurale zorg. Het doel van dit terrein is het uitstellen of voorkomen van een opname in een residentiële omgeving. Hieronder worden de zorgvormen opgesomd waarna ze nader worden toegelicht.

- Serviceflats,
- dagverzorgingscentra,
- centra voor kortverblijf,
- dag(- of nacht)opvang,
- Dienstencentra.

Serviceflats zijn individuele wooneenheden waar ouderen zelfstandig kunnen wonen en beroep kunnen doen op gemeenschappelijke dienstverlening die er facultatief voor hen ter beschikking staat. Aan de ouderen wordt er een comfortabele woonegelegenheid aangeboden. Vaak zijn de serviceflats gelegen in centra of kortbij een rusthuis.

Een *dagverzorgingscentrum* is een verzorgingsstructuur die zwaar zorgbehoevende personen overdag opvangt en die de noodzakelijke ondersteuning verschaft voor het behoud van die personen in hun thuisomgeving. Bij een goed opname- en doorverwijsbeleid kan de dagverzorging immers opnames in een rusthuis uitstellen of zelfs vermijden.

Het *kortverblijf* is een vorm van opvang voor ouderen in een rusthuis voor een beperkte periode, met als doel tijdelijk het thuismilieu van de oudere te ontlasten van de dagelijkse zorg.

Verder is er het Centrum voor Dagverzorging, een instelling gesubsidieerd door de overheid. Ouderen die geen intensieve medische controle nodig hebben, kunnen hier terecht. Ze worden hier geholpen met reactivering, verzorging, toezicht en hulp bij dagelijkse activiteiten. Het RIZIV geeft een forfaitaire tussenkomst aan de oudere als hij of zij aan afhankelijkheidscriteria voldoet. Transmurale zorg geeft ook baat aan de huisgenoten en mantelzorgers die dan tijdelijk van hun taken worden ontlast.

5.3 Intramurale zorg

Het derde deel van de zorgvoorzieningen omvat de intramurale of residentiële zorg. Niet-medische hulp- en dienstverlening worden hier verstrekt. De residentiële zorg vindt plaats in rustoorden voor bejaarden (ROB) en rust- en verzorgingstehuizen (RVT) of psychiatrische verzorgingstehuizen (PVT).

De ROB geven ouderen een plaatsvervangend milieu indien de mogelijkheden in thuiszorg niet meer voldoende zijn om thuis te kunnen wonen. Een RVT is een rusthuis waar het accent meer op zware verzorging ligt. Bejaarden die een langdurige aandoening hebben en die sterk afhankelijk zijn van derden, kunnen hier worden opgevangen. Wie

thuis niet meer kan functioneren, wordt onderzocht, en krijgt score x op Katz-schaal. Vervolgens belandt hij of zij in categorie O, A, B of C van rusthuisbewoners, met bijbehorende forfaitaire RIZIV-toelage per dag. Een derde vorm van intramurale zorg zijn de psychiatrische verzorgingstehuizen(PVT). Hier situeert de zorgbehoevendheid zich meer op psychisch vlak.

Vanwege de afbakening in dit thesisonderwerp, gaan we ons verder toespitsen op rust- en verzorgingsvoorzieningen. Het rust- en verzorgingstehuis is meer een tussenvorm tussen ziekenhuis en rusthuis. Het is een wooneenheid in een rusthuis, die gebaseerd is op hogere de zorgbehoevendheid van ouderen die er verblijven. De meeste RVT-bedden bevinden zich in rusthuizen, doch ook sommige ziekenhuizen beschikken over een aantal RVT-bedden.

Een RVT geeft een aangepaste opvang in een thuisvervangend milieu. De nadruk wordt hier dan op het huiselijke karakter gelegd. De bejaarde wordt opgevangen in een gemeenschap. Het bijkomend voordeel hiervan is dat hierdoor vereenzaming voorkomen wordt. Aan de erkenning van een RVT zijn extra middelen verbonden vanwege de federale overheid. Daartoe worden protocolakkoorden afgesloten tussen de federale overheid en de gemeenschappen. Momenteel heeft 51,3 % van de wooneenheden in rusthuizen in Limburg een RVT-erkenning.

5.4 Verschil tussen rusthuis en verzorgingstehuis

Vanaf nu gaan we dit onderzoek beperken rust- en verzorgingstehuizen. Vooreerst moeten we er ons van bewust zijn dat er een verschil bestaat tussen rust- en verzorgingstehuizen. Het volgende onderdeel legt dit nader uit.

“Het grootste verschil is uiteraard dat in een rusthuis elke bewoner over een eigen appartement beschikt, terwijl een bewoner in een verpleegtehuis of verzorgingstehuis op een afdeling verblijft te midden van andere bewoners met wie men de huiskamer een tweebeds- driebeds, of een vierbedskamer deelt” (Belderok J., 2008).

Het rusthuis is een woon- en zorgvoorziening die een ondersteunend woonmilieu biedt voor zorgbehoevende ouderen. De ouderen krijgen er zoveel hulp als nodig is om zich weer enigszins zelfstandig te kunnen redden. Het verzorgingstehuis is daarentegen bedoeld voor mensen met een zeer complexe zorgproblematiek.

5.5 Een korte geschiedenis schets in rust en verzorging

Hieronder volgt een korte uiteenzetting van de geschiedenis van de rust- en verzorgingsvoorzieningen.

De Tweede Wereldoorlog vormde een breuklijn in de ontwikkeling van de ouderenzorg in België. Twee problemen vroegen destijds om een oplossing. Op de eerste plaats was dat de vraag hoe hoogbejaarden beter gehuisvest konden worden. Veel ouderen woonden er toen in erbarmelijke opstandigheden, zowel in de grote steden als op platteland. Op de tweede plaats ging het om de vraag hoe verzorging en verpleging voor een groeiende groep ouderen met chronische aandoeningen georganiseerd moest worden. De zorg voor chronisch zieke ouderen was slecht georganiseerd en de kwaliteit liet de wensen over. De plicht om hen binnen de familie te huisvesten en te verzorgen werd steeds meer als een last ervaren. Kinderen beschikten niet over voldoende ruimte in hun woning om hun ouders te huisvesten.

Door de eisen van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog hadden de kinderen ook minder tijd om voor hun ouders te zorgen. Daarmee werd het bejaardenprobleem een klasseprobleem. Mensen met voldoende inkomen waren immers in staat voor een eigen passende huisvesting te zorgen. Ouders met een laag inkomen zochten daarom na de Tweede Wereldoorlog hun toevlucht in pensioentehuizen om van hun oude dag te genieten.

Velen van hen woonden in slechte en vaak onbewoonbare woningen. De overheid zag het bouwen van pensioentehuizen dan ook in eerste instantie als de oplossing voor de slechte woonomstandigheden en de woningnood die er was ontstaan als gevolg van de Tweede Wereldoorlog .

Rond de jaren zestig brak er een nieuwe fase aan in het denken van de overheid. Daarin werd gewezen op de noodzaak aan de creatie van gespecialiseerde huisvesting voor mensen die op er grond van hun leeftijd en verminderde validiteit voor in aanmerking kwamen. Nu werden er pensioentehuizen met overheidsgeld gebouwd in plaats van met geld van liefdadigheidsinstellingen. Op die manier konden pensioentehuizen gebouwd worden met een omvang van 100 of meer plaatsen.

Vanuit wetenschappelijke kringen kwamen er ideeën tot ontwikkeling over hulpbehoefendheid en daarbij passende vormen van hulp. Dit vormde het ontstaan van een verzorgingstehuis.

5.6 Kenmerken van een rust- en verzorgingsvoorziening

In een rust- en verzorgingsvoorziening verblijven vaak mensen op hoge leeftijd die hulpbehoevend zijn en zorg nodig hebben. 'Vaak ondervinden de bewoners in een rusthuis een toenemend fysieke achteruitgang. Daarom wordt er direct met de bewoners samengewerkt, om achteruitgang te voorkomen. Alle aspecten van het leven, zoals werken, slapen spelen vinden dan ook plaats in dezelfde ruimte onder één autoriteit. Iedere activiteit van de inwoner vindt plaats in de onmiddellijke nabijheid van een grote groep anderen, die dezelfde dingen doen en die op dezelfde wijze worden behandeld. Alle dagelijkse activiteiten passen in een strak schema om de bewoners zo de nodige structuur te kunnen geven. Ook worden alle activiteiten verricht om een plan te dienen dat de officiële belangen van het huis moet behartigen.' (Belderok, Joop J., 2008).

In werkelijkheid geeft een verzorgingstehuis en een rusthuis enerzijds de vrijheid terug aan mensen die zich niet meer zelfstandig kunnen redden. Maar tegelijkertijd maakt deze nieuwe situatie de bewoners afhankelijk en onvrij. Vaak hebben ze dan te kampen met gebrek aan privacy en het verlies aan zelfstandigheid.

De belangrijkste redenen om **naar** een rusthuis te verhuizen zijn 'het alleen wonen in het ouderlijk huis' en 'de vereenzaming of weinig of geen sociale contacten'. De belangrijkste redenen om **voor** een bepaald rusthuis te kiezen, zijn de nabijheid van de vroegere woning en de reputatie van het tehuis. Eveneens van belang is de nabijheid van familieleden (Breda, J.,2004).

M.T. Casman en V. Lenoir hebben in 1998 een onderzoek aan het ULg uitgevoerd over verhuisredenen naar een rusthuis. Ze kwamen tot de volgende resultaten: 'Door de hoge levensverwachting van vrouwen is het logisch dat er meer vrouwen dan mannen in een rusthuis verblijven. Vier op tien respondenten gaf als reden voor verhuis op dat men zelf de huishoudelijke taken niet meer aankon. Drie op tien vermeldde ook dat ze van de afhankelijkheid van de omgeving wilden vermijden. Ontsnappen aan de eenzaamheid vormde een reden voor 18% van de meestal hoogbejaarde vrouwen.'

Vergeleken met kandidaat serviceflatbewoners zijn kandidaat rusthuisbewoners vaker alleenwonend en duidelijk ook ouder. Als een oudere wil samenwonen met zijn of haar valide partner die zorgbehoevend is op mentaal of psychisch vlak, is het eerder aangewezen dat ze in een serviceflat gaan wonen. Men geeft een mindere voorkeur aan het rusthuis. In een serviceflat hebben ze meer privacy. Als de zorgbehoevende partner alleen is, geeft men de voorkeur aan een rusthuis.

5.7 De preferenties van huidige senioren over rust- en verzorgingsvoorzieningen.

De woning is een materiele omgeving die functioneel moet aangepast worden aan de mensen die er wonen (Belderok, Joop J., 2008). Niet alleen de woning, ook de woonomgeving is een wezenlijk element van de woonkwaliteit (Jacobs, T., Vanderleyden, L., Vanden Boer, L., 2007). Dit onderdeel bevat ondermeer de preferenties van huidige senioren als het gaat over rust- en verzorgingsvoorzieningen. Verder worden de aspecten aangegeven waar senioren belang aan hechten.

L. Vandenboer heeft in 1999, via het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies, een onderzoek uitgevoerd over substitutiemogelijkheden tussen een rusthuis en serviceflats. De onderzoekster zocht 58 deskundigen om een vragenlijst in te vullen. De respondenten behoorden tot organisaties die (on)rechtstreeks met de problematiek werden geconfronteerd. Zowel personen uit de wetenschappelijke wereld, evenals veldwerkers en vertegenwoordigers van de ouders zelf vulden de vragenlijst in. 42 van de 58 vragenlijsten werden teruggestuurd. Het onderzoek leidde tot de volgende resultaten:

'De meeste ouderen willen zo lang mogelijk zelfstandig in hun vertrouwde omgeving blijven wonen. De 50 plussers geven een 'kleine, zelfstandige woning' als meest gewenste woonvorm voor later op. Vanaf 55 jaar is het onderscheid echter niet meer zo groot of zelfs omgekeerd. Evenredig met de leeftijd is er bovendien een sterke toename van het aandeel dat met de kinderen zou willen samenwonen. Het rusthuis komt sowieso pas op de vierde plaats en komt enkel bij 70-plussers voor.'

Uit diverse woononderzoeken is gebleken dat zelfstandig blijven en zelf beslissen over doen en laten bovenaan het verlanglijstje staat van ouderen. Zelfbeschikking moet daarom een belangrijk uitgangspunt zijn naar woon- en zorgbeleid. Verder hechten de rusthuisbewoners veel belang aan privacy en zelfstandigheid. Een mogelijke oplossing is het construeren van opvang in kleine leefgroepen met de nadruk op het creëren van een huiselijke sfeer (Belderok, J., 2008). In kleine leefgroepen kunnen bewoners beter op hun eigen benen staan.

Een bijkomende reden voor het creëren van een huiselijke sfeer is het feit dat de leefwereld van het verzorgingstehuis of rusthuis een mozaïek van ervaringen is, met gevoelens en gevoeligheden bijeengebracht door bewoners met eigen achtergronden meningen en mogelijkheden (De Vleeshouwer, C., 1998).

Ook het oordeel van de bewoners en hun familieleden en bezoekers worden beïnvloed door de architectuur, het meubilair, de ergonomische accommodaties en de gehele materiële inrichting van ruimtes en gebouwen. De hele omgeving dient dan ook levensprikkelend opgevat te worden met aandacht voor de noden en behoeften van de bewoners (Belderok, J., 2008). De huiselijkheid en geborgenheid in een verzorgingstehuis of rusthuis richt ook zich niet alleen naar de bewoners, maar evenzeer naar de bezoekende familieleden en het personeel. Want er moet een uitnodigende warme menselijkheid heersen.

Kleinschaligheid (tot honderd plaatsen) is daarom beter. Dit maakt het tot huiselijker, beschermt en beschermd wonen. Door deze familiale sfeer zijn er meer mogelijkheden tot initiatiefafname (Belderok, J., 2008). Maar het nadeel van kleinschaligheid is de financiële leefbaarheid. Grootschalige rusthuizen en verzorgingstehuizen zijn economisch rationeler en meer verantwoord om te beheren. Door inbreng van creatieve ideeën kunnen voor grootschalige instellingen fijne oplossingen gevonden worden.

Een laatste aspect wat bewoners als belangrijk naar voren schuiven is het maaltijdgebeuren. 'Een eigen eet- en drinkcultuur ontwikkelen voor bewoners in een rusthuis is van groot belang. Het geeft een menswaardig karakter. Daarom is het maaltijdgebeuren een belangrijk zorgdomein' (Gastmans, 2002, 150-151). De maaltijd staat vaak centraal omdat het structuur aan de lange dag en het jaar geeft. Het levert een lichamelijke en psychische genotervaring op.

5.8 Ontwikkelingen in het aanbod van rusthuizen

In het volgende deel worden de bijkomende aantallen rusthuizen geschetst. Limburg telt vandaag 5 167 rusthuisbedden. Dat is slechts 60% van het aantal dat Limburg zou moeten hebben (Lambrix, Y., 2007). Daarnaast telt de provincie 176 plaatsen in dagverzorgingscentra en 36 plaatsen in centra voor kortverblijf.

Er is een programmatie van de zorgvoorzieningen voor ouderen die aantoont hoeveel bijkomende rusthuizen gepland zijn. De programmatiënormen geven aan hoeveel ouderen van verscheidende leeftijdscategorieën gebruik maken van deze voorzieningen. Concreet komt dit neer op gebruikspercentages. Als deze verder worden gebruikt, rekeninghoudend met de bevolkingsprognoses, kan er berekend worden hoeveel zorgvoorzieningen er moeten bijkomen. De enige beperking van deze voorspelling is dat we met huidige programmatiënormen werken.

In onderstaande tabel wordt de prognose van bijkomende rust- en verzorgingsvoorzieningen weergegeven, rekeninghoudend met huidige programmatiënormen en die van de bevolkingsprospecties.

Tabel 5: De prognose van bijkomende rust- en verzorgingsvoorzieningen

	Erkend	2010	Geprogrammeerd		2040
	2007		2020	2030	
Limburg	5 167	10.329	13.107	17.003	21.695
Vlaams gewest	60.892	85.621	100.438	124.893	154.703

Bron: Project Wonen en zorg voor ouderen in Limburg door HIVA

De tabel laat een stijging van de behoefte aan rusthuisbedden in de toekomst zien ten gevolge van de veroudering van de bevolking. Het aantal woongelegenheden in rusthuizen moet verviervoudigen tegen 2040.

Er worden ook al zorgplannen opgemaakt voor de toekomst. Deze plannen hebben een meer persoonsgebonden aanpak. Ze vertrekken vanuit de behoefte van de bewoner, en niet vanuit de visie van de verzorgingsinstellingen. In het volgende onderdeel wordt het zorgplan uitgediept.

5.9 Naar de toekomst toe

Vlaamse parlementsleden Sonja Claes en Vera Jans hebben een nieuw plan Ouderenzorg uitgewerkt. Ze vertrekken niet vanuit de zorginstellingen, maar van de ouderen zelf. Ze stellen zich daarom de vraag: 'Welke woon- en zorgbehoeften hebben zij?'. Hun langetermijnplan vereist wel een heleboel decreetaanpassingen. De kern van de zaak is dat ze de ouderen zo lang mogelijk thuis in hun vertrouwde omgeving willen laten verblijven. Hoe ze dit concreet willen uitwerken staat hieronder uitgelijnd⁴.

5.9.1 THUISZORG

Een eerste instrument is de thuiszorg. Ze willen deze zorgvorm stimuleren door ondersteuning te bieden aan mantelzorgers: de mantelzorgverenigingen moeten elke hulpverlener ondersteunen en coördineren die bij een oudere thuis langs komt. Ook personen die vrijwillig iemand verzorgen en hiervoor een loopbaanonderbreking nemen, moeten deze zorgjaren kunnen laten meetellen in hun pensioenberekening. Want tot nu toe, wordt er geen rekening gehouden. Verder moet er een zorgnetwerk per oudere worden uitgebouwd via een persoon die het aanspreekpunt is voor alle verzorgers van de oudere.

Een bijkomend idee is de zorgbemiddelaar. Een zorgbemiddelaar werkt bij een OCMW of ziekenfonds en stelt een individueel zorgplan op voor elke oudere. Hij moet ook snel de bijkomende noden van de oudere kunnen detecteren.

5.9.2 DE ZORGVORMEN OP ELKAAR AFSTEMMEN

De oppashulp, gezinszorg en de logistieke hulp moeten op elkaar worden afgestemd. Ook het toewijzen van nieuwe kortverblijfcentra moet per rusthuis gebeuren, en niet per regio. Verder moet elke gemeente een aanbod creëren in dagverzorgingscentra zodat de oudere niet te ver van huis is.

5.9.3 RUSTHUIZEN AANPASSEN

Een rusthuis oogt aantrekkelijker als er meer gemeenschappelijke ruimtes zijn voorzien. De familie moet mee kunnen participeren in het rusthuisgebeuren en in de beslissingen die er worden genomen. Rusthuizen moeten de mogelijkheid krijgen om dienstverlening en zorg uit te bouwen vanuit het rusthuis zelf, zoals maaltijdbediening en klusjesdienst. Ook is een doelgroepenbeleid nodig in rusthuis voor dementerenden en allochtonen.

⁴ Claes S., Jans V.(2007) Vlaams Woonzorgplan voor ouderen

5.9.4 VERDERE MAATREGELEN

Andere maatregelen zijn het promoten van de tewerkstelling in de zorg en het woonaanbod optimaal gebruiken. Andere bijkomende middelen zijn technologische instrumenten zoals domotica en zitliften. Deze hulpmiddelen moeten meer geïntroduceerd worden zodat de oudere zo lang mogelijk thuis kan blijven wonen.

5.9.5 CONCLUSIE

Het toekomstig ouderenbeleid dient te voorzien in een continuïteit in de zorgverlening. Er dient een naadloze overgang te worden gemaakt tussen thuiszorg, transmurale zorg en residentiële zorg. Elk van deze zorgvormen blijven volwaardige vormen van zorgverlening. Ze zijn allen noodzakelijk om te voldoen aan de verschillende zorgnoden die zich stellen in onze samenleving. In het toekomstige ouderenzorgbeleid dienen de zorgvoorzieningen te worden omgezet in functioneel omschreven zorg en zorgpakketten.

De huidige generatie ouderen wil zo lang mogelijk in de eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. Deze keuze dient gerespecteerd te worden en deze keuze moet vooral mogelijk blijven en gestimuleerd worden. Er dienen dan ook een aantal initiatieven genomen te worden die het mogelijk maken dat ouderen zo lang mogelijk in de eigen woning en woonomgeving kunnen blijven wonen. Een persoonsgebonden aanpak is hier cruciaal. Spreekt deze aanpak de babyboomer misschien meer aan?

5.10 Alternatieve woonvormen

5.10.1 INLEIDING

Het vorige onderdeel schetste een ruim beeld over een rust- en verzorgingstehuizen. Naast deze woonvorm, zijn er tal van andere woonmogelijkheden die langzaam doorbreken in Vlaanderen. In Nederland zijn deze woonvormen al langer gekend. Hieronder worden twee alternatieve woonvormen, kleinschalig wonen en woonzorgcomplex, voorgesteld.

5.10.2 KLEINSCHALIG WONEN

Een woonvorm die meer en meer de aandacht trekt is het kleinschalig wonen. In Nederland is het kleinschalig wonen reeds populair. In Vlaanderen zijn er ook enkele projecten opgetrokken, meer bepaald in Zoersel en Sint-Lambrechts-Woluwe. In Houthalen is een kleinschalig woonproject gebouwd voor mentaal gehandicapten. Dit project, genaamd Lakerveld, heeft succes, want de bewoners kunnen zich goed behelpen en leiden een zelfstandig leven.

Kleinschalig wonen bestaat uit een kleine bewonersgroep van 6 personen met één begeleider. De woning staat niet te dicht in de buurt van het rusthuis, en er is de hulpdienst op afstand, en zoveel mogelijk hulp uit de buitenwijk. Zo krijgt deze woonvorm een menselijke schaal en kunnen de bewoners zelfstandig wonen. Dagelijks leven en huishouden staan daarom centraal. Er is geen bezigheidstherapie of activiteitenbegeleiding. De bewoners maken hun eigen dagindeling. Door het huiselijk karakter zouden familieleden in een kleinschalige woonvoorziening meer geneigd zijn om mantelzorg te bieden. Zo krijgen de bewoners veel hulp van buitenaf (Terlouw J.,2005).

5.10.3 WOONZORGCOMPLEX

Een ander alternatief is het woonzorgcomplex. Hier zijn de bewoners baas over hun eigen geld, en huren ruime appartementen, met keuken en badkamer. De meeste bewoners doen hun boodschappen zelf en verzorgen hun eigen was. S'avonds koken ze zelf of gaan ze eten in het benedengelegen café-restaurant. De keuken en woonkamer wordt gedeeld met 5 medebewoners. Ze mogen de kamers zelf inrichten. De kernactiviteit is het huishouden. Dat houdt hen actief. Er is geen verplicht servicepakket van zorg. Dat is het verschil met een serviceflat. Maar de zorg blijft gegarandeerd.

Ik haal deze woonvormen aan omdat ze de behoeften en wensen van ouderen betreffende rust- en verzorgingsvoorzieningen kunnen vervullen. Een belangrijke determinant voor hen is voldoende privacy. Ze willen nog een grote mate van autonomie hebben en respect van buitenaf krijgen. Keuze en inspraakmogelijkheid, kleinschaligheid, zelfstandigheid en hulp op afstand zijn verder belangrijke factoren voor ouderen. Wellicht zullen babyboomers ook belang hechten aan deze factoren. De woonvormen in dit onderdeel kunnen dan ook een oplossing bieden voor hun wensen en behoeften.

5.10.4 NIEUWE CONCEPTEN IN EEN RUST- EN VERZORGINGSTEHUIS

Ook binnen de muren van een rusthuis kunnen projecten actief inspelen op de tijdsgeest. Huiselijke aankleding, meer privacy, en aandacht voor architectuur kunnen een rusthuis aantrekkelijker maken. Een rusthuis moet worden afgestemd op de ervaringswereld van de bewoners. Onderdelen van kleinschalig wonen kunnen ook in een rusthuis geïntroduceerd worden. Bijvoorbeeld meer vraaggericht werken met kleinere groepen bewoners, middelen introduceren om bewoners direct invloed te geven op hun leefomgeving en de zorg (Terlouw J.,2005).

Verder zouden grote verzorgingsinstellingen zich nadrukkelijk moeten profileren met aantrekkelijke voorzieningen zoals een aangepast zwembad, een luxerestaurant, een mooi park en culturele activiteiten. Verandert het grote rusthuis mee met de tijd, dan zal er ook in de toekomst een behoefte blijven bestaan aan dergelijke instellingen.

5.11 Conclusie

Een rust- en verzorgingstehuis is een onderdeel van de intramurale of residentiële zorg, waar de bewoners niet-medische hulp- en dienstverlening krijgen. Een rusthuis geeft een aangepaste opvang voor zorgbehoevende ouderen in een thuisvervangend milieu, waar de nadruk op het huiselijk karakter ligt. De ouderen krijgen er zoveel hulp als nodig is om zich enigszins weer zelfstandig te kunnen redden. Voor ouderen met een complexe zorgproblematiek is een verzorgingstehuis meer geschikt.

De voornaamste redenen om naar een rusthuis te verhuizen zijn 'het alleen wonen in het ouderlijk huis' en 'de vereenzaming of weinig of geen sociale contacten'. Toch willen de meeste ouderen zo lang mogelijk zelfstandig in hun vertrouwde omgeving blijven wonen. Daarom moeten privacy en zelfbeschikking belangrijke uitgangspunten zijn naar woon en zorgbeleid toe. Een mogelijke oplossing hiervoor is kleinschaligheid in rust- en verzorgingstehuizen, tot honderd plaatsen. Dit kan een huiselijke en beschermde sfeer creëren.

Momenteel heeft de provincie Limburg bijna 5200 rusthuisbedden. Dat is slechts 60% van het aantal dat Limburg zou moeten hebben. In de toekomst, tegen het jaar 2040, moet het aantal woonegelegenheden in rusthuizen verviervoudigd zijn. Daarom worden er al zorgplannen opgemaakt. Deze plannen vertrekken vanuit de behoefte van bewoner, en niet vanuit de visie van verzorgingsinstellingen. Ze leggen de nadruk op thuiszorg via stimulering van de mantelzorg. De huidige zorgvormen zullen dan ook meer op elkaar moeten worden afgestemd.

6 DE GENERATIES UIT DE VOORBIJE TWINTIGSTE EEUW

Dit onderdeel uit de literatuurstudie omvat de definiëring en een brede uiteenzetting van de babyboomgeneratie. Allereerst starten we met een algemene definiëring van de term generatie. Daarna wordt er verder ingegaan op de geschiedenis van de doelgeneratie in dit onderzoek. Vervolgens worden de 5 generaties overlopen die de voorbije twintigste eeuw gepasseerd zijn. Op die manier kunnen we opmerkelijke verschillen zijn tussen de generaties. Ten slotte worden de waarden eigen aan de babyboomgeneratie omschreven.

6.1 Inleiding

In onze samenleving is er een patroon van generaties ontstaan. De generaties verschillen onderling op het gebied van kansen die ze hebben gehad en nog zullen krijgen. Kennis over het patroon van generaties geeft ons de mogelijkheid om de eigen levensloop tegen de algemene maatschappelijke tegenstellingen te zien. We hebben de levensloop van ouders, kinderen en vrienden gezien. Ze komen elk uit een andere generatie.

6.2 Definitie van de term generatie

Laten we eerst een algemene definitie van een generatie construeren, vooraleer we hier dieper op ingaan. Door de jaren heen hebben wetenschappers een reeks van definities geformuleerd. Ik haal er hier enkele van aan. De Heer Dilthey definieert de term generatie in 1875 als volgt:

'Degenen die in hun ontvankelijke jaren, dezelfde sturende invloeden hebben ondergaan. Een generatie bestaat uit een nauwkeurig afgegrensde kring van individuen, die door hun band met dezelfde grote feiten en veranderingen, die tijdens hun formatieve periode hebben plaatsgevonden, ondanks de invloed van andere factoren, tot een homogeen geheel verbonden zijn'.

Deze definitie omvat een aantal componenten die een wezenlijke rol spelen bij het denken over generaties. Allereerst komen er trendbreuken in voor. Trendbreuken worden gevormd door grote feiten en veranderingen, bijvoorbeeld oorlogen. Verder komt het belang van formatieven komt ook naar voor. Het beïnvloeden van het denken van betrokken individuen door sturende invloeden gecombineerd met ontvankelijke jaren. Dit alles samen wordt dan nauwkeurig afgegrensd, wat leidt tot een generatie.

Sociologen die in onze tijd generaties onder de loep nemen, grijpen vaak terug naar artikel van 1928 door Socioloog Karl Mannheim. Hij gaat uit van het begrip van sociale klasse, dat door Max Weber is ontwikkeld. Weber wijst op de ligging van individuen in een specifieke, vooral economische bepaalde sociale situatie. Uit zo een klassenligging kan een sociale klasse ontstaan. Mannheim bracht dit gegeven over op het gebied van generaties. Het ontstaan van een generatie loopt door drie fasen, de generatieligging, generatiesamenhang en generatie-eenheden (Becker, H., 1992).

- Generatieligging:

De generatieligging zorgt voor het ontstaan van een generatie. De individuen zijn in dezelfde periode geboren en getogen.

- Generatiesamenhang:

De individuen ondergaan een gemeenschappelijk lot. Ze hebben dezelfde grote feiten en veranderingen meegemaakt.

- Generatie-eenheden:

Dit heeft betrekking tot organisaties en informele samenwerkingsverbanden, de stijl van een generatie bepalen.

Verder volgt er nog een andere definitie van 'generatie':

'Een clustering van cohorten, die gekenmerkt worden door een specifieke en historische ligging en door gemeenschappelijke kenmerken op individueel niveau, veroorzaakt door levenslopen, waardeoriëntaties en gedragspatronen en dit op een systeemniveau.'

Een specifieke en historische ligging en door gemeenschappelijke kenmerken op individueel niveau, wil zeggen dat leden in de cohorten dezelfde trendbreuken ondergaan hebben in hun formatieve periode.

Verder wordt de term *levensloop* aangehaald. Met tijdstippen in levenslopen worden hier de momenten bedoeld waarop iemand een bepaald onderwijsniveau bereikt of het ouderlijk huis verlaat, een beroep kiest, een relatie aangaat, een carrière geboekt of tijdstippen waarop men kinderen krijgt. *Gedragspatronen* kunnen gewijzigd worden door deel te nemen aan culturele activiteiten. *Systeemniveau* impliceert omvang en samenstelling van de cultuur van de generatie en generationele organisaties. Het overgaan van generaties wordt bepaald door demografie en aantal geboortes.

Kort samengevat zijn generaties clusters van geboortejaargangen. De geboortejaargangen smelten samen tot een generatie door invloed van oorlogen, economische crisissen en soortgelijke trendbreuken. De verschillen zijn groot als een persoon in zijn of haar formatieve periode te maken krijgt met een trendbreuk. Ter verduidelijking zullen we even aangeven wat de *formatieve periode* betekent. Puberteit en adolescentie van een individu worden aangeduid als formatieve periode, gaande van het tiende tot het vijfentwintigste levensjaar (Becker, H., 1992).

In de formatieve periode van een individu staat het individu open voor invloeden op zijn of haar waardeoriëntatie. Deze invloeden hebben een effect op de waardeoriëntaties en krijgen in de formatieve periode inhoud. Wat niet wil zeggen dat waardeoriëntaties niet kunnen veranderen doorheen de levensjaren van een individu.

Een *cohort* betekent een geboortejaargang. Vaak hebben leden van een betrokken jaargang bepaalde gebeurtenissen in hun gemeenschappelijk leven meegemaakt.

Een generatie wordt ook naar levenstijdperken ingedeeld. Het eerste levenstijdperk is de jeugd en adolescentie, het tweede levenstijdperk is van 25 tot 55 jaar, het derde omdat de 55-jarigen tot de 75-jarigen. Het vierde leven omvat het tijdssegment vanaf 75 jaar tot aan de leeftijd waarop men sterft.

Elke generatie ondervindt een invloed van de heersende economische omstandigheden, en van de culturele en politieke denkpatronen. Maar daarom wordt niet ieder individu op dezelfde manier beïnvloed door deze omstandigheden, deze tijdsgeest. Niet elk persoon van dezelfde generatie is hetzelfde.

In de twintigste eeuw hebben er zich een aantal trendbreuken voorgedaan, die een patroon van generaties hebben teweeggebracht. Hieronder volgt een korte schets van de generaties.

6.3 Het levensverloop van de babyboomgeneratie

In het volgende onderdeel wordt de geschiedenis of het ontstaan en verloop van de Babyboomgeneratie uiteengezet. Eerst volgt er een bondige samenvatting, waarna alle facetten van het verloop worden uitgediept. Dit onderdeel is chronologisch opgebouwd. Laten we beginnen bij het kernidee van de generatie.

6.3.1 INLEIDING

De babyboomgeneratie omvat de personen van de cohorten 1940 en eindigt bij het cohort van 1955 (Becker, H., 1992). Tijdens hun formatieve periode hebben ze de rijkere jaren na de Tweede Wereldoorlog meegemaakt, waarin ze volop hun waarden hebben kunnen ontwikkelen. Deze generatie heeft een culturele revolutie laten plaatsvinden. De culturele revolutie werd gevolgd door een zware economische recessie. Dit wil echter niet zeggen dat hun waardeoriëntaties hierdoor veranderd waren.

Soms wordt de term Protestgeneratie gehanteerd voor de Babyboomgeneratie. Deze benaming is ontstaan omdat babyboomers in hun jonge tijd veel hebben geprotesteerd. In de Verenigde Staten wordt ook de naam 'De Vietnamgeneratie' of 'De Me-generation' gehanteerd. In deze eindverhandeling houden we het bij de benaming van de Babyboomgeneratie.

Hieronder volgt het levensverloop van de babyboomers in 4 facetten: het ontstaan, de culturele revolutie, de jaren zeventig in ontzuivering en de zilveren lading.

6.3.2 HET ONTSTAAN

De reden voor het ontstaan van deze generatie is te danken aan haar grote omvang. Tijdens de WO II werden er weinig kinderen geboren doordat veel mannen van huis weg waren. De gezinsuitbreiding werd hierdoor uitgesteld. Na de oorlog gingen de geboortecijfers drastisch omhoog, mede veroorzaakt door relatief groot aantal vrouwen in het land. Er kwam als het ware een geboortegolf aanwaaien.

De babyboomers kwamen in overvolle lagere scholen terecht. Het huidige onderwijssysteem was niet voorbereid op zulke grote aantallen. Hierdoor hadden de lagere scholen soms een onpersoonlijk karakter. Maar de babyboomers waren gelukkig met wat ze hadden. Ze konden zich vooral onthaasten door lang buiten te spelen en te ravotten met vriendjes (Crul, H., 2006). Hun kinderwereld was knus met klein geluk. Ze hadden de tijd en de ruimte om ongestoord te spelen. Er ontstond ook een grote

toestroom in het middelbaar en hoger onderwijs. Ook leerlingen en studenten uit lagere sociale klassen kwamen tevoorschijn.

Door de economische hoogconjunctuur hebben de meeste babyboomers niet in armoede of werkloosheid verkeerd. De samenleving werd steeds welvarender. Na de Tweede wereldoorlog heerste er een sfeer van maatschappelijke rust. De burgers waren ervan overtuigd dat de samenleving ten goede veranderd was.

6.3.3 DE CULTURELE REVOLUTIE IN DE JAREN 60

In de *Sixties* heeft zich een culturele revolutie voorgedaan. Er kwam een maatschappelijk protest op vele gebieden. Het protest tegen het algemeen passief van zwarten in de V.S. heeft de aanstoot gegeven. Een andere stimulans was de onderkenning van milieuvervuiling (Becker, H., 1992). In het volgende onderdeel worden de protesten verder uitgediept.

In 1960 hadden zwarten in de Verenigde Staten hun algemeen passief aanvaard. Maar daar kwam verandering in. Op 1 februari 1960 begon de eerste sit-in door zwarten in een broodjesbar. Ze weigerden op te staan van zitplaatsen die voor blanken bestemd waren. Ze werden niet bediend, maar bleven zitten tot sluitingstijd. De studenten kregen navolging door andere studenten. Studenten in het Zuiden van de Verenigde Staten organiseerden talrijke sit-ins in restaurants, parken, bibliotheken, kerken,.. . Er ontstond een systematisch en geweldloos verzet. Hierdoor was de beweging voor de burgerrechten geboren. Deze burgerbeweging bestond uit het uitvoeren van gelijke rechten voor alle Amerikanen. Vele jonge blanke studenten gingen de zwarte activisten steunen. Wie deelnam aan soortgelijke acties, kon beboet, bestraft of gearresteerd worden. Toch waren er steeds nog conservatieve blanken die hardhandig optraden tegen het manifest.

De periode van strijd voor de burgerrechten door geweldloze acties werd met succes bekroond. In 1964 en 1965 werden the Civil Rights Act en Voting Rights Act opgenomen in de grondwet.

Een andere stimulans voor maatschappelijk protest was de onderkenning van milieuvervuiling. In 1962 heeft biologe Rachel Carson het boek ' Silent Spring' gepubliceerd. Ze schreef uitvoerig over milieuvervuiling, waaronder het overvloedig gebruik van DDT wat schadelijke gevolgen had voor milieu en gezondheid. Niet enkel de universiteiten werden gedemocratiseerd, maar ook in andere delen van de samenleving ontstonden mederaden en medebeslissingen. De intensivering van de vrouwenemancipatie ging er ruim op vooruit.

Er kan worden geconcludeerd dat de prestaties van Babyboomgeneratie geleid hebben tot het afdwingen van interne democratie bij de universiteiten in de Westerse wereld. Ook in andere delen van de samenleving, zoals de gezondheidszorg, het leger, de ondernemingen en de overheidsdiensten werden gedemocratiseerd. De babyboomers hadden een eigen stijl, met hun woeste haren en nonchalante kleren. De jongeren bevonden zich in een extase. Ze gingen in tegen de traditionele gebruiken. Niet enkel jongens droegen jeans, je vond ze nu ook terug in vrouwengarderobes. Verder kreeg het vegetarisme veel aanhangers door de aandacht op milieuprotesten. De babyboomers voelden zich vrij en uitgelaten.

6.3.4 JAREN 70 IN ONTNUCHTERING

Na 1975 verdwijnt de vrijetijdsmaatschappij. De prestatie maatschappij laat zich terug zien wegens trendbreuken zoals de economische recessie. Overal werd er gestreden tegen verliezen en bezuinigingen. De materiele welvaart hield op te bestaan door de omwenteling in het economische leven. Er traden nieuwe beperkingen op, waardoor een student snel afstudeerde om een baan te zoeken. Door deze omslag waren de waardeoriëntaties van de babyboomers echter niet veranderd. Ze bleven hedonistisch ingesteld (Becker, H., 1992).

Een andere trendbreuk in de jaren 70 is de seksuele revolutie. In het begin van de jaren zeventig was het ondenkbaar om ongehuwd samen te wonen. Aan het eind van de jaren zeventig werd dit als normaal ervaren. Een ander kenmerk van de seksuele revolutie is de buitenechtelijke vruchtbaarheid. Dit cijfer ging in de zeventiger jaren de hoogte in.

Er was een grote drang naar vrijheid. Dit had baat bij de personen met andere seksuele voorkeuren. Door de omslag van 1975 is de tolerantie tegenover homoseksuelen sterk verminderd, maar niet volledig verdwenen.

Samenvattend kan er gezegd worden dat de mentaliteit van de babyboomers het recht omvat van elk individu om zijn of haar eigen mogelijkheden te ontwikkelen.

6.3.5 DE ZILVEREN LADING

Binnenkort passeren de babyboomers hun pensioengerechtigde leeftijd en vallen ze in hun activiteitenleven. Zullen de ouderen van de babyboomgeneratie terug hun eigen emancipatie realiseren? Het kan gebeuren dat deze personen een come-back maken qua ideologie op oudere leeftijd.

De meerderheid van de Babyboomgeneratie heeft relatief gezond geleefd, door gezonde voeding, voldoende beweging en niet te veel slechte gewoonten zoals roken. Vroeger hebben ze zich aan de regels gehouden, waartegen zij in hun formatieve jaren geprotesteerd hebben. Dit kan tot gevolg hebben dat ze in hun zeventiger en tachtiger jaren vitaal en mobiel zullen blijven (Becker, H., 1992).

6.4 De 5 generaties uit de voorbije twintigste eeuw

6.4.1 DE VOORORLOGSE GENERATIE

De personen uit de Vooroorlogse generatie zijn individuen geboren tussen 1910 en 1929. De generatie heeft de economische crisis van de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog aan den lijve ondervonden. Doordat men opgroeide in een periode van massale werkloosheid en oorlog heeft deze generatie zeer beperkte levenskansen gehad, die achteraf nauwelijks goed te maken waren. Kinderen die geboren zijn in een oorlog, of kort na een oorlog, horen ook nog bij de slachtoffers van wereldoorlogen. Zij hebben allemaal pech gehad. Dit heeft ook geleid tot meer psychische problemen door de stresservaringen in de moederschoot en tijdens de eerste levensjaren. De Tweede Wereldoorlog veroorzaakte ook een slechtere gezondheid bij deze baby's (Crul,H., 2006). Door de crisis- en oorlogservaring is deze generatie gericht op het veiligstellen van financiële zekerheid, ze heeft een zeer grote arbeidsethos, is afkerig tegen politiek extremisme en beklemtoont waarden als zuinigheid soberheid trouw aan orde en gezag. Er bestaat een grote kloof tussen mensen die de oorlog hebben wel of niet hebben meegemaakt.

6.4.2 DE STILLE GENERATIE

Deze generatie heeft betrekking op individuen geboren tussen 1930 en 1940. Zij groeiden op in een periode van wederopbouw na de oorlog, gevolgd door een periode van economische hoogconjunctuur. In de tweede helft van de jaren 50 heeft deze generatie heeft kunnen profiteren van de grotere onderwijskansen. Ze betraden de arbeidsmarkt op een tijdstip dat de vraag naar arbeid zeer groot was. Deze generatie heeft gunstigere levenskansen gehad dan de vooroorlogse generatie. In levensloop zijn ze dan ook beter af. De gedragspatronen en waarden komen grotendeels overeen met die van de vooroorlogse. Door het opgroeien in de wederopbouw waren hun waardeoriëntaties zuinigheid, soberheid en trouw aan orde en gezag.

6.4.3 DE BABYBOOMGENERATIE

De babyboomgeneratie omvat de individuen geboren tussen 1941 en 1955. Zij groeiden op in een periode van ongekende welvaart. Hierdoor beschikten ze over gunstigere levenskansen. Ze hebben een totaal verschillend waardepatroon. Dit waardepatroon is vooral terug te voeren op de processen van ontzuiling en secularisering. De economische modernisering leidde tot de vraag naar steeds hoger opgeleide arbeidskrachten. De babyboomers waren de eersten die massaal aan het hoger

onderwijs deelnamen en daardoor een veel langere periode op school doorbrachten. Deze verlengde schoolloopbaan betekende een uitstel van het op zich nemen van volwassen verantwoordelijkheden en bood de jeugd van de jaren 60 een tijd van vrijheid waarin men naar hartenlust met allerlei zaken kon experimenteren. De welvaart en opkomst van de Anglo-Amerikaanse consumptiecultuur, die sterk op de jongerenmarkt gericht was, bood ook de mogelijkheden en de instrumenten om te experimenteren. Deze ontwikkelingen maakten dat de nieuwe generatie zich niet meer kon herkennen in het traditionele, burgerlijke waardepatroon van de 2 voorafgaande generaties. Ze maakten de opkomst van televisie, koelkast, wasmachine en douche mee, al dan niet op afbetaling. Ze werden ondergedompeld in de jongerencultuur van de USA en de consumentencultuur (Crul, H., 2006). Deze generatie benadrukt waarden als zelfontplooiing, democratisering, gelijkheid van macht en inkomen, individuele vrijheid en politiek engagement.

6.4.4 DE VERLOREN GENERATIE

Deze individuen zijn geboren tussen de jaren 1955 en 1970. Tijdens hun jeugdjaren en adolescentie ondervond deze generatie de gevolgen van de economische crisis in de jaren zeventig. Er was een massale werkloosheid. Vooral de schoolverlaters uit de jaren tachtig ondervonden hier hinder van. Hierdoor heeft deze generatie ongunstige levensperspectieven gehad, die ook de rest van hun levensloop beïnvloed hebben.

Qua waardeoriëntering komt deze generatie overeen met de babyboomgeneratie. Zelfontplooiing en individuele vrijheid staan aan de top. Deze generatie heeft wel minder overtrokken verwachtingen en hecht minder belang aan politiek protest. Verder heeft ze een nuchtere kijk op de samenleving.

6.4.5 DE PRAGMATISCHE GENERATIE

De personen uit deze generatie zijn geboren na het jaar 1970. Zij hebben genoten van betere levenskansen door een economisch herstel en groei in hun formatieve jaren. Door hun kleinere omvang zaten deze leden minder in strijd met mekaar om goede banen en inkomens. De oriëntaties die zij bezitten zijn nog niet duidelijk volgens Becker. ' Wat we over het denken en handelen van de leden van de jonge cohorten weten, wijst in de richting van een overwegend zakelijke, hard werkende categorie van individuen. (Becker, H., 1992).

6.4.6 CONCLUSIE

Tot slot geeft dit onderstaande schema een overzichtelijk beeld van de verschillende generaties en hun kenmerken. Dit kader geeft structuur aan de generaties van de twintigste eeuw. In het schema zijn de verschillen tussen verschillende generaties herkenbaar.

Tabel 6: Verschillen tussen de verschillende relaties uit de twintigste eeuw

Generatie:	Geboren:	Sleutelervaringen:	Kenmerken:
Vooroorlogse generatie	1910-1929	Economische crisis, Tweede Wereldoorlog, Wederopbouw	Soberheid, arbeidsethos, verzuiling, trouw aan orde en gezag
Stille generatie	1930-1940	Tweede Wereldoorlog, Wederopbouw, Economische boom, Jaren zestig	Harde werkers, nuchter, angst voor 'grote woorden'
Babyboom	1941-1954	Economische voorspoed, protestgolf, ontnuchtering	Verzet tegen heersende orde; democratie, vrijheid, zelfontplooiing
Verloren generatie (late babyboom)	1955-1970	Opgegroeid in welvaartsstaat, slechte start op de arbeidsmarkt, vertraagd succesvol	Zelfontplooiing, maar zonder overtrokken verwachtingen; 'no-nonsense'
Pragmatische generatie	1970-1980	Kinderen van de babyboomers, ICT, migratie en globalisering	Zakelijk, hard werkend

Het doelterrein in dit onderzoek is de babyboomgeneratie en daarom gaan we dieper ingaan op de kernwaarden en attitudes van deze generatie. Om deze beter te begrijpen, leggen we de link met de waarden en attitudes van de Vooroorlogse- en de Stille generatie. Op de volgende pagina volgt het overzicht van de algemene waarden en attitudes en waarden qua werkbeleving.

Tabel 7: Verschillen tussen de Vooroorlogse- en Stille generatie en de Babyboomgeneratie

Vooroorlogse- en Stille generatie	Babyboomgeneratie
<i>Werkbeleving</i>	
Zekerheid, orde en regelmaat	Afwisseling, uitdaging
Hoog plichtsbesef en arbeidsethos; 'doen wat de baas zegt'	Assertief, eigen inbreng in het resultaat; 'eigen baas zijn'
Hard werken	Hard werken en veel vrije tijd
Werken bij een bedrijf met een 'reputatie'	Werk dat uitdagingen biedt
Vroeg met pensioen	Doorwerken; 'tweede carrière'
Werk= inkomen + status	Werk= inkomen + zelfontplooiing
<i>Kernwaarden en attitudes</i>	
zijn uitermate spaarzaam	hedonistisch
hebben een gebrekkig vertrouwen in de samenleving en in de jongere generaties	confronteren zich niet met de stereotypen van het ouder worden
hechten veel waarde aan materiele en financiële zekerheid	'pluk de dag'
hebben zelfopofferingzin	fascinatie voor zelfactualisering
zijn niet bezig met technologische innovatie	grote belangstelling voor sociale en digitale mobiliteit
houden niet van veranderingen, noch van verrassingen	wensen verandering
hechten veel belang aan traditionele waarden, kerkelijke religiositeit en sterke en loyale familiebanden	zijn pro-actief op zoek naar nieuwe ervaringen
beseffen dat de wereld te leen hebben van hun kleinkinderen	zijn niet van plan alleen jaren aan hun leven te geven, maar ook leven aan hun jaren (geneigd de toekomst te ontkennen)
houden niet van ironie	zijn eerder verkennend dan cynisch

Bron: Konings Herman, De stand des tijds, 2006

6.5 Babyboomers hebben eigen waarden

6.5.1 INLEIDING

De babyboomgeneratie zal de komende decennia een flinke bijdrage leveren aan de vergrijzing. De bejaarde babyboomers zullen bovendien senioren zijn die er een totaal andere levensstijl en mentaliteit op nahouden dan hun voorgangers. En dat geldt misschien ook voor hun latere zorg. Hun behoeften in rust- en verzorgingsvoorzieningen zullen wellicht verschillen van die personen die vandaag gebruik maken van een rust- en verzorgingsvoorziening. Een babyboomer is bovendien individualistischer ingesteld en wil vooral leuke dingen doen in het leven. Deze mentaliteit zal niet veranderen als deze mensen op leeftijd komen.

6.5.2 DE WAARDEN VAN BABYBOOMERS

De babyboomers zijn - zo blijkt uit een onderzoek van het Nederlandse onderzoeksbureau Motivaction - over het algemeen meer autonoom, toleranter en minder hiërarchisch ingesteld dan de huidige senioren. Ze zitten niet vast in oude patronen en vinden hun vrijheid een groot goed. Het is een mondige en kritische generatie die waarden als zelfbeschikking en onafhankelijkheid belangrijk vinden. De nieuwe ouderen zijn kritisch, veeleisend en welvarend. Verder is uit het onderzoek van bureau Motivaction gebleken dat driekwart van deze groep hun oude dag wil doorbrengen met mensen die er eenzelfde levensstijl op nahouden qua culturele belangstelling, vrijetijdsbesteding of kijk op het leven. Dat hoeven dus niet per definitie generatiegenoten te zijn. De huidige woonvoorzieningen voor ouderen voldoen dan ook niet meer aan de woonwensen van de nieuwe ouderen en hun ideeën omtrent privacy, zelfstandigheid en comfort. Steeds meer senioren zoeken daarom hun heil in alternatieve woonvormen.⁵

6.5.3 MENTALITEITSPROFIEL VAN BABYBOOMERS

Het mentaliteitsprofiel van de babyboomers wordt sterk bepaald door hun sociaal milieu. Babyboomers zijn idealisten die kritisch staan tegenover de maatschappij, die zichzelf willen ontplooiën, zich verzetten tegen sociaal onrecht en opkomen voor het milieu. De mentaliteit van de babyboomgeneratie laat zich nader beschrijven aan de hand van de volgende steekwoorden:

⁵ Motivaction BV

- *Geëmancipeerd*: men heeft een antihiërarchische attitude, is assertief ingesteld en komt op voor eigen belangen en rechten.
- *Gericht op zelfbeschikking*: men wil zelf uitmaken hoe men wil leven en zich dit niet laten voorschrijven door anderen.
- *Gericht op transparantie*: men heeft de behoefte zichzelf goed te informeren en men beoordeelt de informatie op betrouwbaarheid, afzender en relevantie.
- *Wereldoriëntatie*: men hanteert een internationale blik en staat open voor andere culturen en leefwijzen.
- *Betrokken individualistisch*: men is autonoom ingesteld, gericht op zelf keuzes maken, en tegelijk is men maatschappelijk betrokken en maatschappijkritisch.
- *Overbruggend sociaal kapitaal*: men richt zich op sociale contacten met diverse afzonderlijke gemeenschappen (en dus niet alleen met de eigen gemeenschap van familie, vrienden en goede bekenden).

6.5.4 LEVENSTIJL VAN BABYBOOMERS

Het bureau Motivaction heeft onlangs een onderzoek verricht naar de wensen van de babyboomgeneratie. Hun onderzoek⁶ is uitgevoerd op basis van gegevens die verzameld zijn in het kader van het jaarlijkse, representatieve Mentality-onderzoek. Dit onderzoek onderscheidt zich van andere onderzoeken door de nadruk te leggen op de belevingswereld, levensstijlen en onderliggende motieven van mensen. Het onderzoek kwam daarom tot deze volgende levensstijlen en de bijhorende interesses:

Hedonisme: houden van bier, bioscoop, erotiek, parfum, uitgaan;
 Interesse voor 'het vreemde': andere culturen, new age muziek, oosterse levenswijzen, reizen, science fiction, zenboeddhisme;
 Technologie: computers, formule 1, nieuwe technologie;
 Geldzaken: belastingen, financiën en beleggen;
 Reflectie op de maatschappij: lezen van opiniebladeren.

⁶ 'De toekomst van ouderenorganisaties 'Een onderzoek naar de wensen van de protestgeneratie'

In het verlengde van de interesses van de generatie kan ook gekeken worden naar hun vrijetijdsactiviteiten. Activiteiten die specifiek passen bij de babyboomgeneratie zijn onder meer de volgende:

- doe-het-zelfen / thuis klussen;
- tochtje maken op de fiets;
- restaurantbezoek;
- sporten;
- videofilm bekijken.

DEEL 2 : PRAKTIJKONDERZOEK

Door middel van het praktijkonderzoek wordt getracht een antwoord te vinden op de centrale onderzoeksvraag van deze eindverhandeling: *"Wat zijn de verwachtingspatronen van babyboomers ten aanzien van voorzieningen in rust- en verzorgingstehuizen?"* Het praktijkonderzoek is onderverdeeld in vier hoofdstukken. In hoofdstuk zeven worden de verwerkingsmethode van het onderzoek, het conceptueel model, de onderzoeksvragen en de hypothesen nader omschreven. Hoofdstuk acht toont de statische verwerking en de resultaten van het onderzoek. Tot slot bespreken hoofdstuk negen en tien de opmerkingen van de respondenten en de algemene conclusies en bevindingen aangaande het onderzoeksprobleem.

7 ONDERZOEKSONTWERP

Dit hoofdstuk is opgedeeld in vijf paragrafen waarin de strategie van het onderzoek wordt beschreven. Paragraaf 7.1 beschrijft de keuze van het onderzoeksinstrument en de verwerkingsmethode. De tweede paragraaf omschrijft het conceptueel model van dit onderzoek. Vervolgens worden in paragraaf 7.3 de onderzoeksvragen en hypothesen van het onderzoek uiteengezet. De vierde paragraaf geeft de opbouw van de vragenlijst weer en paragraaf 7.5 legt de steekproefopzet nader uit.

7.1 Onderzoeksinstrument en verwerkingsmethode

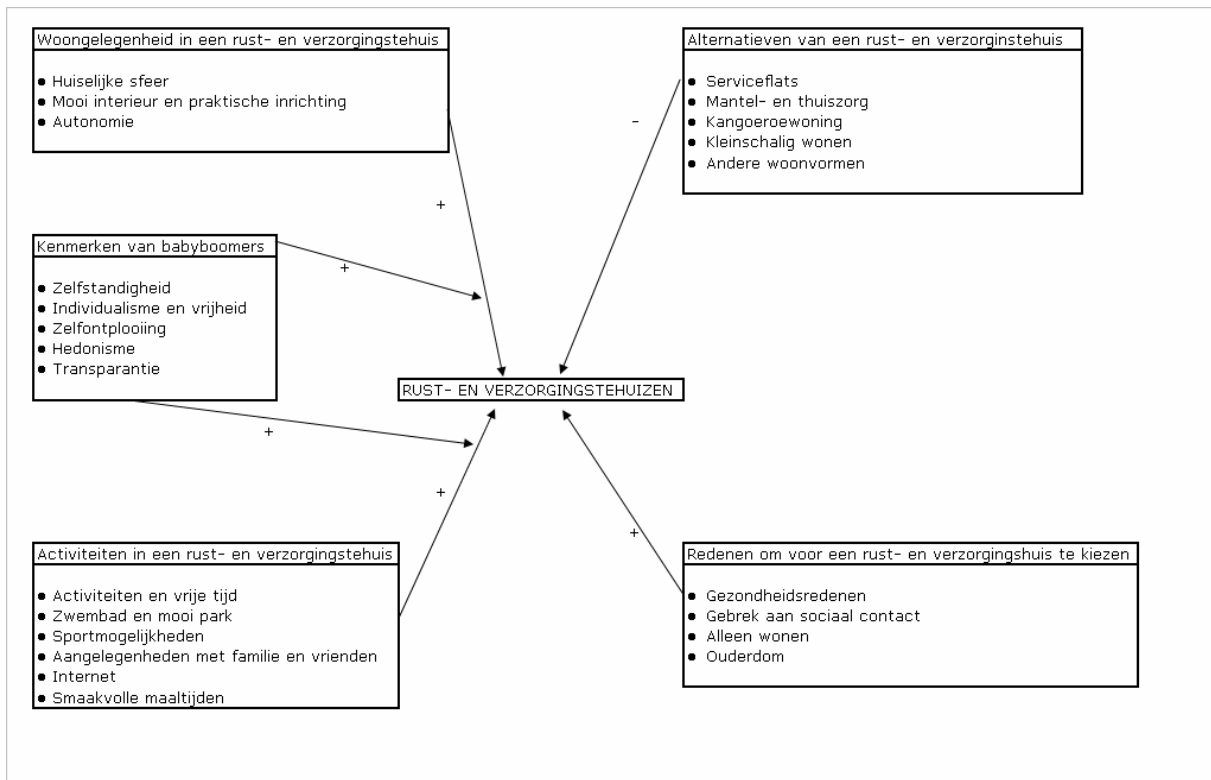
Er is gekozen voor het afnemen van een anonieme schriftelijke enquête met gesloten vragen. Hiermee kan in korte tijd veel informatie worden verzameld en een groot aantal respondenten worden benaderd. Het gebruik van gesloten vragen vereenvoudigt de enquêtering voor de respondent en zorgt voor een snelle beantwoording van de vragenlijst.

Elke enquête bestaat uit een reeks vragen over voorzieningen in rust- en verzorgingstehuizen. Via deze vragenlijst wordt er gepeild over meningen en interesses naar deze voorzieningen. De resultaten van de enquête worden verwerkt met behulp van het statisch verwerkingsprogramma SPSS (Statistical Package for the Social Science, versie 16.0). Deze software maakt het mogelijk de gegevens uit de enquêtes op diverse manieren te analyseren (bijvoorbeeld kruistabellen, factoranalyse, correlatiematrix, enzovoort). Aan de hand van deze analyses wordt er een antwoord geformuleerd op de centrale onderzoeksvraag.

7.2 Het conceptueel model

In dit onderdeel gaan we een conceptueel model opzetten rond dit probleem. Dit model vormt de kern van dit onderzoek. Het model bevat relevante informatie uit de literatuurstudie, waarvan de belangrijke ideeën en theorieën er aan elkaar worden gebreid. Elke component in dit model geeft de belangrijkste items aan die relevant zijn voor dit onderzoek. De componenten hebben onderlinge verbanden met elkaar. Hieronder volgen het conceptueel model en de verantwoording rond dit model.

Figuur 9: Het conceptueel model in dit onderzoek

In het midden staat het centrale onderwerp of de afhankelijke variabele '*de behoefte aan rust- en verzorgingstehuizen*'. We gaan achterhalen wat de verwachtingspatronen zijn van babyboomers ten opzichte van het centrale onderwerp. Om een beeld te krijgen van de behoeften en noden van babyboomers, ben ik in de literatuur op zoek gegaan naar elementen die behoren bij een rust- en verzorgingstehuis. Deze elementen zijn de titels van elke component of variabele in het conceptueel model. Verder heb ik gezocht naar nieuwe elementen van rust- en verzorgingstehuizen die voorspeld worden voor de toekomst. Via een enquête ga ik polsen of babyboomers deze elementen interessant vinden. Op die manier kan ik hun interesses naar rust- en verzorgingstehuizen achterhalen. De elementen vertegenwoordigen elk een variabele in het conceptueel model. We gaan ze achtereenvolgens bespreken.

Woongelegenheden van een rust- en verzorgingstehuis

De woongelegenheden moeten er zo aantrekkelijk mogelijk uitzien. In de literatuur is meermaals het concept 'huiselijke sfeer' opgedoken. Ouderen zijn bereid ergens te wonen als er een huiselijke sfeer hangt. Een rust- en verzorgingstehuis mag geen koude sfeer uitstralen. Het mag geen grote gevoelsloze instelling lijken. Verder wordt een rust- en verzorgingstehuis nog aantrekkelijker als het voorzien is van een mooi interieur. Verder is een praktische inrichting gewenst. Ouderen wensen vooral een zekere mate van autonomie. Ze willen nog zelfstandig dingen kunnen doen zonder dat ze er continu toestemming moeten vragen.

De items zijn kenmerken waaraan een rust- en verzorgingstehuis kan voldoen. Daarom zijn ze ondergebracht in de variabele 'woongelegenheden'. Deze onafhankelijke variabele vertoont een positieve causale relatie met het centrale onderwerp 'rust- en verzorgingstehuizen'. Als de items 'huiselijke sfeer', 'mooi interieur', 'praktische inrichting' en 'mate van autonomie' positief scoren bij een potentiële bewoner, zal hij meer geneigd zijn om te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis.

Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis

Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis hebben ook een invloed op de sfeer. Ze maken leven in een rust- en verzorgingstehuis interessanter en boeiender. De bewoners hebben hiermee een bezigheid waar ze kracht en energie uit putten, en plezier aan beleven. Eerst en vooral ben ik gaan zoeken achter de huidige activiteiten die in een rust- en verzorgingstehuis worden georganiseerd. Smaakvolle maaltijden en andere aangelegenheden met familie en vrienden, waar vrienden en familie mee kunnen participeren in de activiteiten worden positief ervaren door de bewoners. Verder heb ik gezocht naar nieuwe elementen die voorspeld worden voor de toekomst. Een aangepast zwembad en mooi park zouden goed kunnen scoren. Er moeten ook een tal van sportmogelijkheden bijkomen. Internet zal niet mogen ontbreken. Er moet meer ruimte komen voor nieuwe culturele activiteiten zoals film, video, muziek, uitwisseling met culturen, allerhande therapieën, cursussen en colleges, en tuinieren.

Deze items kunnen worden georganiseerd in een rust- en verzorgingstehuis. Dit verhoogt haar aantrekkelijkheid. Deze onafhankelijke variabele vertoont een positieve causale relatie met het centrale onderwerp 'rust- en verzorgingstehuizen'. Als deze items positief scoren bij een potentiële bewoner, zal hij meer geneigd zijn om te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis.

Alternatieven van een rust- en verzorgingstehuis

Een oudere heeft nu heel wat keuzemogelijkheden in zorg en wonen. Sommigen kiezen voor zelfstandig individueel wonen of samenwonen met andere generaties. Andere woonvormen zijn groepswonen, ondersteund wonen, duplex wonen, kangoeroewonen, aanleunwoningen, woningcomplexen voor senioren, serviceflats, mantelzorg en thuiszorg.

Deze alternatieven vormen een front tegen rust- en verzorgingstehuizen. Een babyboomer kan geneigd zijn eerder voor alternatieve woonvormen te kiezen dan voor een rust- en verzorgingstehuis. Deze onafhankelijke variabele vertoont een negatieve causale relatie met het centrale onderwerp 'rust- en verzorgingstehuizen'. Als deze items positief scoren bij een potentiële bewoner, zal hij niet geneigd zijn om te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis.

Redenen om voor een rust- en verzorgingstehuis te kiezen

De belangrijkste redenen om naar een rusthuis te verhuizen zijn 'het alleen wonen in het ouderlijk huis' en 'de vereenzaming'. Deze redenen worden opgesomd in relevante literatuur. Andere oorzaken volgens deze literatuur zijn ouderdom en gezondheidsredenen. Hoe ouder een persoon wordt, hoe zorgafhankelijker hij wordt. Zolang men gezond is, wil men zelfstandig alleen blijven wonen. Elk van deze risicofactoren zijn bovendien onderling aan elkaar gelinkt. Zo verhoogt bijvoorbeeld een hogere leeftijd de kans dat men alleenstaand is.

Deze redenen kunnen bepalen of iemand voor een rust- en verzorgingstehuis kiest. Daarom heeft deze onafhankelijke variabele een positieve causale relatie met het centrale onderwerp 'rust- en verzorgingstehuizen'. Als deze items positief scoren bij een potentiële bewoner, zal hij meer geneigd zijn om te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis.

Kenmerken van babyboomers

De behoeften van babyboomers in rust- en verzorgingstehuizen zullen wellicht verschillen van die personen die er vandaag gebruik maken. Een babyboomer is bovendien individualistischer ingesteld en wil vooral leuke dingen doen in het leven. Deze mentaliteit zal niet veranderen als deze mensen op leeftijd zijn.

De babyboomers zijn over het algemeen autonomer, toleranter en minder hiërarchisch ingesteld dan de huidige senioren. Ze zitten niet vast in oude patronen en vinden hun vrijheid een groot goed. Het is een mondige en kritische generatie die waarden als zelfbeschikking en onafhankelijkheid belangrijk achten. De nieuwe ouderen zijn kritisch, veeleisend en welvarend. Het mentaliteitsprofiel van de babyboomers wordt sterk bepaald door het sociale milieu waarin zij zich bevinden.

Er zijn nog tal van andere kenmerken van de mentaliteit van babyboomers. Ze zijn geëmancipeerd: ze hebben een antihiërarchische attitude, een assertieve instelling en ze komen op voor eigen belangen en rechten. Ook zijn ze gericht op zelfbeschikking: ze willen zelf uitmaken hoe ze willen leven en laten zich niets voorschrijven door anderen.

Verder zijn ze gericht op transparantie: ze hebben de behoefte zichzelf goed te informeren en beoordelen de informatie op betrouwbaarheid, afzender en relevantie.

Ze hebben een wereldse kijk: ze hanteren een internationale blik en staan open voor andere culturen en leefwijzen. Andere levensstijlen van babyboomers: hedonisme, interesse voor 'het vreemde', new age muziek, oosterse levenswijzen en reizen. Tot slot hebben ze een grote interesse in technologie.

De gedragskenmerken worden bondig opgesomd onder de variabele 'Kenmerken van babyboomers' in het conceptueel model. Ik ga ervan uit dat deze kenmerken een positieve invloed hebben op componenten 'Woongelegenheden in een rust- en verzorgingstehuis' en 'Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis'. Door hun mentaliteitskenmerken hebben ze meer interesse in vernieuwende activiteiten en willen ze wonen in een rusthuis dat een huiselijke sfeer heeft, met voldoende zelfstandigheid. Daarom vertoont deze interactievariabele een positieve causale relatie met de twee variabelen 'Woongelegenheden in een rust- en verzorgingstehuis' en 'Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis'. De variabele 'Kenmerken van babyboomers' beïnvloeden de interactie van de variabelen 'Woongelegenheden in een rust- en verzorgingstehuis' en 'Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis' op het centrale onderwerp 'rust- en verzorgingstehuizen'. Als deze componenten positief scoren bij een potentiële bewoner, zal hij meer geneigd zijn om te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis.

7.3 Onderzoeksvragen en hypothesen

Aan de hand van het conceptueel model dat hierboven werd besproken kunnen we een aantal onderzoeksvragen en hypothesen formuleren. Deze zullen getoetst worden met behulp van statistische testen die uitgevoerd worden op de data verkregen bij de bevraging aan de respondenten.

De onderzoeksvragen omvatten stellingen over de verwachtingspatronen van babyboomers. Over de volgende stellingen wordt er nadere informatie er gezocht:

- **Vraag 1:** Wat is de interesse van babyboomers aangaande woon- en zorgvormen? Hoe vergelijken ze een rust- en verzorgingstehuis met haar alternatieven? Naar welke woon- en zorgvorm gaat de meeste interesse uit?
- **Vraag 2:** In welke mate kennen ze alternatieve woonvormen? Welke woonvormen zijn het meest bekend onder de babyboomers?
- **Vraag 3:** Welke mening hebben ze over de projecten van rust- en verzorgingstehuizen met betrekking tot participaties met jongeren, kinderparken en crèches?
- **Vraag 4:** Welke vrijetijdsactiviteiten scoren hoog bij babyboomers? Naar welke activiteit gaat de meeste interesse uit?
- **Vraag 5:** Welk mening hebben babyboomers omtrent woonmogelijkheden? Welke woonalternatieven vinden ze belangrijk?
- **Vraag 6:** Er wordt gevraagd of de babyboomer kan aangeven wat de belangrijkste redenen of motieven zijn om te verhuizen. Op deze kunnen we achterhalen met welke motieven zij kiezen voor een andere woonvorm.

Het onderzoek in deze eindverhandeling tracht ook na te gaan of deze volgende vooropgestelde hypothesen wel of niet kunnen worden verworpen.

- **Hypothese 1:** Gezondheidsredenen, gebrek aan sociaal contact, alleen wonen en ouderdom hebben een positieve invloed op de behoefte aan een rust- en verzorgingstehuis. Gelden deze redenen uit de literatuur ook voor babyboomers?

Hoe meer redenen men heeft, hoe eerder men de voorkeur geeft aan een rust- en verzorgingstehuis?

- **Hypothese 2:** Hoe aantrekkelijker men de woongelegenheid van een rust- en verzorgingstehuis vindt, hoe meer interesse in een rust- en verzorgingstehuis?

- **Hypothese 3:** Hoe meer interessante activiteiten er zijn voorzien in een rust- en verzorgingstehuis, hoe meer interesse in een rust- en verzorgingstehuis?

7.4 Opbouw van de vragenlijst

Nu komt het er op aan het profiel van de babyboomer te onderzoeken qua verwachtingen naar rust- en verzorgingstehuizen. Via enquêtering wil ik nagaan wat de interesses zijn van babyboomers bij rust- en verzorgingstehuizen. Hierbij hou ik rekening met de gezamenlijke kenmerken van babyboomers en de andere variabelen die hierboven besproken zijn. De items van de variabelen worden ondergebracht in de vragenlijst. Deze items ga ik trachten te meten via persoonlijke meningen, intenties en gedragingen.

De vragenlijst (zie bijlage 2B) bestaat voornamelijk uit gesloten vragen. Een deel van de vragen zijn van het Likert-type met een vijfpuntenschaal die gaat van 'helemaal niet akkoord' 'tot helemaal akkoord'. Zo kan er bij de verwerking van de gegevens makkelijker worden nagegaan of er een verschil is in de antwoorden bij de verschillende versies. Andere vragen bevatten opsommingen van redenen, motieven, woonvormen, sportmogelijkheden en dergelijke, waar de respondent zijn of haar keuzes aanduidt.

In de eerste vier vragen wordt er gepeild naar het geslacht, de leeftijd, het beroep en de woonomgeving van de ondervraagde. Deze gegevens kunnen eventueel bij verdere analyses nog van pas komen.

Vanaf de vijfde vraag wordt er gepeild naar de mening van de persoon over woon- en zorgvormen. Er wordt van de respondent verwacht dat hij aanduidt in welke mate hij geneigd is later gebruik te maken van de woon- en zorgvormen. Voor deze vraag wordt een vijfpuntenschaal gehanteerd die gaan van +1 (niet geneigd) tot +5 (zeer sterk geneigd).

In vraag zes wordt er gekeken welke mening de respondent heeft over mogelijkheden omtrent wonen. Hij of zij mag meerdere mogelijkheden aankruisen. In vraag zeven wordt gevraagd of hij of zij kan aangeven wat de belangrijkste redenen of motieven zijn om te verhuizen. Hier zijn ook meerdere mogelijkheden toegelaten. Vraag acht omvat een lijst van mogelijke verenigingen of clubs. De ondervraagde mag de verenigingen aanduiden waarbij hij of is zij is aangesloten. Vraag negen omvat een opsomming van alternatieve woonvormen, waarbij de respondent moet aangeven welke woonvormen hij kent.

In vraag tien worden er elf stellingen gegeven, die betrekking hebben tot activiteiten in een rust- en verzorgingsinstelling. Deze stellingen worden allemaal met een

vijfpuntenschaal gemeten, gaande van +1 (helemaal niet akkoord) tot +5 (helemaal akkoord).

De volgende reeks vragen gaat dieper in op de voorgaande stellingen. Vraag elf omvat een lijst met sporten. Er wordt aan de respondent gevraagd om de sportvormen aan te duiden waar hij of zij later aan zou willen deelnemen.

Vraag twaalf polst naar de interesses in cultuur van de ondervraagde. Hij of zij moet een maatstaf van interesse toekennen via een zespuntenschaal, vertrekkend van +1 (miniem) tot +6 (zeer groot). De cultuurvormen zijn schilderkunst, muziek, letteren en gedichten, theater, film, uitwisseling met andere culturen, fotografie en video. Vraag dertien gaat na of de respondent later zou deelnemen aan therapieën. De respondent kruist aan welke die hij of zij in overweging zou nemen. In vraag veertien worden twee verschillende stellingen gegeven over rust- en verzorgingsinstellingen. De ondervraagden beantwoorden deze vragen wederom via een vijfpuntenschaal, gaande van +1 (helemaal niet akkoord) tot +5 (helemaal akkoord). De laatste vraag is een open vraag voor mogelijke opmerkingen of suggesties.

7.5 De steekproefopzet

Omdat de tijdsbeperking het stellen van een diepgaand onderzoek tegenhoudt, zal het onderzoek in deze eindverhandeling louter een verkennend beeld geven. Daarbij werd beslist om zoveel mogelijk babyboomers te bereiken via enquêtering. Er zijn vier soorten enquêtes: in groep, via de post, online en een afhaalenquête. De afname van de vragenlijst in groep is niet mogelijk, omdat het over een te grote groep gaat. In dit onderzoek werkten we daarom via enquêtes per post, afhaalenquêtes en een online-enquête. De respons is ook hoger als de enquête persoonlijk afgegeven en later terug opgehaald wordt.

7.5.1 STEEKPROEFTECHNIEK

Voor de keuze van de respondenten wordt er een beroep gedaan op een accidentele steekproef. Deze niet-toevalssteekproef selecteert respondenten op basis van bereikbaarheid. De enquêtes worden verspreid in de omgeving waar babyboomers vertoeven zoals sportclubs, turnclubs, voetbalwedstrijden, een middelbare school, bedrijven, een verzekeringskantoor en een verzekeringsmaatschappij. De babyboomers uit familie- en vriendenkringen van mijn eigen leefgenoten worden ook gecontacteerd.

7.5.2 VERENIGINGEN

Verder werk ik samen met Okra55+ uit Hasselt (zie bijlage 2A). Dit is een ouderenvereniging met vestigingen verspreid over heel Vlaanderen. Bij OKRA, ook de grootste ouderenorganisatie in Vlaanderen, zijn achttien regio's aangesloten, die op hun beurt ruim 1 215 trefpunten verenigen met 218 000 leden. OKRA wil zoveel mogelijk gepensioneerden kansen geven en motiveren om deel te nemen aan sociale en culturele activiteiten die bijdragen tot hun persoonlijke ontplooiing en/of hun deelname aan het maatschappelijke leven door het aanbieden van activiteiten of het toegankelijker maken ervan. In dit onderzoek ga ik samenwerken met Okra uit regio Limburg. Ze gaan een steekproef nemen van hun babyboomleden. Per leeftijdsjaar nemen ze een gelijke steekproef. Zo hebben we een representatief beeld en trachten we alle leeftijden te bereiken.

Een andere vereniging die meegeholpen heeft aan dit onderzoek is de OOK, Het Vlaams Ouderen Overleg Komitee vzw. Het OOK - Vlaamse Ouderenraad komt op voor de belangen van alle Vlaamse ouderen. Voor de Vlaamse en Federale overheid en allerlei organisaties is het OOK het aanspreekpunt. De Vlaamse Ouderenraad adviseert over alles wat de Vlaamse ouderen aanbelangt, in samenspraak met de 30 lidorganisaties. Ze

hebben een oproep geplaatst over dit onderzoek in hun online-nieuwsbrief, die maandelijks wordt verstuurd naar al haar leden. Via deze oproep vragen ze of de babyboomers onder de leden de online-enquête willen invullen.

7.5.3 DE ONDERZOEKSPOPULATIE

De populatie die centraal staat in dit onderzoek zijn de leden van de babyboomgeneratie. Deze onderzoekseenheden zijn geboren tussen het jaar 1945 en 1955. Andere bronnen vermelden dat de babyboomgeneratie start bij het jaar 1941. Ik heb besloten om in dit onderzoek de populatie met geboortjaar tussen 1941 tot 1955 nader te bestuderen, dit om een breder publiek te bereiken. De steekproefpopulatie bestaat uit personen tussen 51 tot en met 68 jaar.

8 DE STATISTISCHE VERWERKING

Om de gegevens die we via de enquêtes bekomen hebben te analyseren, zullen we gebruik maken van het verwerkingsprogramma SPSS versie 16.0. SPSS is een analysesysteem voor gegevens en biedt een brede waaier van statistische methoden (Huizingh, 2004). Met dit programma wordt er nagegaan wat het resultaat van de onderzoeksvraag is en welke geformuleerde hypothesen worden onderbouwd door de analyseresultaten.

8.1 De respondenten

In totaal zijn er 229 respondenten ondervraagd over dit onderzoeksprobleem. De antwoordgraad kan niet exact geschat worden volgens Broeckmans (2003, p.143). Voor enquêtes verwacht hij een responsratio van 50%, maar deze stijgt naar 65 à 75% indien ze persoonlijk worden afgenomen. Er zijn 111 afhaalenquêtes verspreid, waarvan 46 zijn teruggekomen. De online-enquête is 85 maal ingevuld. De vereniging Okra heeft 300 vragenlijsten verstuurd naar de respondenten, waarvan er 100 exemplaren zijn teruggestuurd. Bij iedere respondent wordt ook het geslacht en de leeftijdscategorie bijgehouden. In totaal zijn er 95 mannen ondervraagd. Heel wat meer vrouwen hebben deelgenomen aan de enquête, in totaal 134.

8.2 De codering van de antwoorden

Alle vragen worden voorzien van een codering. Alle variabelen in de vragenlijst zijn nominaal waarvan de antwoorden in categorieën worden geplaatst. Deze categorieën krijgen dan een bepaalde waarde in de analyse.

8.3 Bespreking van de resultaten

De verwerking van de enquêtes gebeurt voornamelijk aan de hand van twee soorten tabellen, frequentie- en kruistabellen. De frequentietabellen geven een overzicht van de gevonden verdeling voor een variabele (Jansen en Joostens, 1998, p.106). Ze geven een beter zicht op de verkregen gegevens, en doen dit door het weergeven van het aantal keer dat een bepaald antwoord werd gekozen bij een vraag. Vervolgens zijn er de kruistabellen. Aan de hand van deze kunnen bepaalde hypothesen gestaafd of verworpen worden. De kruistabellen geven een inzicht in het verband tussen twee variabelen. Alle frequentie- en kruistabellen zijn opgenomen in bijlagen 3 tot en met 19.

8.3.1 KENMERKEN VAN DE RESPONDENTEN

In de volgende tabel ziet de respondenten opgedeeld per geslacht. 41,5 % van de respondenten bestond uit mannen en 58,5 % uit vrouwen.

Tabel 8: De frequentie van de respondenten naar geslacht

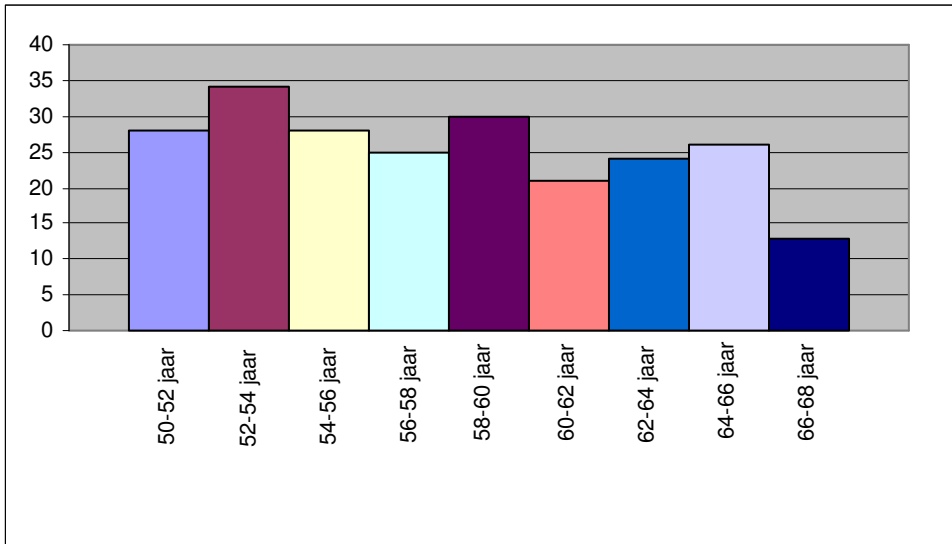
		Frequentie	Percentage
Valide	Man	95	41,5
	Vrouw	134	58,5
	Totaal	229	100,0

De volgende tabel laat de aantallen van respondenten in leeftijdscategorieën zien.

Tabel 9: De leeftijdscategorieën van de respondenten

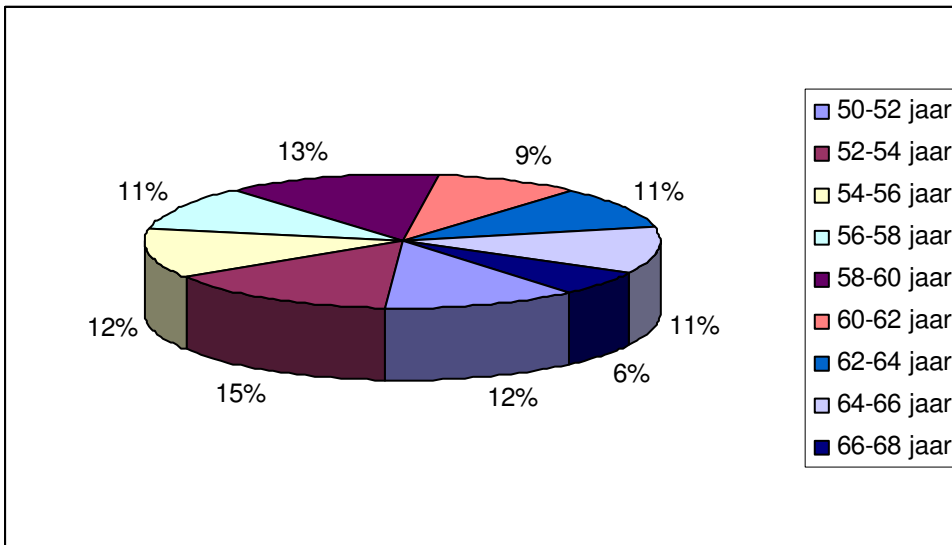
Leeftijdscategorie	Frequentie	Percentage
50-52 jaar	28	12,2
52-54 jaar	34	14,8
54-56 jaar	28	12,2
56-58 jaar	25	10,9
58-60 jaar	30	13,1
60-62 jaar	21	9,2
62-64 jaar	24	10,5
64-66 jaar	26	11,4
66-68 jaar	13	5,7
Totaal	229	100,0

Dit staafdiagram toont de verdeling van de leeftijdscategorieën. Op de x-as staan de leeftijdscategorieën en de y-as geeft de aantallen van de respondenten weer. De verdeling van de respondenten is redelijk goed verspreid over de categorieën. Er zijn ook geen uitschieters te zien. Enkel de laatste categorie, van 66 tot 68 jaar, heeft minder respondenten.

Figuur 10: De absolute verdeling van de leeftijdscategorieën van de respondenten

De percentuele verdeling is te zien in het volgende taartdiagram. De categorieën, '52-54 jaar' en '58-60 jaar' hebben 15% en 13% aandeel in totaal van de respondenten. Zij hebben de meeste respondenten. De categorieën, '60-62 jaar' en '66-68 jaar' hebben het minst aantal respondenten.

Figuur 11: De percentuele verdeling van de leeftijdscategorieën van de respondenten

In de vragenlijst werd ook een lijst met beroepen gegeven waarbij de respondenten hun huidig of voormalig beroep konden aanduiden. De categorieën 'Bedienden' en 'Arbeiders' nemen het voortouw met 25,8% en 24,5%. De categorieën 'Functie in het onderwijs' en 'Andere' komen op de derde plaats met elk 11,4%. Bij 'Andere' beroepen van respondenten die deze categorie aankruisten, ging het hoofdzakelijk om huisvrouwen. 9 respondenten kruisten de optie 'Andere' in de enquête aan zonder hun beroep te vermelden.

De volgende tabellen geven het overzicht van de frequenties en percentages weer van de beroepen van de respondenten.

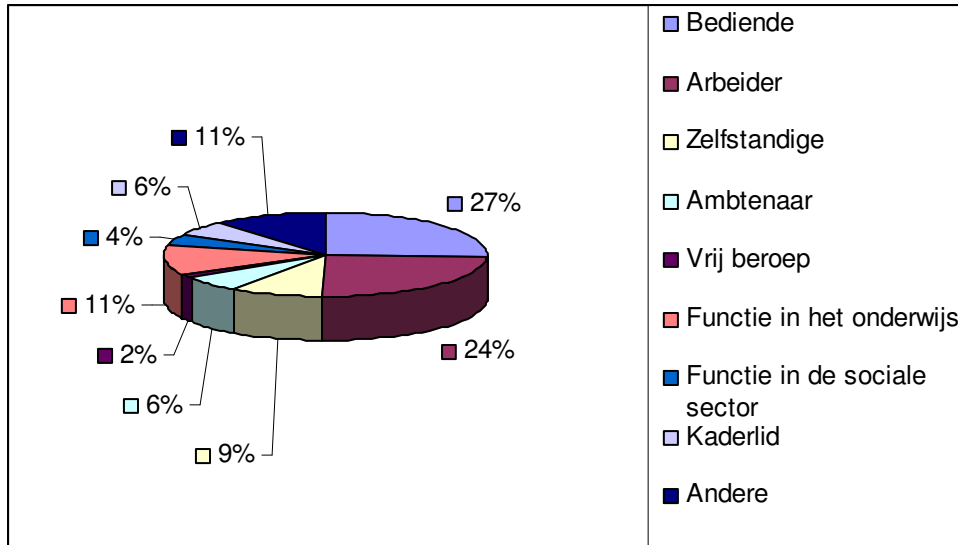
Tabel 10: De absolute en relatieve frequenties van de beroepen

Beroep	Frequentie	Percentage
Bediende	59	25,8
Arbeider	56	24,5
Zelfstandige	21	9,2
Ambtenaar	14	6,1
Vrij beroep	4	1,7
Functie in het onderwijs	26	11,4
Functie in de sociale sector	10	4,4
Kaderlid	13	5,7
Andere	26	11,4

Tabel 11: : De absolute en relatieve frequenties van het Beroep 'Andere'

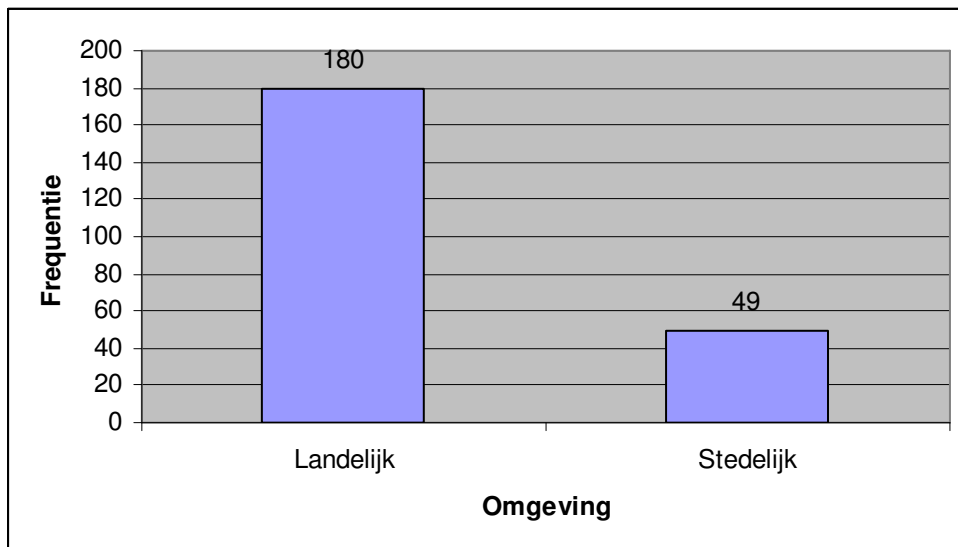
Andere:	Frequentie	Percentage
Invaliditeit	2	7,69
Huisvrouw	12	46,15
Werkloos/ Stempelend	2	7,69
Pensioen	1	3,84
Andere	9	34,61
Totaal	26	100,00

De procentuele verdeling van de beroepen wordt in volgende taartdiagram weergegeven.

Figuur 12: De procentuele verdeling van de beroepen

78,6 % van de respondenten leeft in een landelijke omgeving en 21,3% woont in een stedelijke omgeving. Dit was te verwachten dat de graad van landelijkheid groter zou zijn, aangezien de meeste respondenten van Limburg zijn. Het volgende taartdiagram toont de frequenties van de omgevingscategorieën.

Figuur 13: De absolute verdeling van variabele 'Omgeving'

In de achtste vraag van de enquête werd aan de respondenten gevraagd bij welke verenigingen zij lid zijn. De volgende figuur laat het procentueel aandeel zien van lidmaatschap bij verenigingen.

Tabel 12: : De relatieve frequenties van lidmaatschap bij verenigingen

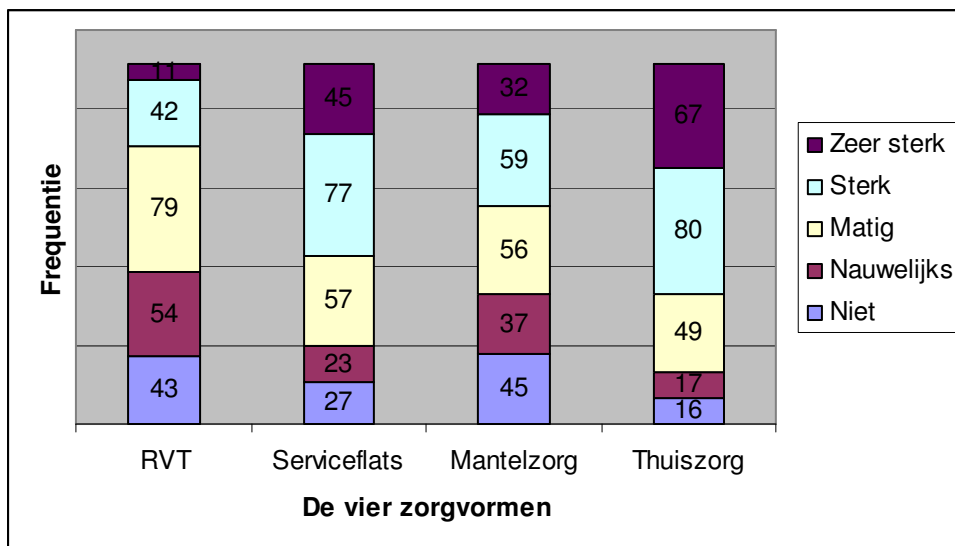
Verenigingen	Percentage
Seniorenvereniging	34,5%
Sportclub	32,8%
Vrouwenbeweging	25,8%
Vakbond	19,7%
Hobbyclub zoals koken, naaien, wijnproeven,...	18,1%
Vereniging die gehandicapten, bejaarden en kansarmen helpt	14,4%
Vereniging voor(amateur)kunstbeoefening zoals koor, toneel, literatuur,..	14,4%
Wijkvereniging	13,1%
Natuur-of milieuvereniging	10,9%
Politieke vereniging	7,0%
Religieuze vereniging	6,1%
Mannenbeweging	4,4%
Fanclub	3,5%

Een groot deel van de respondenten zijn lid bij een seniorenverenigingen, m.n. 34,5%. Op de tweede plaats staat 'Sportclub' met 32,8%. Alle frequentietabellen van de kenmerken van de respondenten zijn terug te vinden in bijlage 3.

8.3.2 DE ANALYSE VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN

Bij de analyse worden de antwoorden achterhaald op de vooropgestelde onderzoeksvragen. Deze antwoorden worden gevonden door frequentietabellen en variabelen met elkaar te vergelijken. De vragen uit de enquête worden achtereenvolgens aangehaald met de bijhorende analyses en bevindingen.

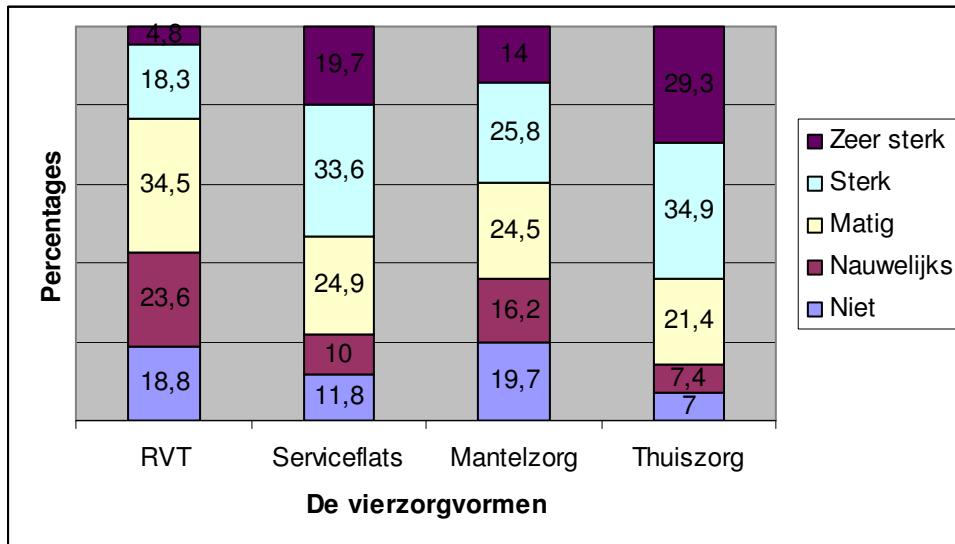
De vijfde vraag in de enquête peilde naar de interesse van de respondenten naar de zorgvormen, rust- en verzorgingstehuizen, serviceflats, mantelzorg en thuiszorg (zie bijlage 3). Er wordt aan hen gevraagd in welke mate ze geneigd zijn later gebruik te maken van deze woonvormen. De volgende kolomdiagram laat de verdeling van de frequentie van de antwoorden zien.

Figuur 14: De frequenties van de interesses in de vier zorgvormen

Hieruit kan er worden afgeleid dat de respondenten sterker geneigd zijn om gebruik te maken van serviceflats en thuiszorg. Men is eerder matig geneigd om gebruik te maken van rust- en verzorgingstehuizen.

Serviceflats en Thuiszorg scoren het hoogst in de antwoordcategorie 'Zeer sterk geneigd' met 19,7% en 29,3%. Ook hebben ze de hoogste score in de categorie 'Sterk geneigd' met 33,6% en 34,9%. Slechts 18,3% van de steekproefpopulatie is sterk geneigd later gebruik te maken van rust- en verzorgingstehuizen. Ze zijn eerder matig tot nauwelijks bereid later te opteren voor een rust- en verzorgingstehuis.

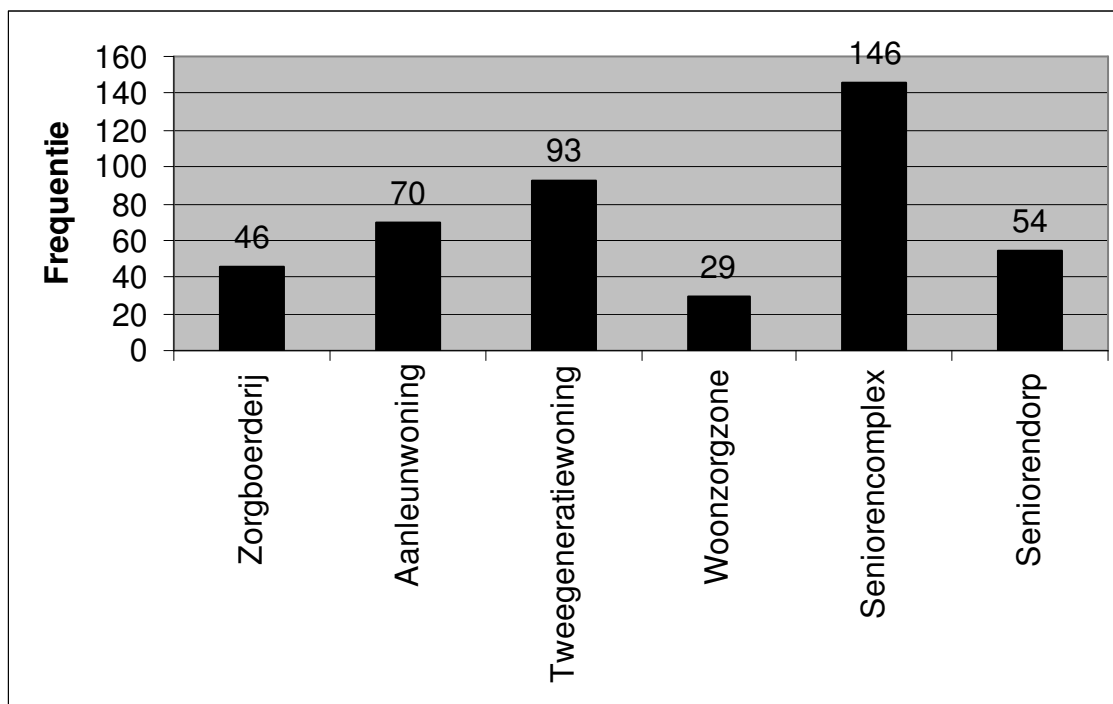

Figuur 15: De percentuele verdeling van de interesses in de vier zorgvormen

Via de test 'Compare Means' zullen we nagaan of er een verschil is tussen mannen en vrouwen in de houding ten opzichte van de interesses in de vier zorgvormen. In de tabel van Anova (bijlage 3) zien we in de laatste kolom dat de significantie (p-waarde) groter dan .05 is voor de vier zorgvormen. Dit betekent dat er geen significant verschil is tussen de twee groepen. We moeten dus besluiten dat er geen verschil in houding is tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten ten opzichte van de vier zorgvormen.

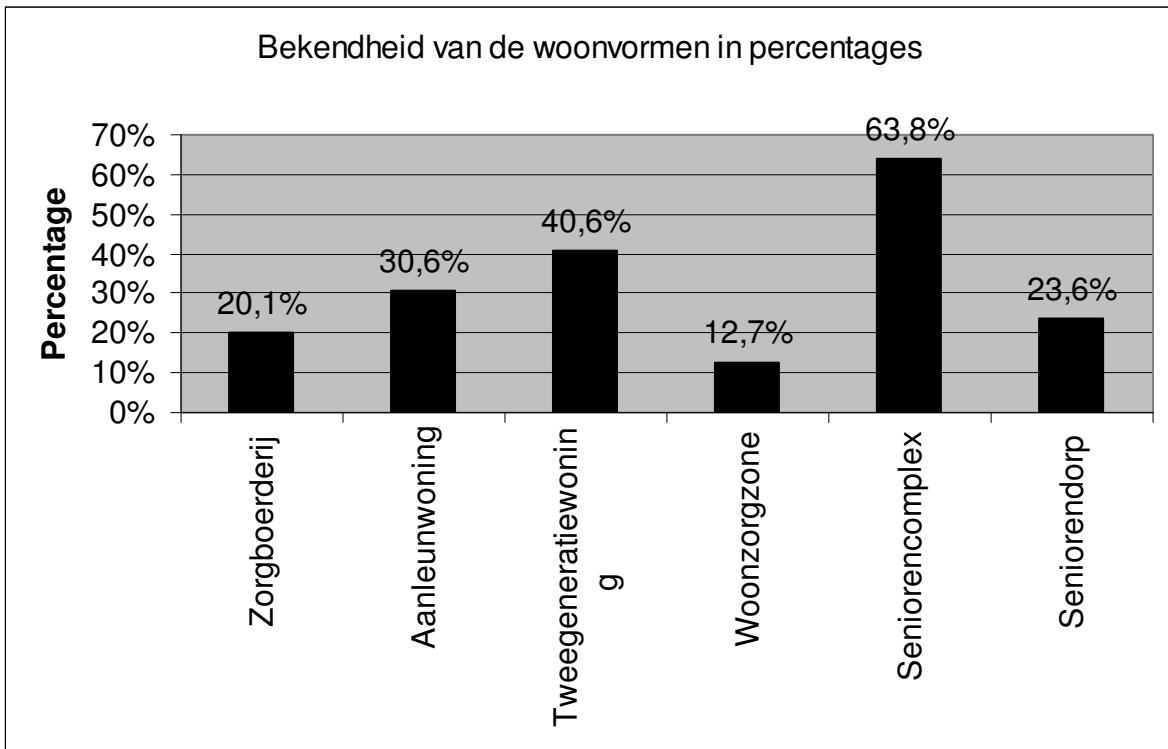
Er is wel een verschil in houding ten opzichte van de interesses in de vier zorgvormen tussen de leeftijden van de respondenten. Deze vaststelling werd bekomen door de 9 leeftijdscategorieën te herverdelen in drie leeftijdscategorieën. De eerste categorie gaat van 50 tot 55 jaar, de tweede van 56 tot 61 jaar, en de derde van 62 tot 68 jaar. De test 'Compare Means' heeft uitgewezen dat er een verschil is in de houding tegenover 'Rust – en verzorgingstehuizen' en 'Serviceflats'. Beide variabelen hebben hogere scores gekregen van de eerste categorie, de respondenten van 50 tot 55 jaar. Beide verschillen zijn significant op .05 niveau (zie bijlage 3).

Bij de vraag 9 zijn zes alternatieve woonvormen opgenomen. De respondenten duiden de woonvormen aan in de enquête die ze kenden. In bijlage 4 zijn de frequentieverdelingen van de alternatieve woonvormen te zien. De volgende figuur geeft het aantal respondenten die een bepaalde woonvorm kennen weer.

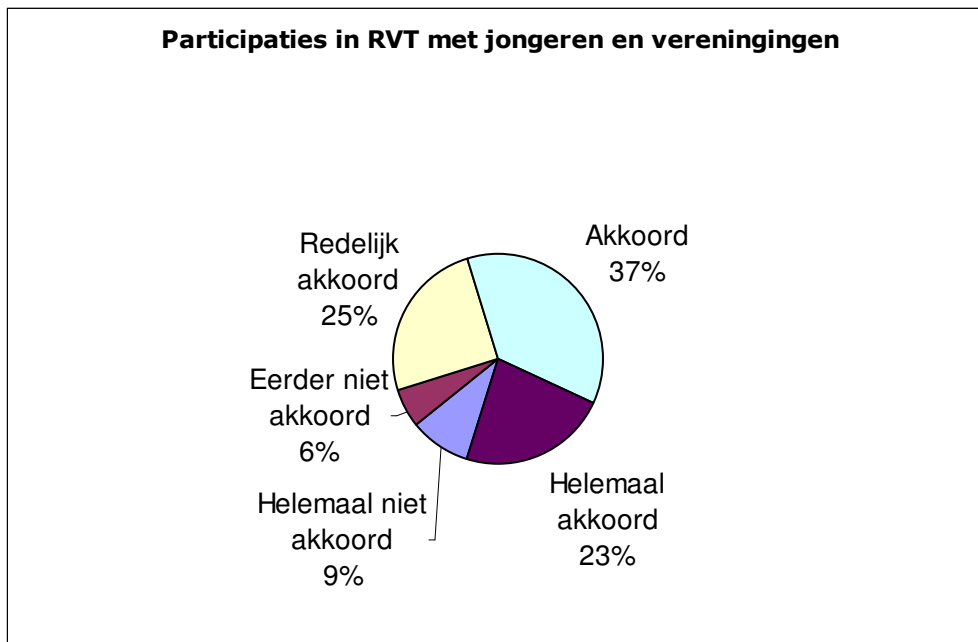
Figuur 16: Frequentieverdeling van de alternatieve woonvormen

De woonvormen 'tweegeneratiewoning' en 'seniorencomplex' hebben de hoogste scores en zijn dus het meest gekend onder de respondenten. 70 op 229 respondenten kennen een aanleunwoning, wat toch aan de lage kant ligt. De woonvormen met de laagste scores zijn woonvormen 'zorgboerderij' en 'woonzorgzone'. Slechts 46 van de 229 respondenten kennen een zorgboerderij en 29 respondenten een woonzorgzone. Een reden hiervoor kan zijn dat deze woonvormen redelijk bekend zijn in Nederland, maar nog niet in België. Het volgende staafdiagram toont de percentuele verdeling van de respons. Ruim 63% (63,8%) van de steekproefpopulatie kent een seniorencomplex en slechts 12,7% kent een woonzorgzone.

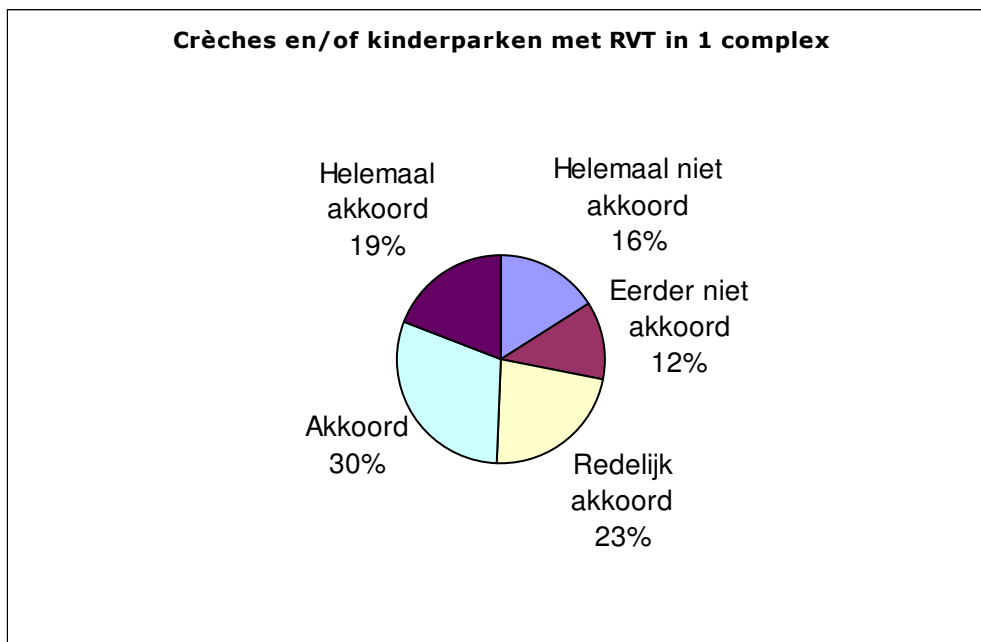

Figuur 17: Percentuele verdeling van de alternatieve woonvormen

In het onderzoek is er gepeild naar de mening van babyboomers rond het onderwerp participaties in rust- en verzorgingstehuizen met jongeren, crèches en kinderparken (vraag 14). 37% van de steekproefpopulatie gaat akkoord met participaties in een rust- en verzorgingstehuizen met jongeren en verenigingen en zelfs 23% gaat helemaal akkoord. Er is een kleine mate aan respondenten die het voorstel niet goedkeuren. Slechts 9% gaat er 'helemaal niet akkoord' mee en 6% van de respondenten gaat er 'eerder niet akkoord' mee.

Figuur 18: De percentuele verdeling van participaties met jongeren en verenigingen

Figuur 19: De percentuele verdeling van de crèches en kinderparken

De respondenten zijn iets minder akkoord over een samenwerking met crèches en kinderparken in vergelijking met de voorgaande stelling. 30% gaat akkoord, en 19% gaat volledig akkoord met het voorstel. 16% van de respondenten gaat er 'helemaal niet akkoord' mee en 12% van de respondenten is er 'eerder niet akkoord' met het voorstel. Ondanks de verhoogde negatieve mate van respons roept dit voorstel toch nog een positief beeld op bij de babyboomers. De frequentieverdelingen zijn terug te vinden in bijlage 5.

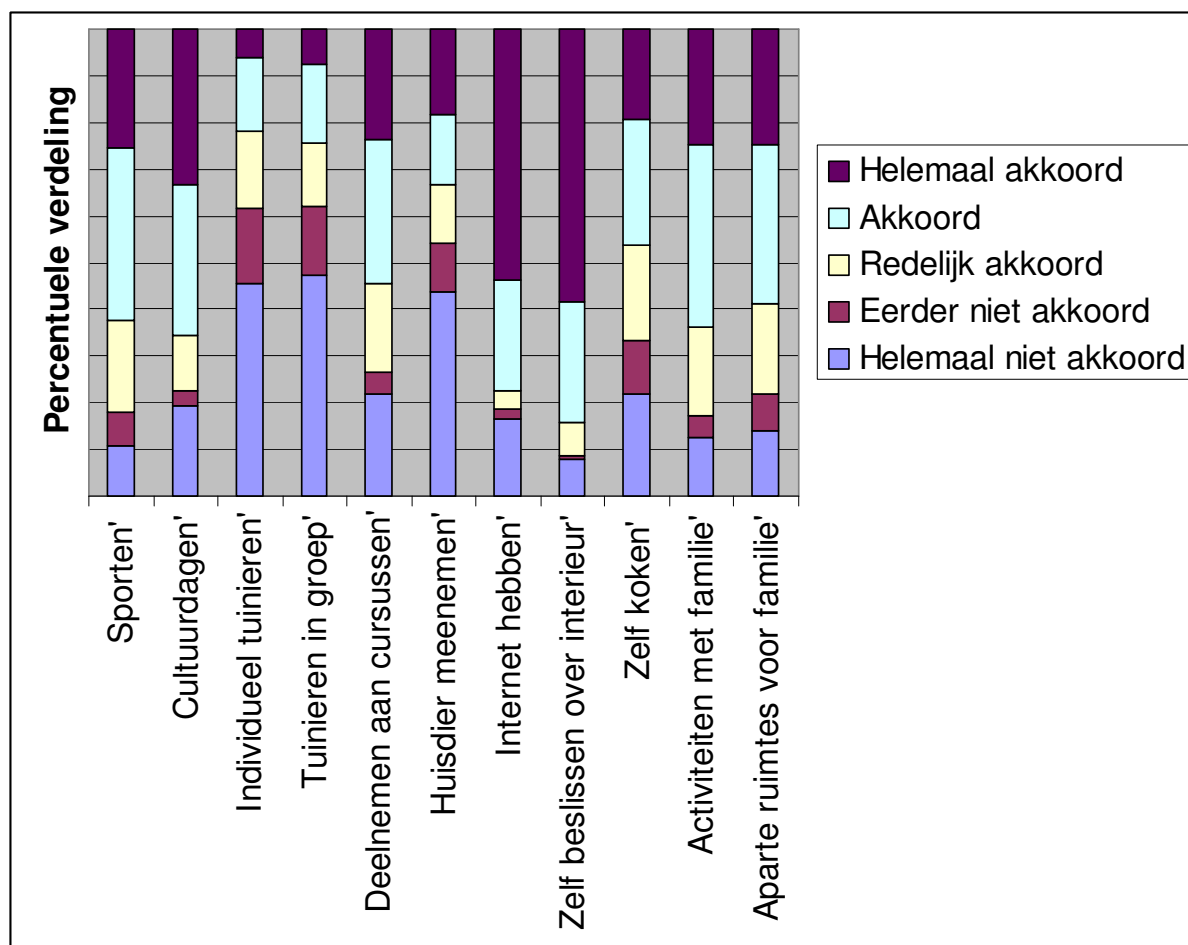
Er is geen verschil in de houding ten opzichte van deze voorstellen tussen mannen en vrouwen. Dit werd nagegaan met de test 'Compare Means'. In de tabel van Anova (zie bijlage 6) zien we in de laatste kolom dat de significantie (p-waarde) groter is dan .05 voor de twee voorstellen. Dit betekent dat er geen significant verschil is tussen de twee groepen, hetgeen erop wijst dat er geen verschil in antwoord is tussen mannen en vrouwen.

Dezelfde vaststelling geldt ook voor verschil in leeftijdscategorieën. De drie grote leeftijdscategorieën tonen geen verschil in antwoord op de voorstellen. De Anova-tabel (zie bijlage 6) uit de test 'Compare Means' toont geen significant verschil op .05 niveau.

In vraag 10 werden stellingen getest met behulp van een Likert-schaal. De stellingen gingen over vrijetijdsactiviteiten en accommodaties in rust- en verzorgingstehuizen. Uit de antwoorden kan worden besloten dat 'Internetgebruik' en 'Zelf beslissen over het interieur' de hoogste scores kregen. 53% van de respondenten wil later zeker van Internet gebruik maken als ze in een rust- en verzorgingstehuis verblijven. 58% wil ook volledig zelf beslissen over zijn of haar interieur. Andere activiteiten zoals 'Sporten' en 'Cultuurdagen' blijken ook aantrekkelijk te zijn voor babyboomers. 37% van de onderzoekseenheden gaat er akkoord mee later te kunnen sporten in een rust- en verzorgingstehuis en 32% gaat er zelfs helemaal akkoord mee. De variabele 'Cultuurdagen' heeft ook een dergelijke verdeling. 'Individueel tuinieren' of 'In groep' hebben daarentegen mindere scores. Weinig respondenten voelen zich geroepen om nog later te kunnen tuinieren in een rust- en verzorgingstehuis. 'Een huisdier meenemen' heeft ook een meer negatieve verdeling. Toch zijn er tal van onderzoekseenheden die dit voorstel wel kunnen appreciëren. De overige variabelen ' Deelnemen aan cursussen', 'Zelf koken', 'Activiteiten met familie' en 'Aparte ruimtes wensen voor familie' delen ongeveer dezelfde positieve verdeling. Deze voorstellen dragen dus wel de goedkeuring van de meeste respondenten. Voor een overzicht van de absolute antwoorden wordt verwezen naar bijlage 7. De volgende tabel en het staafdiagram laten de percentuele verdeling van de antwoorden zien.

Tabel 13: De percentuele verdeling van de antwoorden op vrije-tijdsactiviteiten

	<i>Helemaal niet akkoord</i>	<i>Eerder niet akkoord</i>	<i>Redelijk akkoord</i>	<i>Akkoord</i>	<i>Helemaal akkoord</i>	
' Sporten in een RVT'	11%	7%	20%	37%	25%	
' Cultuurdagen in een RVT'	19%	3%	12%	32%	33%	
' Tuinieren'	<i>Individueel</i>	45%	16%	17%	16%	6%
	<i>In groep</i>	47%	15%	14%	17%	7%
' Cursussen en colleges'	21%	5%	19%	31%	24%	
' Een huisdier'	43%	10%	13%	15%	18%	
' Internet gebruiken'	17%	2%	4%	24%	54%	
' Zelf beslissen over het interieur in de woonst'	8%	1%	7%	26%	59%	
'Zelf koken '	22%	11%	21%	27%	19%	
'Samen met familie en vrienden deelnemen aan activiteiten'	13%	4%	19%	39%	25%	
'Aparte feest- en ontmoetingsruimtes voor familie'	14%	8%	19%	34%	25%	

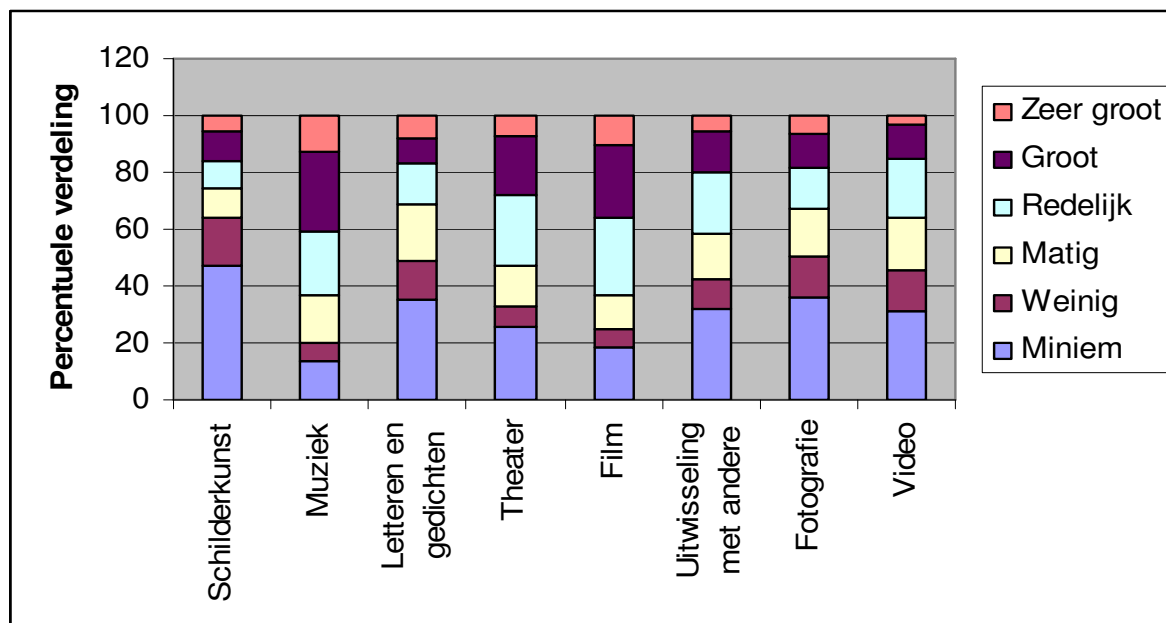

Figuur 20: Percentuele verdeling van de antwoorden op vrije-tijdsactiviteiten

Vraag 12 handelde over interesses in cultuur. De respondenten konden de mate van hun interesse aanduiden in verschillende cultuurvormen. De antwoordpercentages zijn terug te vinden in bijlage 8. De onderstaande tabel en het staafdiagram geven de percentuele verdeling van de antwoorden weer. 47% van de geënquêteerden heeft geen interesse in schilderkunst. Toch heeft 11% er een grote interesse in. Letteren en gedichten hebben een meer negatieve dan positieve score. De percentages hierbij liggen geconcentreerd rond minieme tot matige interesse. Het tegenovergestelde geldt voor muziek waar de percentages liggen meer geconcentreerd rond matige tot grote interesse. Theater en film hebben ook goede scores gekregen. Er is een redelijke tot grote interesse voor beide cultuurvormen. Uitwisseling met andere culturen, fotografie en video hebben alle drie ongeveer dezelfde verspreiding qua mates van interesse. Toch hebben 33% van de respondenten geen of maar een minieme interesse in deze drie cultuurvormen.

Interesses in cultuur:	Miniem	Weinig	Matig	Redelijk	Groot	Zeer groot
Schilderkunst	47%	17%	10%	10%	11%	5%
Muziek	14%	6%	17%	22%	28%	13%
Letteren en gedichten	35%	14%	21%	14%	9%	8%
Theater	25%	8%	14%	25%	21%	7%
Film	18%	7%	12%	27%	26%	10%
Uitwisseling met andere culturen	32%	10%	16%	21%	14%	6%
Fotografie	36%	15%	17%	14%	13%	6%
Video	31%	14%	18%	21%	12%	3%

Figuur 21: De percentuele verdeling van de interesses in cultuur

Figuur 22: De percentuele verdeling van de interesses in cultuur

Er wordt weer geen verschil tussen mannen en vrouwen opgemerkt in hun houding ten opzichte van deze cultuurvormen. Dit is nagegaan met de test 'Compare Means'. In de tabel van Anova (zie bijlage 9) zien we in de laatste kolom dat de significantie (p waarde) groter dan .05 is voor alle cultuurvormen Dit betekent dat er geen significant verschil is tussen de twee groepen.

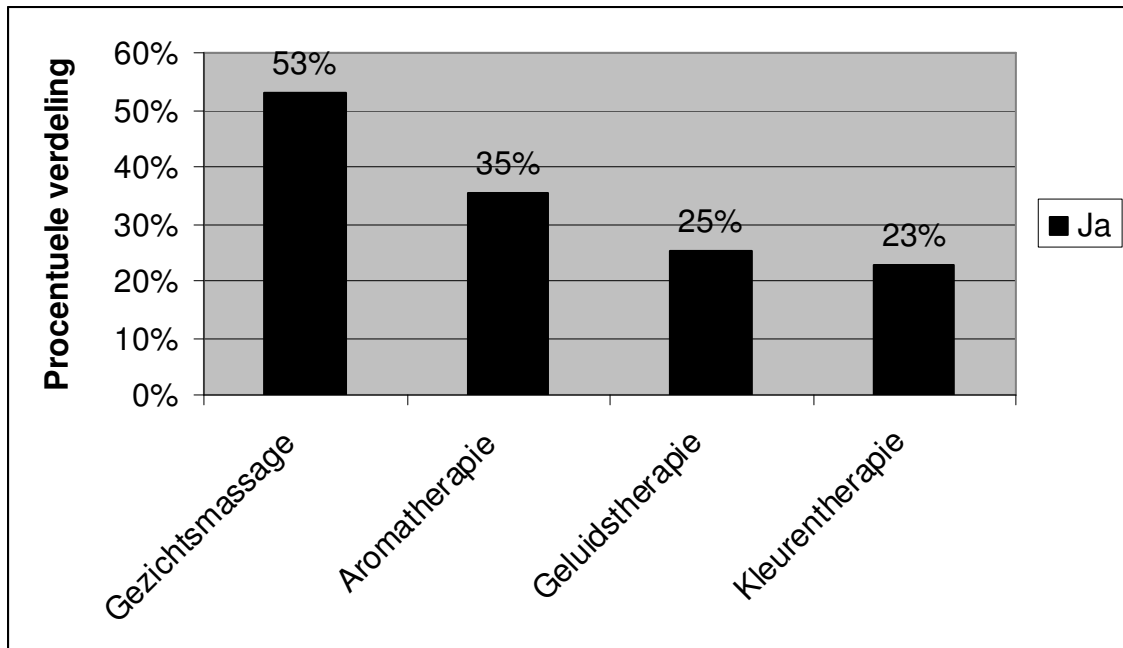
Er werd aan de babyboomers in dit onderzoek gevraagd (zie vraag 11) om in een lijst van sporten aan te duiden welke ze later graag zouden beoefenen. Uit de antwoordpercentages hieronder blijkt dat wandeltochten, fietsen, fitnessstraining en zwemmen het best scoren bij de babyboomers. Vormen van gymnastiek, zoals onderhoudsgymnastiek, yoga en aquagymnastiek hebben ook een redelijke score. Deze onderstaande tabel geeft het absoluut en percentueel overzicht van de sporten. De kolom 'Frequenties' geeft aan hoeveel respondenten een bepaalde sport hebben gekozen.

Tabel 14: De absolute en percentuele verdeling van de sporten

Sporten:	Frequenties	Percentage
Wandeltochten	189	83%
Fietsen	175	76%
Fitnessstraining	91	40%
Zwemmen	90	39%
Dans	82	36%
Onderhoudsgymnastiek	62	27%
Yoga	47	21%
Aquagymnastiek	45	20%
Nordic Walking	43	19%
Tai Chi	29	13%
Golf	25	11%
Aerobics	25	11%
Volleybal	21	9%
Pilates	10	4%
Tapdansen	9	4%
Korfbal	8	3%
Voetbal	4	2%

De volledige frequentietabellen van de sporten zijn terug te vinden in bijlage 10. Er zijn verschillen tussen mannen en vrouwen in de houding ten opzichte van de sporten. Dit is nagegaan met de test 'Compare Means'. De verschillen zijn gevonden bij de sporten 'Fietsen', 'Dans', 'Aquagymnastiek', 'Yoga' en 'Aerobics'. Deze sporten, behalve 'Fietsen', werden meer door vrouwen gekozen. 'Fietsen' werd daarentegen meer door de mannelijke respondenten gekozen. In de tabel van Anova (zie bijlage 11) zien we in de laatste kolom dat de significantie (p-waarde) kleiner is dan .05 voor de vijf sporten. Bij de andere sporten zijn er geen verschillen tussen man en vrouw.

Vraag 13 peilde naar de mening van de respondenten over een mogelijke deelname later aan bepaalde therapieën. In bijlage 12 zijn de frequentietabellen gegeven op deze vraag. Het volgende staafdiagram toont de procentuele verdeling van de antwoorden:

Figuur 23: De procentuele verdeling van de interesses in therapieën

53% van de ondervraagden wil later kunnen genieten van gezichtsmassages. Aromatherapie wordt door 35% van de respondenten geapprecieerd. Ze kiezen in mindere mate voor de twee overige therapieën, maar toch bijna één vierde van de respondenten kiest voor geluidstherapie en/of kleurentherapie.

Ook bij deze vraag zijn er verschillen in antwoorden tussen mannen en vrouwen. De test 'Compare Means' wijst erop dat vrouwen eerder kiezen voor 'Aromatherapie', 'Gezichtsmassage' en 'Kleurentherapie' dan mannen. De p-waarden van deze therapieën zijn kleiner dan .05 in de tabel van Anova (zie bijlage 13), wat betekent dat er een significant verschil is tussen mannen en vrouwen betreffende hun interesses in deze therapieën.

In vraag 6 werd aan de respondenten gevraagd hoe zij tegenover verschillende woonmogelijkheden staan. De volgende tabel geeft aan hoeveel personen hebben gekozen voor een bepaalde stelling.

Tabel 15: De absolute en percentuele verdeling van de woonmogelijkheden

Woonmogelijkheden	Frequentie	Percentage
Verhuizen naar een serviceflat	123	54%
Woning zo lang mogelijk laten zoals ze is	114	50%
Woning aanpassen aan de behoeften	106	46%
Verhuizen naar een aangepaste woonvorm	67	29%
Verhuizen naar een aangepaste bejaardenwoning in de buurt	39	17%
Verhuizen naar een rusthuis of verzorgingstehuis	30	13%
Samenwonen met een aantal senioren	20	9%
Inwonen bij kinderen	10	4%

54% van de ondervraagden kiest ervoor om later naar een serviceflat te verhuizen. Deze variabele heeft de hoogste scores behaald ten opzichte van de andere woonmogelijkheden. De helft van de respondenten wil de eigen woning zolang mogelijk hetzelfde houden, maar 46% is wel bereid zijn of haar woning aan te passen aan toekomstige behoeften. De frequentietabellen van de variabelen staan in bijlage 14.

Alle woonmogelijkheden uit deze vraag zijn gecorreleerd met vraag 8 over het lidmaatschap bij verenigingen. De correlatietabel uit bijlage 14 toont dat er correlaties bestaan tussen enkele variabelen uit de twee vragen. De woonmogelijkheid '*Woning zo lang mogelijk laten zoals hij is*' hangt samen met '*Fanclub*'. Hun correlatie bedraagt .144 en is significant met .03 als p-waarde. '*Verhuizen naar een aangepaste woonvorm*' hangt samen met '*Amateurvereniging*'. Hun correlatie bedraagt .146 en is significant met .027 als p-waarde. Deze woonmogelijkheid is ook gecorreleerd met '*Vrouwenbeweging*'. Ze hebben een waarde van .148 en is significant op .025 als p-waarde. '*Verhuizen naar rusthuis of verzorgingstehuis*' hangt ook samen met '*Vrouwenbeweging*' met .156 als correlatiewaarde. Ze is significant met een p-waarde van .018.

Er werd ook gevraagd of de babyboomer kan aangeven wat de belangrijkste redenen of motieven zouden zijn om te verhuizen. Zo kunnen we achterhalen met welke motieven de respondenten voor een andere woonvorm kiezen. Ze mochten meerdere mogelijkheden aankruisen in de vragenlijst. De antwoordpercentages van de respondenten zijn terug te vinden in de onderstaande tabel en de frequentietabellen van de motieven in bijlage 15.

Tabel 16: Absolute en Percentuele verdeling van de redenen om te verhuizen

Redenen	Frequentie	Percentage
Gezondheidsproblemen	159	69%
Behoeftte aan sociaal contact	80	35%
Aanwezigheid van aantal voorzieningen	71	31%
Aantrekkelijke omgeving	54	24%
Eenzaamheid	39	17%
Onvoldoende aan mantelzorg	38	17%
Financiële situatie	18	8%
Huisvestingsproblemen	11	5%

'Gezondheidsproblemen' en 'Behoeftte aan sociaal contact' zijn voor de babyboomers in dit onderzoek de belangrijkste motieven om te verhuizen. 31% van hen zou verhuizen vanwege de 'Aanwezigheid van een aantal voorzieningen in de nieuwe woonvorm' en 24% vanwege een 'Aantrekkelijke omgeving'. De variabelen 'Eenzaamheid' en 'Onvoldoende aan mantelzorg' werden minder gekozen als verhuismotief, maar mogen daarom niet achteruit worden geschoven, aangezien ze beide door 17% van de respondenten werden gekozen. De variabelen met de laagste scores zijn 'Financiële situatie' en 'Huisvestingsproblemen'.

Er is bij deze vraag ook nagegaan of er enige mate van samenhang bestaat tussen woonmotieven en de keuzemogelijkheden van de woonvormen uit vraag 5 (zie bijlage 16). De variabele 'Behoeftte aan sociaal contact' hangt samen met de woonvorm 'Serviceflats'. Hun correlatiewaarde is .131, en is significant op .05. De p-waarde is hier .006. Ook de variabelen 'Onvoldoende aan mantelzorg' en woonvorm 'Mantelzorg' hangen samen met waarde .209 en zijn ook significant op .05. 'Rust- en verzorgingstehuizen' en 'Serviceflats' hebben van een significante samenhang met 'Aanwezigheid van aantal voorzieningen'. Hun correlatiewaarden met deze variabele zijn .233 en .297. Er is ook een negatieve samenhang tussen variabelen, meer bepaald tussen 'Aantrekkelijke omgeving' en 'Thuiszorg' met -.203 en deze is significant op 5%-niveau.

HET TOETSEN VAN DE HYPOTHESEN

Het onderzoek in deze eindverhandeling tracht ook na te gaan of de volgende vooropgestelde hypothesen wel of niet kunnen worden verworpen. Met behulp van kruistabellen kunnen hypothesen aanvaard of verworpen worden. De nulhypothese (H_0) veronderstelt dat er geen significant verband is tussen twee variabelen, de alternatieve hypothese (H_1) zegt dat er wel een significant verband is tussen twee variabelen. De kruistabellen geven een inzicht in het verband tussen de twee variabelen. Volgens Jansen en Joostens (1998, p.107) moet er aan twee voorwaarden voldaan zijn om een kruistabel op te stellen. De eerste voorwaarde is dat alle verwachte frequenties minstens gelijk zijn aan één. Een tweede vereiste is dat maximaal 20% van de verwachte frequenties kleiner mag zijn dan vijf. Voldoet de tabel niet aan beide voorwaarden, is hij niet bruikbaar.

Op elke kruistabel wordt een chikwadraattoets uitgevoerd. Deze toetst de (on)afhankelijkheid tussen twee variabelen. Bij een chikwadraattoets hoort een p-waarde. Volgens Broeckmans (2003, p.204) geeft deze waarde de kans weer dat twee variabelen statistisch onafhankelijk zijn. Op basis hiervan kan de nulhypothese dan verworpen of aanvaard worden. Voor de p-waarde wordt .05 als norm gehanteerd. Indien de gevonden waarde kleiner is dan de norm, kan er besloten worden dat er een verband bestaat (Broeckmans, 2003, p.204). Hieronder volgt de bespreking van de drie vooropgestelde hypothesen. In bijlagen 17 tot en met 19 werden alle frequentie- en kruistabellen opgenomen.

8.3.2.1 DE EERSTE HYPOTHESE

Gezondheidsredenen, behoefte aan sociaal contact en eenzaamheid hebben een invloed op de behoefte aan een rust- en verzorgingstehuis. Gelden deze redenen uit de literatuur ook voor babyboomers? Met behulp van de kruistabellen kunnen hypothesen worden gestaafd of verworpen. Een eerste hypothese is dat er een positief causaal verband bestaat tussen de verhuismotieven 'Gezondheidsredenen', 'Gebrek aan sociaal contact' en 'Eenzaamheid' en de behoefte aan een rust- en verzorgingstehuis.

H0: Er is geen verband tussen de redenen van gezondheid, behoefte aan sociaal contact en eenzaamheid en de voorkeur aan rust- en verzorgingstehuizen.

H1: Er is een positief causaal verband tussen de redenen van gezondheid, behoefte aan sociaal contact en eenzaamheid en de voorkeur aan rust- en verzorgingstehuizen.

De χ^2 -waarde zegt iets over de mate van statistische onafhankelijkheid tussen twee variabelen. De waarde varieert van 0 tot ∞ . Indien de waarde 0 is, zijn de variabelen statistisch onafhankelijk. Als de waarde positief is, zijn de waarden statistisch afhankelijk. De p-waarde geeft de betrouwbaarheid van de afhankelijkheid weer. Hoe lager de p-waarde, hoe betrouwbaarder de afhankelijkheid. In Tabel 17 vinden we de χ^2 -waarde en de p-waarden terug voor de drie onafhankelijke variabelen.

Tabel 17: De χ^2 -waarden en de p-waarden van de eerste hypothese

Onafhankelijke variabelen:	χ^2-waarde	P-waarde
Gezondheidsproblemen	6,881a	,009
Behoeftte aan sociaal contact	5,141a	,023
Eenzaamheid	6,494a	,011

De χ^2 -waarden zijn positief, wat betekent dat de variabele 'Behoeftte aan een rust- en verzorgingstehuis' statistisch afhankelijk is van de variabelen 'Gezondheidsproblemen', 'Behoeftte aan sociaal contact' en 'Eenzaamheid'.

De p-waarde, die we eveneens in tabel 17 terugvinden, geeft de kans weer dat de twee variabelen statistisch onafhankelijk zijn. Of anders gezegd: de kans dat de nulhypothese juist is. Als norm wordt er .05 vooropgesteld. De p-waarden zijn allen kleiner dan .05. Er is dus een significant verband tussen de variabelen 'Behoeftte aan een rust- en verzorgingstehuis', 'Gezondheidsproblemen', 'Behoeftte aan sociaal contact' en 'Eenzaamheid'. De kruistabellen van de variabelen zijn terug te vinden in bijlage 17.

De richting van het verband tussen de variabelen wordt ook onderzocht aan de hand van de kruistabel (figuur 24). Hieruit blijkt dat 95% van de respondenten die gezondheidsproblemen niet beschouwen als een verhuismotief minder geneigd zijn om te verhuizen naar een rust- en verzorgingstehuis, terwijl 83% van de respondenten die deze reden wel zien als verhuismotief niet kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis. Dit wijst op een positief verband.

Verder zien we dat 4,3% van de onderzoekseenheden, die gezondheidsproblemen niet als verhuismotief zien, kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis. Bij 17%, die dit wel als verhuismotief ziet, wordt er wel voor een rust- en verzorgingstehuis geopteerd. Hier is er dus een positief verband.

Deze bevindingen wijzen op een positief verband tussen 'Gezondheidsproblemen' en 'Keuze voor een rust- en verzorgingstehuis'. Hoe meer men gezondheidsproblemen als een verhuismotief beschouwt, des te sneller men geneigd is te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis.

Figuur 24: De Kruistabel tussen 'Gezondheidsproblemen' en 'Verhuizen naar een RVT'

			Gezondheidsproblemen		Total
			Neen	Ja	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	67	132	199
		% within Gezondheidsproblemen	95,7%	83,0%	86,9%
	Ja	Count	3	27	30
		% within Gezondheidsproblemen	4,3%	17,0%	13,1%
Total		Count	70	159	229
		% within Gezondheidsproblemen	100,0%	100,0%	100,0%

Dezelfde conclusie kan ook worden genomen voor de verhuismotieven 'Behoeftte aan sociaal contact' en 'Eenzaamheid'. Beiden hebben een positief verband met 'Keuze naar een rust- en verzorgingstehuis'. Dus hoe meer men voor deze verhuismotieven kiest, des te sneller is men geneigd te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis. Deze bevindingen werden bekomen door de kruistabellen (zie bijlage 17) op dezelfde manier te analyseren als bij het motief 'Gezondheidsproblemen'.

In overeenstemming met de hypothese blijken alle drie variabelen een positief effect te hebben op de keuze naar de rust- en verzorgingstehuis. Deze drie verbanden zijn ook significant op niveau .05.

8.3.2.2 DE TWEEDE HYPOTHESE

De tweede hypothese gaat ervan uit dat er een positief causaal verband bestaat tussen de 'Aantrekkelijkheid van een rust- en verzorgingstehuis' en de 'Voorkeur naar rust- en verzorgingstehuizen'.

H0: Er is geen verband tussen de aantrekkelijkheid van een rust- en verzorgingstehuis en de voorkeur naar rust- en verzorgingstehuizen.

H1: Er is een positief causaal verband tussen de aantrekkelijkheid van een rust- en verzorgingstehuis en de voorkeur naar rust- en verzorgingstehuizen.

De aantrekkelijkheid van een rust- en verzorgingstehuis kan worden beïnvloed door een aantal variabelen. Ze zijn opgenomen in de vragenlijst via een Likert-schaal (zie vraag 10). In de volgende lijst worden ze aangehaald.

Tabel 18: De variabelen van aantrekkelijkheid in een RVT

Gezelschap hebben van een huisdier
Het gebruik van Internet
Zelf beslissen over het interieur in zijn of haar woonst
Zelf koken
Samen met familie en vrienden deelnemen aan activiteiten
Aparte feest- en ontmoetingsruimtes voor familie

In Tabel 19 vinden we de χ^2 -waarden en de p-waarden terug voor deze onafhankelijke variabelen en afhankelijke variabele 'Rust- en verzorgingstehuis'.

Tabel 19: De χ^2 -waarden en de p-waarden van de tweede hypothese

Onafhankelijke variabelen:	χ^2 -waarde	P-waarde
Gezelschap hebben van een huisdier	2,7121	,606
Het gebruik van Internet	1,623	,805
Zelf beslissen over het interieur in zijn of haar woonst	0,212	,876
Zelf koken	2,566	,633
Samen met familie en vrienden deelnemen aan activiteiten	2,676	,613
Aparte feest- en ontmoetingsruimtes voor familie	4,405	,354

De χ^2 -waarden zijn positief, wat betekent dat 'De voorkeur naar rust- en verzorgingstehuizen' statistisch afhankelijk is van de aantrekkelijkheidsvariabelen van een rust- en verzorgingstehuis.

De p-waarden zijn allen groter dan .05. Er zijn dus geen significante verbanden tussen de afhankelijke variabele 'Voorkeur naar rust- en verzorgingstehuizen' en de reeks onafhankelijke variabelen.

Qua richting hebben de variabelen bijna allemaal een positief verband. Enkel de variabele 'Zelf koken' heeft een negatief verband met 'Keuze voor een rust- en verzorgingstehuis', wat er op wijst dat de mogelijkheid om zelf te kunnen koken in een rust- en verzorgingstehuis niet als aantrekkelijk wordt ervaren. De andere variabelen 'Gezelschap hebben van een huisdier', 'Het gebruik van Internet', 'Zelf beslissen over het interieur in zijn of haar woonst', 'Samen met familie en vrienden deelnemen aan activiteiten' en 'Aparte feest- en ontmoetingsruimtes voor familie' hebben een positief verband met de variabele 'Keuze voor een rust- en verzorgingstehuis'. Dit betekent dat hoe aantrekkelijk men een rust- en verzorgingstehuis vindt, hoe meer men geneigd is te kiezen voor een rust- en verzorgingstehuis. Deze bevindingen zijn afgeleid uit de kruistabellen, die te vinden zijn in bijlage 18.

Op grond van de gegevens kan worden besloten dat er positieve verbanden bestaan tussen de aantrekkelijkheidsvariabelen en de 'Keuze voor een rust- en verzorgingstehuis, behalve voor de variabele 'Zelf koken'. Deze heeft een negatief verband. Maar de bevindingen wijzen er wel op dat geen enkel verband statistisch significant is.

8.3.2.3 DE DERDE HYPOTHESE

Hoe meer interessante activiteiten er voorzien zijn in een rust- en verzorgingstehuis, hoe meer interesse er uitgaat naar rust- en verzorgingstehuizen is de derde hypothese.

H0: Er is geen verband tussen de 'Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis' en de 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'.

H1: Er is een positief causaal verband tussen de 'Activiteiten in een rust- en verzorgingstehuis' en de 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'.

In de enquête werden er diverse keuzeactiviteiten opgenomen, waarbij de respondenten hun mate van akkoord zijn konden aanduiden. Deze scores worden nu getest op afhankelijkheid met de interesse naar rust- en verzorgingstehuizen. De keuzeactiviteiten waren 'Sporten', 'Cultuurdagen', 'Individueel tuinieren', 'In groep tuinieren' en 'Deelnemen aan cursussen en colleges'.

Tabel 20: De χ^2 -waarden en de p-waarden van de derde hypothese

Onafhankelijke variabelen:	χ^2-waarde	P-waarde
Sporten	4,778	,311
Deelnemen aan cultuurdagen	2,528	,640
Individueel tuinieren	10,53	,032
Tuinieren in groep	4,929	,295
Deelnemen aan cursussen en colleges	2,634	,621

De χ^2 -waarden zijn positief, wat betekent dat de 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen' statistisch afhankelijk is van de variabelen. De p-waarden zijn allen groter dan .05, behalve voor 'Individueel tuinieren' Enkel deze variabele heeft een significant verband met de afhankelijke variabele 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'. De kruistabellen van de variabelen zijn terug te vinden in bijlage 19.

De interpretatie van de richtingen van de variabelen vertelt dat er enkel een positief verband bestaat tussen de variabelen 'Deelnemen aan cultuurdagen' en 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'. Dit betekent dat als er cultuurdagen of -evenementen georganiseerd worden, er meer interesse is om in een rust- en verzorgingstehuis te wonen. De andere variabelen 'Sporten', 'Individueel tuinieren', 'Tuinieren in groep' en 'Deelnemen aan cursussen en colleges' hebben een negatief verband met 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'. Deze activiteiten hebben geen positief effect op de interesse om naar een rust- en verzorgingstehuis te verhuizen.

De analyses geven aan dat er verbanden zijn tussen de variabelen, maar er mag niet besloten worden ze allemaal statistisch significant zijn. Enkel voor variabele 'Individueel tuinieren' is er een significante samenhang met de variabele 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'. In tegenstelling tot de hypothese zijn de verbanden allemaal negatief. Enkel variabele 'Deelnemen aan cultuurdagen' heeft een positief effect op 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen'.

9 OPMERKINGEN EN SUGGESTIES VAN RESPONDENTEN

In de enquête was er evenals een ruimte voorzien waar respondenten hun vragen, suggesties of opmerkingen over het thema van dit onderzoek konden vermelden. Hieronder staan de opmerkingen genoteerd die uit de enquêtes verzameld werden.

Een respondent noteert dat ze hoopt nooit gebruik te moeten maken van een rust- en verzorgingstehuis. Een andere respondent deelt dezelfde mening en vindt rust- en verzorgingstehuizen '*voorgeborgtes des doods*'. Ofwel zou er veel moeten veranderen.

Een volgende opmerking is dat de behoefte voor rust- en verzorgingstehuizen moeilijk kan worden ingeschat aangezien niemand vooruit kan kijken hoe hij of zij zelf zal evolueren. Slechts een klein percentage van de ouderen komt ooit in een rusthuis te wonen. In feite hangt alles af van de gezondheidstoestand van een oudere.

De stap naar dergelijke instellingen wordt te vaak opgedrongen, vermeldt een respondent. De ervaring die hij bij zijn moeder, een intelligente en goed mobiele vrouw van 84 jaar, vaststelde is: De senior komt tussen lotgenoten, een beetje afgesloten van het normale leven, zonder opdrachten en verantwoordelijkheden en kan niet meer terug. Volgens de respondent moeten ze ouderen zolang als mogelijk zelfstandig zijn plan laten trekken, zoals ze het zelf wensen. Daarom moeten residentiele bewoners de kans en mogelijkheid krijgen zolang mogelijk onafhankelijk te blijven zodanig dat ze verstandelijk actief blijven en niet achteruitgaan.

In dit onderstaande overzicht volgen de andere opmerkingen en suggesties van respondenten:

- 'Huisdieren mogen houden moet een fundamenteel recht worden.'
- 'Het zou ideaal zijn moesten de instellingen ook de dienst "wasgoed" kunnen organiseren.'
- 'Voldoende gemotiveerd personeel en internet voor geïnteresseerden is al een ambitieuze minimum doelstelling.'
- 'Sporten zoals biljarten, kaarten, gezelschapsspelen, seniorenverdediging zijn ideaal voor senioren. Tennis is ook gewenst.'

- 'Een andere goede therapie is het geven van lichaamsmassages.'
- 'In een rust- en verzorgingstehuis mag men wat meer zorg besteden aan de voeding.'
- 'Men zou de bewoners van een rust- en verzorgingstehuis meer de mogelijkheid moeten geven om bezienswaardigheden te kunnen bezoeken. Dit leidt tot vermindering van depressies onder de bejaarden.'
- 'Het seniorenwooncomplex dient op loopafstand te zijn van een stad of dorpskern zodat je zelf nog boodschappen kan gaan doen en/of aan het sociale leven buiten het complex deel kan nemen zolang je dat fysisch kan.' Een andere suggestie is een centrum kortbij een stad, zodat de residenten zelfs eens naar buiten kunnen. 'Teveel tehuizen liggen op verre afstanden van centra.'
- 'Aan welke vormen van vakantie wil een resident later deelnemen: groepsvakantie, busreis, strandvakantie of sportvakantie aangepast aan de leeftijd?'
- 'Naar de toekomst toe moeten er betaalbare rust- en verzorgingstehuizen bestaan. De huidige rust- en verzorgingstehuizen zijn te duur.' (*Deze opmerking werd tot driemaal vermeld.*)
- 'Er moet een lichamelijke en geestelijke verzorging zijn. Er moet rekening worden gehouden met de emoties van de resident.'
- 'Betaalbare serviceflats in het centrum of gemakkelijk te bereiken via openbaar vervoer voor mensen met een minimum inkomen, alsook voor bejaardentehuizen.'
- 'Er moet meer aandacht gegeven worden aan de residenten die nooit bezoek krijgen.'
- 'De verzorgers moeten respect hebben voor de bejaarden en hen hun waardigheid laten behouden en niet betuttelen als kleine kinderen.' (*Deze opmerking werd tweemaal vermeld door respondenten.*)

- 'Een rust- en verzorgingstehuis moet gemotiveerde medewerkers hebben.'
- 'Liefst geen hoempapa- of schlagermuziek geven in rusthuizen. We zijn van de generatie van de Beatles en The Rolling Stones enz.'
- 'Liever investeren in de verzorging van personen dan een sport voor senioren.'
- 'Veel hangt af van mobiliteit en mentale aftakeling zoals dementie, de ziekte van Alzheimer en Parkinson.'
- 'Er moet veel sociaal contact worden georganiseerd in een rusthuis. Ook voor personen die weinig bezoek krijgen moeten er contactmogelijkheden zijn.'
- 'Laat de residenten meer naar tentoonstellingen gaan of musea bezoeken.'
- 'Meer uitstappen organiseren i.p.v. bezigheidstherapie.'
- 'Ik hou van beweging van kinderen, maar s'avonds wil ik rust en geen drukte.'
- 'Belangrijk is zelfstandig kunnen wonen, met ondersteuning door mantelzorg en thuiszorg.'
- 'Als ik tien jaar ouder ben, zal ik misschien andere keuzes maken uit noodzaak, of omdat mijn interesses veranderd zijn.'
- 'Ik wil zo lang mogelijk in eigen huis blijven wonen.' *(Deze opmerking werd tweemaal gegeven.)*
- 'Zolang mogelijk in eigen omgeving laten, zolang hij of zij kan.'

10 CONCLUSIE

Dit laatste hoofdstuk bespreekt de conclusies die genomen kunnen worden in dit onderzoek. Eerst worden de onderzoeksvragen beantwoord aan de hand van de resultaten uit vorige punten. Ook worden suggesties opgenomen voor mogelijk verder onderzoek en voor verbetering van de onderzoeksmethode.

10.1 Antwoorden op de onderzoeksvragen

10.1.1 DE EERSTE ONDERZOEKSVRAAG

"Wat is de interesse van babyboomers aangaande woon- en zorgvormen? Hoe vergelijken ze een rust- en verzorgingstehuis met haar alternatieven? Naar welke woon- en zorgvorm gaat de meeste interesse uit?"

De babyboomers zijn sterker geneigd later gebruik te maken van serviceflats en thuiszorg. Zij zijn maar matig tot nauwelijks bereid om te opteren voor een rust- en verzorgingstehuis. Mannen en vrouwen delen dezelfde mening, want er is geen verschil gevonden in hun houding tegenover de woon- en zorgvormen. Er is wel een verschil gevonden tussen in antwoorden de leeftijdscategorieën van de respondenten. De zorgvormen 'rust- en verzorgingstehuizen' en 'serviceflats' hebben hogere scores gekregen van de groep '50 tot 55 jaar'. Blijkbaar zijn de jongere babyboomers later meer geneigd gebruik te maken van rust- en verzorgingstehuizen en serviceflats dan hun oudere generatiegenoten.

Er kan besloten worden dat babyboomers de meeste interesse tonen voor serviceflats en thuiszorg. Op de derde en vierde plaats staan mantelzorg en rust- en verzorgingstehuizen. Een reden hiervoor kan zijn dat serviceflats meer privacy bieden dan rust- en verzorgingstehuizen. Thuiszorg biedt dan weer verzorging in eigen huis, wat ook een prioriteit kan zijn voor de babyboomers. Een andere factor waar babyboomers belang aan hechten is zelfstandigheid. Bij serviceflats en thuiszorg heeft men nog veel zelfstandigheid.

10.1.2 DE TWEDE ONDERZOEKSVRAAG

"In welke mate kennen ze alternatieve woonvormen? Welke woonvormen zijn het meest bekend onder de babyboomers?"

De woonvormen 'Tweegeneratiewoning' en 'Seniorencomplex' zijn het meest bekend bij de babyboomers. 'Zorgboerderij' en 'Woonzorgzone' scoren eerder laag. In Nederland maken senioren er al gebruik van, maar in België zijn deze woonvormen nog niet algemeen gekend.

10.1.3 DE DERDE ONDERZOEKSVRAAG

"Welke mening hebben babyboomers over de projecten van rust- en verzorgingstehuizen met betrekking tot participaties met jongeren? En welke mening hebben ze over kinderparken en crèches?"

Babyboomers blijken positief te reageren op het voorstel rond participaties met jongeren, verenigingen en rust- en verzorgingsvoorzieningen. 85 % van de respondenten gaat er matig tot helemaal mee akkoord. Dit is een goede zaak, want zulke participaties kunnen tal van voordelen bieden, aangezien er zo meer vrijwilligers tewerkgesteld worden rust- en verzorgingsvoorzieningen. De voorzieningen zijn ermee geholpen en de vrijwilligers zelf ook, want ze leveren een nuttige dienst aan de maatschappij, wat positief is voor hun zelfbeeld en hun vereniging. Jongeren die mee participeren leren veel uit deze samenwerking. Dit voorstel kan ook leiden tot generatieontmoetingen tussen senioren en jongeren wat goed is voor beide partijen.

Het ander voorstel 'projecten met kinderparken en/of crèches in rust- en verzorgingsvoorzieningen' heeft ook een goede respons gekregen, maar in mindere mate dan het vorige voorstel. Nochtans kan dit voorstel ook positieve effecten met zich mee brengen. Het geeft de senioren afleiding. Ze kunnen meer levensvreugde krijgen door de aanwezigheid van baby's en kleine kinderen.

Tot slot tonen de resultaten aan dat mannen en vrouwen dezelfde mening delen over beide voorstellen. Er is ook geen verschil in leeftijd gevonden.

10.1.4 DE VIERDE ONDERZOEKSVRAAG

"Welke vrijetijdsactiviteiten scoren hoog bij babyboomers? Naar welke activiteit gaat de meeste interesse uit?"

53% van de respondenten wil gebruik kunnen maken van internetfaciliteiten als ze later in een rust- en verzorgingsinstelling wonen. Deze optie heeft de hoogste score behaald. Ook willen velen van hen beslissingsbevoegdheid hebben over het interieur van hun woonst. De respondenten waren ook wel te vinden voor aparte ruimtes voor familiebezoeken of feestjes en de familie laten meedoen aan activiteiten. Er zijn indicaties van het bestaan van een positief verband tussen deze vijf variabelen en de interesse voor rust- en verzorgingstehuizen, maar ze zijn niet significant.

Op de derde plaats staat de activiteit 'Sporten'. Er zijn aanwijzingen van een verband tussen 'Sporten' en de 'Interesse voor rust- en verzorgingstehuizen', maar in tegenstelling tot de hypothese lijkt dit verband negatief te zijn. Deze bevinding geldt ook voor de variabelen 'Zelf koken' in een rust- en verzorgingstehuis, 'Individueel en in groep tuinieren' en 'Deelnemen aan cursussen en colleges'. Enkel 'Deelnemen aan cultuurdagen' heeft een positief effect op interesse voor rust- en verzorgingstehuizen, zoals in de hypothese werd verondersteld.

De gegevens ondersteunen de veronderstellingen van de verbanden, maar geen enkel is statistisch significant. Enkel 'Individueel tuinieren' heeft een significant verband.

In de vragenlijst is er ook gepeild naar de interesse in verschillende cultuuractiviteiten. De resultaten tonen aan dat 'Muziek' een goede appreciatie heeft bij de babyboomers in dit onderzoek. Ze houden ook van theater en film. Deze activiteiten hebben een overwegend positieve score behaald. Een eerder negatieve score is er gegeven aan 'Letteren en gedichten'. De activiteit die meer middenin ligt is 'Uitwisseling doen met andere culturen'. Ze zijn wel gewenst, maar niemand vindt dat deze activiteiten moeten primeren in een rust- en verzorgingsinstelling.

In een rust- en verzorgingstehuis worden er normaal gezien therapieën of dergelijke activiteiten georganiseerd voor de residenten. Over deze materie werd er ook geïnformeerd bij de babyboomers. Uit de bevindingen blijkt dat ze houden van gezichtsmassages en aromatherapie. 25% van de ondervraagden was ook te vinden voor geluids- en kleurentherapie.

Babyboomers houden het meest van wandelen, fietsen, fitnessstrainingen en zwemmen als ze zelf mogen kiezen welke sporten ze later willen beoefenen in een rust- en verzorgingstehuis. Daarom kan het interessant zijn om dergelijke faciliteiten voor hen uit te bouwen, zoals wandelgroepen en -routes, fietsfaciliteiten, ruimtes voor gymnastiek en aangepaste zwembaden voorzien in een rust- en verzorgingstehuis. Ook moet er yoga, aqua- en onderhoudsgymnastiek georganiseerd worden, want daar is ook voldoende vraag naar, weliswaar overwegend door vrouwen. Mannen daarentegen houden liever van fietsen.

10.1.5 DE VIJFDE ONDERZOEKSVRAAG

Welke mening hebben babyboomers omtrent woonmogelijkheden? Welke woonalternatieven vinden ze belangrijk?

Meer dan helft van de babyboomers in dit onderzoek wil later verhuizen naar een serviceflat. Kiezen voor een serviceflat geeft een aantal voordelen: er is meer sociaal contact wanneer men dat zelf wenst, zoals familie- en vriendenbezoek of een praatje maken met de burens. Er zijn ook voorzieningen op korte afstand aanwezig en toch hebben residenten voldoende privacy.

Ook zijn velen van plan zo lang mogelijk thuis te blijven of de woning aan te passen aan toekomstige behoeften. Slechts 13% van de ondervraagden kiest ervoor om naar een rusthuis of verzorgingstehuis te verhuizen. Er is een significant verband tussen een rust- en verzorgingstehuis en de aanwezigheid van een aantal voorzieningen. Het is mogelijk dat men opteert voor een rust- en verzorgingstehuis vanwege het aantal ter beschikking gestelde voorzieningen.

10.1.6 DE ZESDE ONDERZOEKSVRAAG

"Er wordt gevraagd of de babyboomer kan aangeven wat de belangrijkste redenen of motieven zijn om te verhuizen."

Op deze manier kunnen we achterhalen met welke motieven babyboomers kiezen voor een andere woonvorm. Uit relevante literatuur kan afgeleid worden dat huidige senioren naar een rust- en verzorgingstehuis verhuizen als ze gezondheidsproblemen ondervinden. Een andere reden is een 'Gebrek aan sociaal contact' en het 'Alleen wonen'. Deze redenen, behalve 'Alleen wonen' zijn daarom opgenomen in de een hypothese om te testen of ze ook gelden voor babyboomers. De resultaten ondersteunen de hypothese dat babyboomers enkel willen verhuizen als ze last hebben van gezondheidsproblemen en behoefte aan sociaal contact hebben.

Verder is de aanwezigheid van een aantal voorzieningen een belangrijk motief om te verhuizen. Met dit laatste kan men rekening houden in de toekomst. Het kan interessant zijn om die faciliteiten uit te bouwen die babyboomers interessant vinden. Dit kan er op zijn beurt toe leiden dat ze sneller gaan opteren voor een rust- en verzorgingstehuis.

10.2 Beperkingen aan het onderzoek

In de loop van een onderzoek komt men altijd voor bepaalde keuzes te staan. Deze beslissingen kunnen de kwaliteit van het onderzoek zowel in positieve als in negatieve zin beïnvloeden.

In dit onderzoek zijn er geen interviews verricht bij bevoorrechte getuigen. Dit was een bewuste keuze omdat ik ervan uitging dat ik de meeste informatie zou kunnen achterhalen bij de verwerking van de survey. Achteraf kwam ik tot de conclusie dat het interessant geweest kon zijn om enkele getuigen te interviewen voor extra informatie.

Bij het opstellen van de enquête was er voldoende mogelijkheid om de onderwerpen te bevragen. Tijdens het ronddragen van de vragenlijsten en bij de verwerking ervan rezen er nog andere vragen. Toch heb ik tal van vragen moeten elimineren om de enquête zo vlot en kort mogelijk te houden. Door de tijdslimiet van het onderzoek heb ik minder respondenten bereikt dan ik vooraf voor ogen had.

10.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek

In deze verhandeling werden enkel enquêtes afgenomen bij babyboomers in Limburg. Indien er meer tijd was geweest, hadden ook personen uit de andere provincies in België bevraagd kunnen worden.

Een tweede aanbeveling is dat er onderzoek kan worden naar faciliteiten die babyboomers aanspreken. Vooral de faciliteiten die in dit onderzoek een positieve respons hebben gekregen, kunnen nader onderzocht worden. Dit geldt ook voor de voorstellen rond participaties met jongeren, verenigingen, kinderparken en crèches, omdat hier ook positief op werd gereageerd.

Een verdere aanbeveling is een peiling doen naar de meningen van babyboomers over de woonvorm 'Serviceflats', aangezien deze in dit onderzoek werd verkozen als meest interessante woonvorm. Er kan onderzocht worden welke faciliteiten gewenst zijn in serviceflats voor babyboomers. Omdat Limburg nog kan worden uitgebouwd op vlak van rust- en verzorgingsvoorzieningen, kan de huidige serviceflat onderzocht worden, en getoetst worden aan de wensen van babyboomers.

Tenslotte wordt nog aanbevolen om hetzelfde onderzoek te doen op vlak van belangrijkheid van rust- en verzorgingsvoorzieningen. Dit onderzoek heeft de interesse van de babyboomers gemeten, maar niet de belangrijkheid van de variabelen. Door de tijdslimiet en de limiet op de lengte van de vragenlijst kon deze vraag niet worden beantwoord in dit onderzoek.

11 BIBLIOGRAFIE

1. ARTIKELS

Baks, M. (2002) *Bijna net als thuis: verpleeghuis nieuwe stijl*, Nursing, Maarssen, nummer 1, p.31-33.

Claes S., Jans V. (2007) *Vlaams Woonzorgplan voor ouderen*, Hasselt, Het Belang van Limburg.

De Gruyter, R. (2007) *'Huizen, zo wilt u later wonen.'*, Elsevier.
<http://www.motivaction.nl/153/Nieuws/Artikelen/d:451/Huizen-Zo-wilt-u-later-wonen/>

De Troyer, A. (2004) *Beleidsnota Inge Vervotte 2004-2009*, Vlaamse Regering.

Eugène B.; Stagier T.; Van Cauter, K.; Van Meensel, L. (2005), *De financiën van de sociale zekerheid*, Brussel, Vlaamse Regering.

Geelen, R. (2005) *Is het traditioneel rusthuis passé?*, Denkbeeld, Houten, jaargang 17, p. 20-25.

Guens, M.; Weijters B. (2003) *Segmenting the senior market, Professional and social activity level*, Gent, Vlerick Working Papers.

Kaissoumi, S. (2007) *Het ideale rusthuis sloop de muren*, Het nieuwsblad.

Lambrix, Y. (2007) *Een totaal nieuw ouderenzorgbeleid*, Hasselt, Het Belang van Limburg.

Lancin, J. (2007) *'Wanneer mag of moet onze mama naar het rusthuis?'*, Het Nieuwsblad.

Larcier (2005) *'Vloedgolf van de vergrijzing is vertrokken,neem maatregelen vóór ze arriveert.'*,FINANCIEEL FORUM / BANK- EN FINANCIWEZEN.

Maseland, A. (2002) *Vaarwel verzorgingstehuis, scheiden en wonen nu in de toekomst*, Tijdschrift Voor Verzorgenden, Maarsssen, nummer 12, p. 14-17.

N.N. (2007) *Generaties verschillen? Ontmoeting verrijkt!*, Leuven, OOK Actueel.

Nivon (2005) *Vergrijzing, probleem of kans?*, Nivon.

Quaden, G.;Verschrooten, J.; e.a. (2007) *Jaarlijks verslag van de Studiecommissie van de Vergrijzing*, Hoge Raad Van Financiën.

Stein, H. (1999) *Een woonvorm met bijzondere zorgen*, Denkbeeld, Houten, nummer 4, p. 26-28.

Terlouw J. (2005) *Van tehuis naar thuis*, Hasselt, Het Belang van Limburg.

Terlow, J. (2001) *De gedaanteverwisseling van een verpleeghuis naar thuis*, Denkbeeld, Houten, nummer 3, p. 20-24.

Trekels, J. (2007) *Belgische babyboomer laat kroost niets na*, Hasselt, Het Belang van Limburg.

Vandenbroucke, F. (2003) *Vergrijzing en het Belgische regeringsbeleid: terugblik en vooruitzicht, Leven in een ouder wordende samenleving: generatiebewust vooruitzien in de 21ste eeuw.*

Vogels, M. (1999) *Handleiding bij het werk van de sectorale overleggroep ouderenvoorzieningen.*

2. BOEKEN

Becker, H.A. (1992) *Generaties en hun kansen*, Amsterdam, Meulenhof, p. 19, 71, 80, 91-95, 118-119.

Bekker, S.; Ester, P.; Wilthagen, T. (2005) *Jong en oud op de arbeidsmarkt*, Den Haag, Reed Business Information.

Belderok, J.(2007) *Vitaal en kwetsbaar grijs : kwetsbare ouderen in een vitale buurt*, Amsterdam, SWP, p. 27 en 34.

Bleumink, E., Geluk, A. (2007) *De nieuwe oudere*, Antwerpen, Kosmos.

Bond, J.; Coleman, P. (1992) *Ageing in a society: an introduction to social gerontology*, Londen, Sage.

Broeckmans, J. (2003) *Methoden van onderzoek en rapportering 2*, Diepenbeek, Limburgs Universitair Centrum, p.212

Cantillon, B.;Lefebure, S.; Van Den Bosh, K. (2007) *Ouderen in Vlaanderen van 1975 tot 2005, een terugblik in de toekomst*, Leuven/Voorburg, Acco, p. 14, 22, 44-47, 50, 74-75.

Crul,H. (2004) *De wereld van Heleen, het nieuwe levenslandschap van de babyboomers*, s-Gravenhage, p. 40,47, 50, 73, 80.

De Vleeshouwer, C. (1996) *Leven in het verzorgingstehuis*, Leuven-Apeldoorn: Garant, p. 9.

Deltour, B. (1999) *Keuzewijzer tussen thuiszorg en residentiële zorg*, Leuven-Apeldoorn. Garant, p. 52.

Ewijk, van, C.; Kuipers, B.: Rele, ter, M.: e.a.(2000) *Ageing in the Netherlands*, Den Haag, CPB.

Hinnekind, B. (2003) *Rusthuizen inspireren rusthuizen, positieve beeldvorming*, Brussel, VVSG en Politea.

Jacobs, T., Vanderleyden, L., Vanden Boer, L.(2004) *Op latere leeftijd, De leefsituatie van 55-plussers in Vlaanderen*, CBGS-Publicatie, p. 277.

Konings, H. (2006) *De stand des tijds: over trends en toekomstverkenning*, Tielt, Lannoo.

Masui, C.; Renders, L.; Grieten, S.; Raeds, M.; Schippers, N.; Vaes, M. (2003) *Methoden voor onderzoek en rapportering 1 syllabys*, Diepenbeek, Limburgs Universitair Centrum.

Swert, De, G. (2004) *50 grijze leugens: over vergrijzing en langer werken*, Leuven, Van Halewyck.

Vanden Boer, L. & K. Pauwels (2006). Thuis in het rusthuis. www.cbgs.be, Uit het onderzoek.

3. ONDERZOEKEN

Aerts, G.; Baeyens, L.; De Gauquier, K.; Germonpeé, S.; e.a. (2003) De vele tinten grijs, Vergrijzing: een onderschatte uitdaging, Antwerpen Metropolis.

www.socmut.be/NR/rdonlyres/0B4289C4-375E-41F6-838D-2E89AA66DE81/0/Congresboek2003.pdf

Breda J., Schoenmaekers, D. (2004). Senioren onder de loep: In hun hemd gezet of naar waarde geschat?, Onderzoeksgroep Welzijn en Verzorgingsstaat, Consertorium Universiteit Antwerpen en Limburgs Universitair Centrum.

www.vub.ac.be/wetenschapswinkel/publicaties/2006-2007/thesis_LTaelemans_CGGZ.pdf

Breda J., Schoenmaekers, D. (2005). Senioren onder de wetenschappelijke loep, Het Hoofdstuk, p. 24-34.

Winters S. (2005) *Wonen en zorg voor ouderen in Limburg*, Leuven, HIVA, p 28-29.

Knipscheer, K. (2006) De uitdaging van de tweede adolescentie, Macula bv Nijmegen/Boskoop.

www.aowscope.nl/Downloads/De%20uitdaging%20-%20e%20adolescentie.pdf

N.N. (2004) 'Op weg naar een aanleun-, steunpunt- of inleunwoning', Woning in zicht.

www.woninginzicht.nl/aanleun-wiz.pdf

N.N. (2006) Groepswonen, de beste keuze? Een verkennend onderzoek naar groepswonen van ouderen in Vlaanderen, Koning Boudewijnstichting en het Platform Wonen van Ouderen vzw.

www.vlaamsparlement.be/vp/informatie/informatieek/portalen/welzijn/groepswonenouderen.pdf

Pelfrene, E. (2005) Ontgroening en vergrijzing in Vlaanderen 1990-2050, verkenningen op basis van NIS-bevolkingsvooruitzichten, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/stativaria/stat36/stat36_Vergrijzing.pdf

Van der Lelij, B.; Vergouw, J.; e.a. (2004) De toekomst van ouderenorganisaties: Een onderzoek naar de wensen van de protestgeneratie, Amsterdam, Motivaction.

www.zilverenkracht.nl/Zilverenkracht/Docs/Motivaction%20Wensen%20van%20de%20abyboomgeneratie.pdf

Van Gils, I. (2004) De zilveren eeuw, Het verzilveren van de kansen die vergrijzing Limburg biedt, PBOO.

www.ouderenenarbeid.be/Documenten/PBOO_DeZilverenEeuw.pdf

4. GERAADPLEEGDE WEBSITES

<http://www.pwo.be>

<http://minfin.fgov.be>

<http://www.ingevervotte.be>

<http://www.hiva.be>

<http://www.sonjaclaes.be>

<http://www.devoorzorg.be>

<http://www.cm.be>

<http://www.belona.be>

<http://www.nxt.be>

<http://www.motivaction.nl>

<http://www.genk.be>

<http://www.ocmw.be>

<http://http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties>

<http://www.kul.be>

12 Overzicht van de tabellen

Tabel 1: Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 per leeftijdsgroep.....	21
Tabel 2: Veroudering van de bevolking.....	24
Tabel 3: De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn.....	33
Tabel 4: Hypothesen betreffende het verloop van de exogene variabelen.....	35
Tabel 5: De prognose van bijkomende rust- en verzorgingsvoorzieningen.....	47
Tabel 6: Verschillen tussen de verschillende relaties uit de twintigste eeuw.....	62
Tabel 7: Verschillen tussen de Vooroorlogse- en Stille generatie en de Babyboomgeneratie.....	63
Tabel 8: De frequentie van de respondenten naar geslacht.....	80
Tabel 9: De leeftijdscategorieën van de respondenten.....	80
Tabel 10: De absolute en relatieve frequenties van de beroepen.....	82
Tabel 11: De absolute en relatieve frequenties van het Beroep 'Andere'.....	82
Tabel 12: De relatieve frequenties van lidmaatschap bij verenigingen.....	84
Tabel 13: Percentuele verdeling van de antwoorden op vrijetijdsactiviteiten.....	91
Tabel 14: De absolute en percentuele verdeling van de sporten.....	94
Tabel 15: De absolute en percentuele verdeling van de woonmogelijkheden.....	96
Tabel 16: Absolute en Percentuele verdeling van de redenen om te verhuizen.....	97
Tabel 17: De χ^2 -waarden en de p-waarden van de eerste hypothese.....	99
Tabel 18: De variabelen van aantrekkelijkheid in een RVT.....	102
Tabel 19: De χ^2 -waarden en de p-waarden van de tweede hypothese.....	102
Tabel 20: De χ^2 -waarden en de p-waarden van de derde hypothese.....	104

13 Overzicht van de figuren

Figuur 1: Evolutie bevolking per gewest.....	19
Figuur 2: Populatie in leeftijdsgroepen in 1948.....	20
Figuur 3: Populatie in leeftijdsgroepen in 2050.....	20
Figuur 4: Vergrijzing per gewest [% 65+ bevolking].....	22
Figuur 5: Leeftijdspiramides van de bevolking per gewest op 31/12/2003, per leeftijdsgroep van vijf jaar en per 10.000 inwoners.....	23
Figuur 6: Leeftijdspiramides van de bevolking per gewest op 31/12/2020, per leeftijdsgroep van vijf jaar en per 10.000 inwoners.....	24
Figuur 7: Witte druk per gewest [P(80+)/P(20-64 jaar), in %].....	25
Figuur 8: Aandeel 80-plussers per gewest, in %.....	26
Figuur 9: Het conceptueel model in dit onderzoek.....	68
Figuur 10: De absolute verdeling van de leeftijdscategorieën van de respondenten...81	81
Figuur 11: De percentuele verdeling van de leeftijdscategorieën van de respondenten	81
Figuur 12: De procentuele verdeling van de beroepen.....	83
Figuur 13: De absolute verdeling van variabele 'Omgeving'.....	83
Figuur 14: De frequenties van de interesses in de vier zorgvormen.....	85
Figuur 15: De percentuele verdeling van de interesses in de vier zorgvormen.....	86
Figuur 16: Frequentieverdeling van de alternatieve woonvormen.....	87
Figuur 17: Percentuele verdeling van de alternatieve woonvormen.....	88
Figuur 18: Percentuele verdeling van participaties met jongeren en verenigingen	89
Figuur 19: De percentuele verdeling van de crèches en kinderparken.....	89
Figuur 20: Percentuele verdeling van de antwoorden op vrijetijdsactiviteiten.....	92
Figuur 21: Percentuele verdeling van de interesses in cultuur.....	93
Figuur 22: De percentuele verdeling van de interesses in cultuur.....	93
Figuur 23: De percentuele verdeling van de interesses in therapieën.....	95
Figuur 24: De Kruistabel tussen 'Gezondheidsproblemen' en 'Verhuizen naar een RVT'	100

14 Bijlagen

Bijlage 1: Brief aan verenigingen met de vraag tot samenwerking in dit onderzoek	125
Bijlage 2 A: Inleidende brief van OKRA	126
Bijlage 2 B: Inleidende brief en de enquête	127
Bijlage 3: Frequentietabellen van vragen 1, 2, 3, 4, 5 en 8	132
Bijlage 4: Frequentietabellen bij vraag 9: 'Wilt u de woonvormen aankruisen die u kent?'	140
Bijlage 5: Frequentietabellen bij vraag 14	141
Bijlage 6: Anova tabellen voor variabelen geslacht en leeftijd bij vraag 14	142
Bijlage 7: Frequentietabellen bij vraag 10: 'Stel dat u later in een rust- en verzorgingsinstelling woont. Wilt u bij onderstaande stellingen uw keuze aanduiden?'	144
Bijlage 8: Frequentietabellen bij vraag 12: 'Ken een maatstaf van interesse toe aan volgende cultuurvormen.'	148
Bijlage 9: Anova tabel voor de variabelen van interesses in cultuurvormen en geslacht.	151
Bijlage 10: Frequentietabellen bij vraag 11: 'Aan welke volgende sporten wilt u later deelnemen?'	153
Bijlage 11: Anova tabel voor variabelen van de reeks sporten en geslacht	158
Bijlage 12: Frequentietabellen bij vraag 13: 'Zou u deelnemen aan volgende therapieën?'	160
Bijlage 13: Anova tabel voor de variabelen therapieën en geslacht	162
Bijlage 14: Frequentietabellen en correlatietabellen bij vraag 6: 'Hoe staat u ten opzichte van volgende mogelijkheden omtrent wonen?'	163
Bijlage 15: Frequentietabellen bij vraag 7: 'Kan u aangeven wat de belangrijkste redenen zijn om te verhuizen?'	166
Bijlage 16: Correlatie tussen vraag vijf en zeven.	169
Bijlage 17: Kruistabellen bij de eerste hypothese.	170
Bijlage 18: Kruistabellen bij de tweede hypothese.	173
Bijlage 19: Kruistabellen bij de derde hypothese.	180

Bijlage 1: Brief aan verenigingen met de vraag tot samenwerking in dit onderzoek

Geachte,

Houthalen, 13 maart 2008

Ik ben studente Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit Hasselt en ik werk momenteel aan mijn eindverhandeling. In dit kader voer ik een onderzoek uit naar de verwachtingen van de babyboomgeneratie naar rust- en verzorgingstehuizen toe. Om dit gegeven te onderzoeken heb ik een enquête opgesteld om de meningen omtrent dit probleem te kunnen meten. Hiervoor ben ik op zoek naar een reeks van respondenten, aldus personen die de enquête willen invullen.

Hiervoor zou ik langs deze brief graag willen informeren achter de leeftijdscategorie van jullie ledenlijst. Mogelijk zijn er wel babyboomers onder jullie leden. Babyboomers zijn personen die geboren zijn tussen de jaren 1941 en 1955, en dus nu tussen de 54 en 68 jaar oud zijn. Ze behoren vandaag bij de interessante doelgroep 'de medioren'.

Daarom vraag ik langs deze brief/mail of jullie mij kunnen helpen bij mijn zoektocht naar respondenten ,aangezien jullie een vereniging zijn met mogelijke babyboomers in jullie ledenlijst.

Ik onderzoek in het bijzonder het verwachtingspatroon van babyboomers betreffende de toekomstige woonaccommodatie en zorgverlening. "Waar en hoe willen babyboomers in de toekomst wonen en hoe willen ze verzorgd worden?" Hun behoeften in rust- en verzorgingsvoorzieningen zullen wellicht verschillen van de personen die er tegenwoordig gebruik van maken.

De babyboomgeneratie zal waarschijnlijk andere woonverwachtingen stellen en wil wellicht dat de residentiële woonvoorzieningen zoveel mogelijk een thuis sfeer benaderen. Daarom is het aangewezen om al op voorhand in kaart te brengen wat de babyboomers later zullen wensen wanneer ze in een rust- of verzorgingstehuis zullen vertoeven. Zo kunnen we deze woonomgeving alvast voorbereiden op hun noden en wensen.

Als u of uw vereniging interesse heeft in dit onderzoek, wil ik u altijd nog meer informatie verlenen. Hopelijk heeft u ook interesse om mee te werken aan mijn onderzoek? U kan mij namelijk helpen bij het zoeken naar mogelijke personen uit uw vereniging die de enquête willen invullen. Achteraf kan ik u de resultaten van het onderzoek meedelen en eventueel een presentatie van het onderzoek geven aan uw vereniging.

Ik hoop dat we in de toekomst kunnen samenwerken en u van dienst te zijn.

Met vriendelijke groeten,

Valerie Thijs

Studente Master In Marketing

Bijlage 2 A: Inleidende brief van OKRA

Beste lid van OKRA

Wij kregen de vraag van Jufv. Valerie Thijs, een studente Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit Hasselt, om haar te helpen bij haar eindverhandeling.

In het kader hiervan voert ze een onderzoek naar uw behoeften en wensen aangaande rust-en verzorgingstehuizen.

Concreet betekent dit:

'Wat verwachten jullie later van een rust- en verzorgingstehuis?'

Daarvoor zou ik uw bijdrage willen vragen door deze bevraging in te vullen.

Deze bevraging is volledig anoniem en vraagt slechts enkele minuten van uw tijd.

Ik dank u bij voorbaat voor uw tijd en medewerking,

Gelieve de enquête voor 20 april 2008 terug te sturen naar:

OKRA regio Limburg
Tav: Steven Reynders
Koningin Astridlaan 33
3500 Hasselt

U kan deze per post versturen of via de brievenbus van uw plaatselijk CM-Kantoor.

Als u de enquête terugstuurt via de cm brievenbus, hoeft u ook geen postzegel te plakken.

Steven Reynders

67

universiteit
▶▶ hasselt

okra
trefpunt 55+

OKRA-Limburg vzw • Koningin Astridlaan 33 • 3500 Hasselt
telefoon 011 26 59 30 • fax 011 22 59 50 • Dexia 784-5503807-53
 limburg@okra.be • www.okra.be/limburg

okra
trefpunt 55+

Bijlage 2 B: Inleidende brief en de enquête

Als student Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit Hasselt werk ik momenteel aan mijn eindverhandeling. In het kader hiervan voer ik een onderzoek uit naar uw behoeften en wensen aangaande rust- en verzorgingstehuizen. Concreet betekent dit:

‘Wat verwachten jullie later van een rust- en verzorgingstehuis?’

Daarvoor zou ik uw bijdrage willen vragen door deze bevraging in te vullen. Deze bevraging is volledig anoniem en vraagt slechts enkele minuten van uw tijd.

Ik dank u bij voorbaat voor uw tijd en medewerking,

Valerie Thijs

Allereerst wil ik u enkele vragen stellen in verband met uw leeftijd en geslacht.

1. Wat is uw geslacht?

Vrouw

Man

2. Wat is uw leeftijd?

Tussen:

	50 en 52 jaar
	52 en 54 jaar
	54 en 56 jaar
	56 en 58 jaar
	58 en 60 jaar
	60 en 62 jaar
	62 en 64 jaar
	64 en 66 jaar
	66 en 68 jaar

3. Wat is uw (voormalige) beroep?

	Bediende
	Arbeider
	Zelfstandige
	Ambtenaar
	Vrij beroep
	Functie in het onderwijs
	Functie in de sociale sector
	Kaderlid
	Andere:

4. In welke omgeving woont u?

Stedelijk

Landelijk

DEEL I

5. Wilt u in onderstaande tabel uw keuze aan te kruisen?

In welke mate bent u geneigd later gebruik te maken van:	Zeer sterk	Sterk	Matig	Nauwelijks	Niet
<i>Rust- en verzorgingstehuizen:</i> is een beschermde collectieve woonvorm met de nodige verzorging voor de bewoners.					
<i>Serviceflats:</i> zijn individuele woningen waar men zelfstandig kan wonen en beroep kan doen op gemeenschappelijke dienstverlening.					
<i>Mantelzorg:</i> verzorging die thuis worden geleverd door familieleden, vrienden, kennissen.					
<i>Thuiszorg:</i> verzorging en verpleging die thuis worden geleverd door bijv. Wit-Gele Kruis.					

6. Hoe staat u ten opzichte van de volgende mogelijkheden omtrent wonen? U mag meerdere mogelijkheden aankruisen.

	Woning zo lang mogelijk laten zoals ze is
	Woning aanpassen aan de behoeften
	Verhuizen naar een aangepaste woonvorm
	Verhuizen naar een rusthuis of verzorgingstehuis

	Verhuizen naar een aangepaste bejaardenwoning in de buurt
	Inwonen bij kinderen
	Samenwonen met een aantal senioren
	Verhuizen naar een serviceflat

7. Kan u aangeven wat de belangrijkste redenen of motieven zijn om te verhuizen? U mag meerdere mogelijkheden aankruisen.

	Eenzaamheid
	Behoefte aan sociaal contact
	Onvoldoende aan mantelzorg
	Huisvestingsproblemen
	Gezondheidsproblemen
	Financiële situatie
	Aanwezigheid van aantal voorzieningen
	Aantrekkelijke omgeving

8. In welke mate bent u lid van volgende verenigingen? U mag er meerdere aankruisen.

	Natuur-of milieuvereniging
	Fanclub
	Vereniging die gehandicapten, bejaarden en kansarmen helpt
	Vereniging voor(amateur)kunstbeoefening zoals koor, toneel, literatuur,..
	Hobbyclub zoals koken, naaien, wijnproeven,...
	Vrouwenbeweging
	Mannenbeweging
	Sportclub
	Politieke vereniging
	Religieuze vereniging
	Wijkvereniging
	Vakbond
	Seniorenvereniging
	Andere:

9. Hieronder ziet u een lijst met mogelijke woonvormen. Wilt u de woonvormen aan kruisen die u kent?

Woonvormen:	Dit ken ik:
Zorgboerderij	
Aanleunwoning	
Tweegeneratiewoning	
Woonzorgzone	
Seniorencomplex	
Seniendorp	

DEEL II

10. Stel dat u later woont in een rust- en verzorgingsinstelling. Wilt u bij onderstaande stellingen uw keuze aanduiden?.

'In de rust- en verzorgingsinstelling wil ik het volgende doen':

		Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
'Ik wil er sporten.'						
'Ik wil deelnemen aan cultuurdagen.'						
'Ik wil er tuinieren.'	Individueel					
	In groep					
'Ik wil er deelnemen aan cursussen en colleges.'						
'Ik wil er gezelschap van mijn of een huisdier.'						
'Ik wil er internet gebruiken.'						
'Ik wil zelf mijn beslissen over het interieur in mijn woonst.'						
'Ik wil er zelf koken.'						
'Ik wil er samen met familie en vrienden deelnemen aan activiteiten.'						
'Ik wil er aparte feest- en ontmoetingsruimtes voor familie.'						

De volgende reeks vragen gaan dieper in op de voorgaande stellingen. Wilt u uw keuze aan duiden in de voorziene ruimte?

11. Aan welke van volgende sporten wilt u later deelnemen?

Sporten:	Interesse
Fietsen	
Fitnessstraining	
Dans	
Wandeltochten	
Nordic Walking	
Zwemmen	
Aquagymnastiek	
Yoga	
Tai Chi	
Tapdansen	
Voetbal	
Volleybal	
Korfbal	
Golf	
Aerobics	
Pilates	
Onderhoudsgymnastiek	
Andere:	

12. De volgende vraag probeert te polsen naar uw interesses in cultuur. Ken een maatstaf van interesse toe:

'Mijn interesse is':	Miniem	Weinig	Matig	Redelijk	Groot	Zeer groot
<i>Schilderkunst</i>						
<i>Muziek</i>						
<i>Letteren en gedichten</i>						
<i>Theater</i>						
<i>Film</i>						
<i>Uitwisseling met andere culturen</i>						
<i>Fotografie</i>						
<i>Video</i>						

13. Zou u deelnemen aan volgende therapieën? Kruis degenen aan die u in overweging zou nemen:

Aromatherapie	
Gezichtsmassage	
Geluidtherapie	
Kleurentherapie	
Andere:	

DEEL III

Volgende stellingen hebben betrekking tot rust- en verzorgingsinstellingen. Wilt u bij onderstaande stellingen uw keuze aanduiden?

	Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord
<i>'Ik vind het interessant dat er participaties bestaan tussen rust- en verzorgingsvoorzieningen en scholen en verenigingen, zodat jongeren en leden de bewoners kunnen helpen en verzorgen.'</i>					
<i>"Vindt u een wooncomplex interessant dat samengesteld is uit kindercrèches, parken voor moeders met kinderen en een rust- en verzorgingsvoorziening?"</i>					

14. Hebt u nog enige opmerkingen en/of suggesties?

.....

HARTELIJK BEDANKT VOOR UW MEDEWERKING.

Bijlage 3: Frequentietabellen van vragen 1, 2, 3, 4, 5 en 8**Vraag 1: Wat is uw geslacht?**

		Geslacht			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Man	95	41,5	41,5	41,5
	Vrouw	134	58,5	58,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vraag 2: Wat is uw leeftijd?

		Leeftijd			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	50-52 jaar	28	12,2	12,2	12,2
	52-54 jaar	34	14,8	14,8	27,1
	54-56 jaar	28	12,2	12,2	39,3
	56-58 jaar	25	10,9	10,9	50,2
	58-60 jaar	30	13,1	13,1	63,3
	60-62 jaar	21	9,2	9,2	72,5
	62-64 jaar	24	10,5	10,5	83,0
	64-66 jaar	26	11,4	11,4	94,3
	66-68 jaar	13	5,7	5,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vraag 3: Wat is uw (voormalige) beroep?

		Beroep			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Bediende	59	25,8	25,8	25,8
	Arbeider	56	24,5	24,5	50,2
	Zelfstandige	21	9,2	9,2	59,4
	Ambtenaar	14	6,1	6,1	65,5
	Vrij beroep	4	1,7	1,7	67,2
	Functie in het onderwijs	26	11,4	11,4	78,6
	Functie in de sociale sector	10	4,4	4,4	83,0
	Kaderlid	13	5,7	5,7	88,6
	Andere	26	11,4	11,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vraag 4: In welke omgeving woont u?

		Omgeving			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Landelijk	180	78,6	78,6	78,6
	Stedelijk	49	21,4	21,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vraag 5: In welke mate bent u geneigd later gebruik te maken van:**RVT**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet	43	18,8	18,8	18,8
	Nauwelijks	54	23,6	23,6	42,4
	Matig	79	34,5	34,5	76,9
	Sterk	42	18,3	18,3	95,2
	Zeer sterk	11	4,8	4,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Serviceflats

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet	27	11,8	11,8	11,8
	Nauwelijks	23	10,0	10,0	21,8
	Matig	57	24,9	24,9	46,7
	Sterk	77	33,6	33,6	80,3
	Zeer sterk	45	19,7	19,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Mantelzorg

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet	45	19,7	19,7	19,7
	Nauwelijks	37	16,2	16,2	35,8
	Matig	56	24,5	24,5	60,3
	Sterk	59	25,8	25,8	86,0
	Zeer sterk	32	14,0	14,0	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Thuiszorg

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet	16	7,0	7,0	7,0
	Nauwelijks	17	7,4	7,4	14,4
	Matig	49	21,4	21,4	35,8
	Sterk	80	34,9	34,9	70,7
	Zeer sterk	67	29,3	29,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Anova tabellen bij de variabelen 'Geslacht' en 'Leeftijd'**ANOVA Table**

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
RVT * Geslacht	Between Groups	(Combined)	,539	1	,539	,427	,514
	Within Groups		286,239	227	1,261		
	Total		286,777	228			
Serviceflats * Geslacht	Between Groups	(Combined)	4,231	1	4,231	2,757	,098
	Within Groups		348,398	227	1,535		
	Total		352,629	228			
Mantelzorg * Geslacht	Between Groups	(Combined)	,201	1	,201	,113	,737
	Within Groups		403,729	227	1,779		
	Total		403,930	228			
Thuiszorg * Geslacht	Between Groups	(Combined)	3,756	1	3,756	2,783	,097
	Within Groups		306,358	227	1,350		
	Total		310,114	228			

Report

Leeftijd in drie categorien		RVT	Serviceflats	Mantelzorg	Thuiszorg
Laag	Mean	2,94	3,64	2,98	3,73
	N	90	90	90	90
	Std. Deviation	1,032	,975	1,263	1,047
Midden	Mean	2,79	3,24	3,18	3,72
	N	76	76	76	76
	Std. Deviation	1,147	1,365	1,324	1,207
Hoog	Mean	2,13	3,22	2,75	3,70
	N	63	63	63	63
	Std. Deviation	1,039	1,385	1,414	1,291
Total	Mean	2,67	3,39	2,98	3,72
	N	229	229	229	229
	Std. Deviation	1,122	1,244	1,331	1,166

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
RVT * Leeftijd in drie categorien	Between Groups	(Combined)	26,439	2	13,220	11,476	,000
	Within Groups		260,338	226	1,152		
	Total		286,777	228			
Serviceflats * Leeftijd in drie categorien	Between Groups	(Combined)	9,381	2	4,690	3,088	,048
	Within Groups		343,248	226	1,519		
	Total		352,629	228			
Mantelzorg * Leeftijd in drie categorien	Between Groups	(Combined)	6,617	2	3,309	1,882	,155
	Within Groups		397,313	226	1,758		
	Total		403,930	228			
Thuiszorg * Leeftijd in drie categorien	Between Groups	(Combined)	,046	2	,023	,017	,983
	Within Groups		310,067	226	1,372		
	Total		310,114	228			

Vraag 8: In welke mate bent u lid van volgende verenigingen?**Natuur-of milieuvereniging**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	204	89,1	89,1	89,1
	Ja	25	10,9	10,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Fanclub

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	221	96,5	96,5	96,5
	Ja	8	3,5	3,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vereniging dat gehandicapten helpt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	196	85,6	85,6	85,6
	Ja	33	14,4	14,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vereniging amateurbeoefening

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	196	85,6	85,6	85,6
	Ja	33	14,4	14,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Hobbyclub

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	187	81,7	81,7	81,7
	Ja	42	18,3	18,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vrouwenbeweging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	170	74,2	74,2	74,2
	Ja	59	25,8	25,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Mannenbeweging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	219	95,6	95,6	95,6
	Ja	10	4,4	4,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Sportclub

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	154	67,2	67,2	67,2
	Ja	75	32,8	32,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Politieke vereniging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	213	93,0	93,0	93,0
	Ja	16	7,0	7,0	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Religieuze vereniging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	215	93,9	93,9	93,9
	Ja	14	6,1	6,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Wijkvereniging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	199	86,9	86,9	86,9
	Ja	30	13,1	13,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vakbond

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	184	80,3	80,3	80,3
	Ja	45	19,7	19,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Seniorenvereniging

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	150	65,5	65,5	65,5
	Ja	79	34,5	34,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 4: Frequentietabellen bij vraag 9: 'Wilt u de woonvormen aankruisen die u kent?'

Zorgboerderij

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	183	79,9	79,9	79,9
	Ja	46	20,1	20,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Aanleunwoning

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	159	69,4	69,4	69,4
	Ja	70	30,6	30,6	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Tweegeneratiewoning

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	136	59,4	59,4	59,4
	Ja	93	40,6	40,6	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Woonzorgzone

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	200	87,3	87,3	87,3
	Ja	29	12,7	12,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Seniorencomplex

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	83	36,2	36,2	36,2
	Ja	146	63,8	63,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Seniendorp

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	175	76,4	76,4	76,4
	Ja	54	23,6	23,6	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 5: Frequentietabellen bij vraag 14

Vraag 14 (Stelling): ' Ik vind het interessant dat er participaties bestaan rust- en verzorgingsvoorzieningen en scholen en verenigingen, zodat jongeren en leden de bewoners kunnen helpen en verzorgen.'

Participaties met jongeren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	21	9,2	9,2	9,2
	Eerder niet akkoord	14	6,1	6,1	15,3
	Redelijk akkoord	58	25,3	25,3	40,6
	Akkoord	84	36,7	36,7	77,3
	Helemaal akkoord	52	22,7	22,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Vraag 14 (Stelling): ' Vindt u een wooncomplex interessant dat samengesteld is uit kindercrèches, parken voor moeders met kinderen en een rust- en verzorgingsvoorziening.'

Crèches en kinderparken

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	36	15,7	15,7	15,7
	Eerder niet akkoord	28	12,2	12,2	27,9
	Redelijk akkoord	52	22,7	22,7	50,7
	Akkoord	69	30,1	30,1	80,8
	Helemaal akkoord	44	19,2	19,2	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 6: Anova tabellen voor variabelen geslacht en leeftijd bij vraag 14

Group Statistics

	Geslacht	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Participaties met jongeren	Man	95	3,41	1,135	,116
	Vrouw	134	3,69	1,190	,103
Crèches en kinderparken	Man	95	3,01	1,372	,141
	Vrouw	134	3,42	1,276	,110

ANOVA Table

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Participaties met jongeren * Geslacht	Between Groups (Combined)	4,468	1	4,468	3,278	,072
	Within Groups	309,445	227	1,363		
	Total	313,913	228			
Crèches en kinderparken * Geslacht	Between Groups (Combined)	9,226	1	9,226	5,321	,022
	Within Groups	393,586	227	1,734		
	Total	402,812	228			

Report

Leeftijd in drie categorien		Participaties met jongeren	Crèches en kinderparken
Laag	Mean	3,64	3,31
	N	90	90
	Std. Deviation	1,053	1,260
Midden	Mean	3,50	3,29
	N	76	76
	Std. Deviation	1,301	1,305
Hoog	Mean	3,57	3,11
	N	63	63
	Std. Deviation	1,187	1,460
Total	Mean	3,58	3,25
	N	229	229
	Std. Deviation	1,173	1,329

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Participaties met jongeren * Leeftijd in drie categorien	Between Groups	(Combined)	,862	2	,431	,311	,733
	Within Groups		313,051	226	1,385		
	Total		313,913	228			
Crèches en kinderparken * Leeftijd in drie categorien	Between Groups	(Combined)	1,670	2	,835	,470	,625
	Within Groups		401,143	226	1,775		
	Total		402,812	228			

Bijlage 7: Frequentietabellen bij vraag 10: 'Stel dat u later in een rust- en verzorgingsinstelling woont. Wilt u bij onderstaande stellingen uw keuze aanduiden?'

Stelling 1: 'Ik wil er sporten'

'Ik wil sporten'

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	25	10,9	10,9	10,9
	Eerder niet akkoord	16	7,0	7,0	17,9
	Redelijk akkoord	45	19,7	19,7	37,6
	Akkoord	85	37,1	37,1	74,7
	Helemaal akkoord	58	25,3	25,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 2: 'Ik wil deelnemen aan cultuurdagen.'

'Deelnemen aan cultuurdagen'

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	44	19,2	19,2	19,2
	Eerder niet akkoord	8	3,5	3,5	22,7
	Redelijk akkoord	27	11,8	11,8	34,5
	Akkoord	74	32,3	32,3	66,8
	Helemaal akkoord	76	33,2	33,2	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 3: 'Ik wil er individueel tuinieren.'**'Individueel tuinieren'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	104	45,4	45,4	45,4
	Eerder niet akkoord	37	16,2	16,2	61,6
	Redelijk akkoord	38	16,6	16,6	78,2
	Akkoord	36	15,7	15,7	93,9
	Helemaal akkoord	14	6,1	6,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 4: 'Ik wil er tuinieren in groep.'**'Tuinieren in groep'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	108	47,2	47,2	47,2
	Eerder niet akkoord	34	14,8	14,8	62,0
	Redelijk akkoord	31	13,5	13,5	75,5
	Akkoord	39	17,0	17,0	92,6
	Helemaal akkoord	17	7,4	7,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 5: 'Ik wil er deelnemen aan cursussen en colleges.'**'Deelnemen aan cursussen'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	50	21,8	21,8	21,8
	Eerder niet akkoord	11	4,8	4,8	26,6
	Redelijk akkoord	43	18,8	18,8	45,4
	Akkoord	71	31,0	31,0	76,4
	Helemaal akkoord	54	23,6	23,6	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 6: 'Ik wil er gezelschap van een huisdier.'**' Huisdier meenemen'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	100	43,7	43,7	43,7
	Eerder niet akkoord	24	10,5	10,5	54,1
	Redelijk akkoord	29	12,7	12,7	66,8
	Akkoord	34	14,8	14,8	81,7
	Helemaal akkoord	42	18,3	18,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 7: 'Ik wil Internet gebruiken.'**' Internet hebben''**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	38	16,6	16,6	16,6
	Eerder niet akkoord	5	2,2	2,2	18,8
	Redelijk akkoord	9	3,9	3,9	22,7
	Akkoord	54	23,6	23,6	46,3
	Helemaal akkoord	123	53,7	53,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 8: 'Ik wil zelf beslissen over het interieur van mijn woonst.'**' Zelf beslissen over interieur'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	18	7,9	7,9	7,9
	Eerder niet akkoord	2,9	,9		8,7
	Redelijk akkoord	16	7,0	7,0	15,7
	Akkoord	59	25,8	25,8	41,5
	Helemaal akkoord	134	58,5	58,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 9: 'Ik wil er zelf koken.'**' Zelf koken'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	50	21,8	21,8	21,8
	Eerder niet akkoord	26	11,4	11,4	33,2
	Redelijk akkoord	47	20,5	20,5	53,7
	Akkoord	62	27,1	27,1	80,8
	Helemaal akkoord	44	19,2	19,2	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 10: 'Ik wil er samen met familie en vrienden deelnemen aan activiteiten.'**' Activiteiten met familie'**

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Helemaal akkoord	29	12,66376	12,66376
	Eerder niet akkoord	10	4,366812	4,366812
	Redelijk akkoord	44	19,21397	19,21397
	Akkoord	89	38,86463	38,86463
	Helemaal akkoord	57	24,89083	24,89083
	Total	229	100	100

Stelling 11: 'Ik wil er aparte feest- en ontmoetingsruimtes voor familie.'**' Aparte ruimtes voor familie'**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal niet akkoord	32	14,0	14,0	14,0
	Eerder niet akkoord	18	7,9	7,9	21,8
	Redelijk akkoord	44	19,2	19,2	41,0
	Akkoord	78	34,1	34,1	75,1
	Helemaal akkoord	57	24,9	24,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 8: Frequentietabellen bij vraag 12: 'Ken een maatstaf van interesse toe aan volgende cultuurvormen.'

Stelling 1: 'Mijn interesse gaat uit naar schilderkunst.'

Interesse in schilderkunst

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Miniem	108	47,2	47,2	47,2
	Weinig	38	16,6	16,6	63,8
	Matig	24	10,5	10,5	74,2
	Redelijk	22	9,6	9,6	83,8
	Groot	25	10,9	10,9	94,8
	Zeer groot	12	5,2	5,2	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 2: 'Mijn interesse gaat uit naar muziek.'

Interesse in muziek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Miniem	32	14,0	14,0	14,0
	Weinig	14	6,1	6,1	20,1
	Matig	38	16,6	16,6	36,7
	Redelijk	51	22,3	22,3	59,0
	Groot	64	27,9	27,9	86,9
	Zeer groot	30	13,1	13,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 3: 'Mijn interesse gaat uit naar letteren en gedichten.'**Interesse in letteren**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Miniem	80	34,9	34,9	34,9
	Weinig	31	13,5	13,5	48,5
	Matig	47	20,5	20,5	69,0
	Redelijk	32	14,0	14,0	83,0
	Groot	21	9,2	9,2	92,1
	Zeer groot	18	7,9	7,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 4: 'Mijn interesse gaat uit naar theater.'**Interesse in theater**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Miniem	58	25,3	25,3	25,3
	Weinig	18	7,9	7,9	33,2
	Matig	32	14,0	14,0	47,2
	Redelijk	57	24,9	24,9	72,1
	Groot	47	20,5	20,5	92,6
	Zeer groot	17	7,4	7,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Stelling 5: 'Mijn interesse gaat uit naar film.'**Interesse in film**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Miniem	42	18,3	18,3	18,3
	Weinig	15	6,6	6,6	24,9
	Matig	28	12,2	12,2	37,1
	Redelijk	61	26,6	26,6	63,8

Groot	60	26,2	26,2	90,0
Zeer groot	23	10,0	10,0	100,0
Total	229	100,0	100,0	

Stelling 6: 'Mijn interesse gaat uit naar uitwisseling met andere culturen.'

Interesse in uitwisseling van cultuur

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Miniem	74	32,3	32,3	32,3
Weinig	23	10,0	10,0	42,4
Matig	37	16,2	16,2	58,5
Redelijk	49	21,4	21,4	79,9
Groot	33	14,4	14,4	94,3
Zeer groot	13	5,7	5,7	100,0
Total	229	100,0	100,0	

Stelling 7: 'Mijn interesse gaat uit naar fotografie.'

Interesse in fotografie

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Miniem	82	35,8	35,8	35,8
Weinig	34	14,8	14,8	50,7
Matig	38	16,6	16,6	67,2
Redelijk	32	14,0	14,0	81,2
Groot	29	12,7	12,7	93,9
Zeer groot	14	6,1	6,1	100,0
Total	229	100,0	100,0	

Stelling 8: 'Mijn interesse gaat uit naar video.'

Interesse in video

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	Miniem	72	31,4	31,4	31,4
	Weinig	32	14,0	14,0	45,4
	Matig	42	18,3	18,3	63,8
	Redelijk	49	21,4	21,4	85,2
	Groot	27	11,8	11,8	96,9
	Zeer groot	7	3,1	3,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 9: Anova tabel voor de variabelen van interesses in cultuurvormen en geslacht.

Group Statistics

	Geslacht	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Interesse in in schilderkunst	Man	95	2,21	1,590	,163
	Vrouw	134	2,47	1,657	,143
Interesse in muziek	Man	95	3,64	1,707	,175
	Vrouw	134	3,97	1,451	,125
Interesse in letteren	Man	95	2,48	1,436	,147
	Vrouw	134	2,90	1,753	,151
Interesse in theater	Man	95	3,07	1,538	,158
	Vrouw	134	3,46	1,728	,149
Interesse in film	Man	95	3,54	1,610	,165
	Vrouw	134	3,75	1,611	,139
Interesse in uitwisseling van cultuur	Man	95	2,79	1,650	,169
	Vrouw	134	3,02	1,638	,142
Interesse in fotografie	Man	95	2,66	1,534	,157
	Vrouw	134	2,75	1,724	,149
Interesse in video	Man	95	2,74	1,446	,148
	Vrouw	134	2,80	1,579	,136

ANOVA Table

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Interesse in in schilderkunst * Geslacht	Between Groups (Combined)	3,747	1	3,747	1,410	,236
	Within Groups	603,170	227	2,657		
	Total	606,917	228			
Interesse in muziek * Geslacht	Between Groups (Combined)	5,982	1	5,982	2,452	,119
	Within Groups	553,712	227	2,439		
	Total	559,694	228			
Interesse in letteren * Geslacht	Between Groups (Combined)	9,404	1	9,404	3,545	,061
	Within Groups	602,264	227	2,653		
	Total	611,668	228			
Interesse in theater * Geslacht	Between Groups (Combined)	8,092	1	8,092	2,964	,086
	Within Groups	619,716	227	2,730		
	Total	627,808	228			
Interesse in film * Geslacht	Between Groups (Combined)	2,438	1	2,438	,940	,333
	Within Groups	588,994	227	2,595		
	Total	591,432	228			
Interesse in uitwisseling van cultuur * Geslacht	Between Groups (Combined)	3,016	1	3,016	1,117	,292
	Within Groups	612,722	227	2,699		
	Total	615,738	228			
Interesse in fotografie * Geslacht	Between Groups (Combined)	,384	1	,384	,141	,707
	Within Groups	616,594	227	2,716		
	Total	616,978	228			
Interesse in video * Geslacht	Between Groups (Combined)	,211	1	,211	,091	,763
	Within Groups	527,981	227	2,326		
	Total	528,192	228			

Bijlage 10: Frequentietabellen bij vraag 11: 'Aan welke volgende sporten wilt u later deelnemen?'

Fietsen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	54	23,6	23,6	23,6
	Ja	175	76,4	76,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Fitnessstraining

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	138	60,3	60,3	60,3
	Ja	91	39,7	39,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Dans

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	147	64,2	64,2	64,2
	Ja	82	35,8	35,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Wandeltochten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	40	17,5	17,5	17,5
	Ja	189	82,5	82,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Nordic Walking

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	186	81,2	81,2	81,2
	Ja	43	18,8	18,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Zwemmen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	139	60,7	60,7	60,7
	Ja	90	39,3	39,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Aquagymnastiek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	184	80,3	80,3	80,3
	Ja	45	19,7	19,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Yoga

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	182	79,5	79,5	79,5
	Ja	47	20,5	20,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Tai Chi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	200	87,3	87,3	87,3
	Ja	29	12,7	12,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Tapdansen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	220	96,1	96,1	96,1
	Ja	9	3,9	3,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Voetbal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	225	98,3	98,3	98,3
	Ja	4	1,7	1,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Volleybal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	208	90,8	90,8	90,8
	Ja	21	9,2	9,2	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Korfbal

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	221	96,5	96,5	96,5
	Ja	8	3,5	3,5	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Golf

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	204	89,1	89,1	89,1
	Ja	25	10,9	10,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Aerobics

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	204	89,1	89,1	89,1
	Ja	25	10,9	10,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Pilates

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	219	95,6	95,6	95,6
	Ja	10	4,4	4,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Onderhoudsgymnastiek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	167	72,9	72,9	72,9
	Ja	62	27,1	27,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 11: Anova tabel voor variabelen van de reeks sporten en geslacht**Report**

Geslacht	Fietsen	Fitnesstraining	Dans	Wandeltochte.	Nordic Walking	Zwemmen	Aquagymnastiek	Yoga	Tai Chi	Tapdansen	Voetbal	Volleybal	Korfbal	Golf	Aerobics	Pilates	Onderhoudsgymnastiek	
Man	Mean	,86	,36	,21	,85	,12	,42	,06	,06	,11	,02	,03	,09	,05	,13	,03	,00	,22
	N	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95
	Std. Deviation	,346	,482	,410	,356	,322	,496	,245	,309	,144	,176	,294	,224	,334	,176	,000	,417	
Vrouw	Mean	,69	,43	,46	,81	,24	,37	,29	,31	,14	,05	,01	,09	,02	,10	,16	,07	,31
	N	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134	134
	Std. Deviation	,463	,496	,500	,397	,428	,485	,456	,350	,223	,086	,287	,148	,297	,372	,264	,463	
Total	Mean	,76	,40	,36	,83	,19	,39	,20	,21	,13	,04	,02	,09	,03	,11	,11	,04	,27
	N	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229	229
	Std. Deviation	,425	,490	,480	,381	,391	,489	,398	,333	,195	,131	,289	,184	,313	,313	,205	,445	

ANOVA Table

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Fietsen * Geslacht	Between Groups (Combined)	1,590	1	1,590	9,097	,003
	Within Groups	39,676	227	,175		
	Total	41,266	228			
Fitnesstraining * Geslacht	Between Groups (Combined)	,253	1	,253	1,053	,306
	Within Groups	54,585	227	,240		
	Total	54,838	228			
Dans * Geslacht	Between Groups (Combined)	3,535	1	3,535	16,340	,000
	Within Groups	49,103	227	,216		
	Total	52,638	228			
Wandeltochte, * Geslacht	Between Groups (Combined)	,121	1	,121	,835	,362
	Within Groups	32,892	227	,145		
	Total	33,013	228			
Nordic Walking * Geslacht	Between Groups (Combined)	,841	1	,841	5,603	,019
	Within Groups	34,085	227	,150		
	Total	34,926	228			
Zwemmen * Geslacht	Between Groups (Combined)	,128	1	,128	,532	,467
	Within Groups	54,501	227	,240		
	Total	54,629	228			
Aquagymnastiek * Geslacht	Between Groups (Combined)	2,887	1	2,887	19,697	,000
	Within Groups	33,270	227	,147		
	Total	36,157	228			
Yoga * Geslacht	Between Groups (Combined)	3,277	1	3,277	21,833	,000
	Within Groups	34,076	227	,150		
	Total	37,354	228			
Tai Chi * Geslacht	Between Groups (Combined)	,074	1	,074	,667	,415
	Within Groups	25,253	227	,111		
	Total	25,328	228			
Tapdansen * Geslacht	Between Groups (Combined)	,054	1	,054	1,428	,233
	Within Groups	8,592	227	,038		
	Total	8,646	228			
Voetbal * Geslacht	Between Groups (Combined)	,032	1	,032	1,883	,171

	Within Groups		3,898	227	,017		
	Total		3,930	228			
Volleybal * Geslacht	Between Groups (Combined)		,001	1	,001	,018	,894
	Within Groups		19,073	227	,084		
	Total		19,074	228			
Korfbal * Geslacht	Between Groups (Combined)		,051	1	,051	1,505	,221
	Within Groups		7,670	227	,034		
	Total		7,721	228			
Golf * Geslacht	Between Groups (Combined)		,048	1	,048	,488	,486
	Within Groups		22,223	227	,098		
	Total		22,271	228			
Aerobics * Geslacht	Between Groups (Combined)		,977	1	,977	10,420	,001
	Within Groups		21,293	227	,094		
	Total		22,271	228			
Pilates * Geslacht	Between Groups (Combined)		,310	1	,310	7,594	,006
	Within Groups		9,254	227	,041		
	Total		9,563	228			
Onderhoudsgymnastiek * Geslacht	Between Groups (Combined)		,401	1	,401	2,031	,156
	Within Groups		44,813	227	,197		
	Total		45,214	228			

Bijlage 12: Frequentietabellen bij vraag 13: 'Zou u deelnemen aan volgende therapieën?'

Gezichtsmassage

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	107	46,7	46,7	46,7
	Ja	122	53,3	53,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Aromatherapie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	148	64,6	64,6	64,6
	Ja	81	35,4	35,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Geluidstherapie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	171	74,7	74,7	74,7
	Ja	58	25,3	25,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Kleurentherapie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	177	77,3	77,3	77,3
	Ja	52	22,7	22,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 13: Anova tabel voor de variabelen therapieën en geslacht**Report**

Geslacht		Aromatherapie	Gezichtsmassage	Geluidstherapie	Kleurentherapie
Man	Mean	,22	,24	,23	,13
	N	95	95	95	95
	Std. Deviation	,417	,431	,424	,334
Vrouw	Mean	,45	,74	,27	,30
	N	134	134	134	134
	Std. Deviation	,499	,441	,445	,459
Total	Mean	,35	,53	,25	,23
	N	229	229	229	229
	Std. Deviation	,479	,500	,436	,420

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Aromatherapie * Geslacht	Between Groups	(Combined)	2,857	1	2,857	13,104	,000
	Within Groups		49,492	227	,218		
	Total		52,349	228			
Gezichtsmassage * Geslacht	Between Groups	(Combined)	13,715	1	13,715	71,916	,000
	Within Groups		43,290	227	,191		
	Total		57,004	228			
Geluidstherapie * Geslacht	Between Groups	(Combined)	,076	1	,076	,401	,527
	Within Groups		43,234	227	,190		
	Total		43,310	228			
Kleurentherapie * Geslacht	Between Groups	(Combined)	1,648	1	1,648	9,707	,002
	Within Groups		38,544	227	,170		
	Total		40,192	228			

Bijlage 14: Frequentietabellen en correlatietabellen bij vraag 6: 'Hoe staat u ten opzichte van volgende mogelijkheden omtrent wonen?'

Woning laten zoals hij is

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	115	50,2	50,2	50,2
	Ja	114	49,8	49,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Woning aanpassen aan de behoeften

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	123	53,7	53,7	53,7
	Ja	106	46,3	46,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Verhuizen naar aangepaste woonvorm

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	162	70,7	70,7	70,7
	Ja	67	29,3	29,3	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Verhuizen nr RVT

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	199	86,9	86,9	86,9
	Ja	30	13,1	13,1	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Verhuizen naar bejaardenwoning in de buurt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	190	83,0	83,0	83,0
	Ja	39	17,0	17,0	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Inwonen bij kinderen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	219	95,6	95,6	95,6
	Ja	10	4,4	4,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Samenwonen met senioren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	209	91,3	91,3	91,3
	Ja	20	8,7	8,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Verhuizen naar serviceflat

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	106	46,3	46,3	46,3
	Ja	123	53,7	53,7	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

	Natuur-of milieuvereniging	Fanclub	Vereniging dat gehandicapten helpt	Vereniging (amateur)	Hobbyclub	Vrouwenbeweging	Mannenbeweging	Sportclub
Woning laten zoals hij is	-0,040	0,144	-0,036	-0,110	0,025	-0,027	0,044	0,012
	0,542	0,030	0,593	0,096	0,711	0,680	0,511	0,853
	229	229	229	229	229	229	229	229
Woning aanpassen aan de behoeften	-0,016	-0,081	0,018	0,093	0,126	0,014	0,016	-0,069
	0,809	0,221	0,786	0,161	0,057	0,835	0,811	0,296
	229	229	229	229	229	229	229	229
Verhuizen naar aangepaste woonvorm	0,052	-0,122	0,119	0,146	0,018	0,148	-0,090	-0,060
	0,435	0,065	0,073	0,027	0,790	0,025	0,173	0,365
	229	229	229	229	229	229	229	229
Verhuizen nr RVT	-0,011	-0,074	0,062	-0,049	0,017	0,156	-0,020	-0,078
	0,864	0,266	0,352	0,463	0,802	0,018	0,768	0,240
	229	229	229	229	229	229	229	229
Verhuizen bejaardenwoning in de buurt	-0,084	0,104	0,013	-0,087	0,055	0,105	-0,040	-0,093
	0,205	0,118	0,850	0,191	0,404	0,113	0,547	0,159
	229	229	229	229	229	229	229	229
Inwonen bij kinderen	-0,006	0,076	0,095	-0,027	-0,046	0,118	-0,046	0,079
	0,925	0,254	0,152	0,686	0,488	0,074	0,492	0,236
	229	229	229	229	229	229	229	229
Samenwonen met senioren	0,041	-0,059	-0,039	-0,039	-0,027	0,065	-0,066	0,081
	0,542	0,375	0,559	0,559	0,688	0,325	0,319	0,224
	229	229	229	229	229	229	229	229
Verhuizen nr serviceflat	-0,068	-0,062	-0,068	0,007	0,033	0,106	0,070	-0,080
	0,304	0,351	0,306	0,918	0,623	0,109	0,293	0,228
	229	229	229	229	229	229	229	229

Correlation is significant at the 0,05 level(2-tailed)

Eerste cijfer: Correlatie van Pearson

Tweede cijfer: Significantie op 0,05

Derde cijfer: Aantal respondenten

Correlations

	Politieke vereniging	Religieuze vereniging	Wijkvereniging	Vakbond	Seniorenvereniging
Woning laten zoals hij is	0,070	0,110	0,053	0,101	0,141
	0,293	0,095	0,421	0,127	0,033
	229	229	229	229	229
Woning aanpassen aan de behoeften	-0,014	0,019	0,003	-0,062	0,008
	0,834	0,775	0,965	0,347	0,905
	229	229	229	229	229
Verhuizen naar aangepaste woonvorm	0,050	-0,004	0,092	0,020	-0,103
	0,455	0,954	0,167	0,762	0,119
	229	229	229	229	229
Verhuizen nr RVT	0,046	-0,045	-0,036	0,036	0,072
	0,490	0,497	0,591	0,588	0,277
	229	229	229	229	229
Verhuizen bejaardenwoning in de buurt	0,013	-0,116	-0,073	0,010	0,038
	0,850	0,081	0,274	0,882	0,570
	229	229	229	229	229
Inwonen bij kinderen	-0,059	0,035	-0,083	-0,052	-0,110
	0,378	0,602	0,211	0,434	0,096
	229	229	229	229	229
Samenwonen met senioren	-0,024	-0,014	-0,028	-0,036	-0,029
	0,717	0,829	0,669	0,586	0,660
	229	229	229	229	229
Verhuizen nr serviceflat	-0,089	-0,129	-0,107	-0,070	-0,008
	0,179	0,052	0,107	0,292	0,905
	229	229	229	229	229

Correlation is significant at the 0,05 level(2-tailed)

Eerste cijfer: Correlatie van Pearson

Tweede cijfer: Significantie op 0,05

Derde cijfer: Aantal respondenten

Bijlage 15: Frequentietabellen bij vraag 7: ' Kan u aangeven wat de belangrijkste redenen zijn om te verhuizen? '

Eenzaamheid

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Neen	190	83,0	83,0	83,0
Ja	39	17,0	17,0	100,0
Total	229	100,0	100,0	

Behoeftte aan sociaal contact

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	149	65,1	65,1	65,1
	Ja	80	34,9	34,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Onvoldoende aan mantelzorg

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	191	83,4	83,4	83,4
	Ja	38	16,6	16,6	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Huisvestingsproblemen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	218	95,2	95,2	95,2
	Ja	11	4,8	4,8	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Gezondheidsproblemen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	70	30,6	30,6	30,6
	Ja	159	69,4	69,4	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Financiële situatie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	211	92,1	92,1	92,1
	Ja	18	7,9	7,9	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Aanwezigheid aantal voorzieningen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	158	69,0	69,0	69,0
	Ja	71	31,0	31,0	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Aantrekkelijke omgeving

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Neen	175	76,4	76,4	76,4
	Ja	54	23,6	23,6	100,0
	Total	229	100,0	100,0	

Bijlage 16: Correlatie tussen vraag vijf en zeven.

	RVT	Serviceflats	Mantelzorg	Thuiszorg
Eenzaamheid	0,041	-0,041	0,076	0,069
	0,538	0,542	0,252	0,299
	229	229	229	229
Behoeftte aan sociaal contact	0,127	0,181	0,058	0,042
	0,054	0,006	0,383	0,525
	229	229	229	229
Onvoldoende aan mantelzorg	0,080	-0,066	0,209	0,158
	0,229	0,323	0,001	0,017
	229	229	229	229
Huisvestingsproblemen	-0,025	-0,005	0,018	0,036
	0,711	0,936	0,783	0,584
	229	229	229	229
Gezondheidsproblemen	0,074	0,065	0,105	0,109
	0,263	0,327	0,111	0,099
	229	229	229	229
Financiële situatie	-0,073	-0,001	0,077	0,056
	0,272	0,988	0,245	0,397
	229	229	229	229
Aanwezigheid aantal voorzieningen	0,233	0,297	-0,034	-0,001
	0,000	0,000	0,610	0,985
	229	229	229	229
Aantrekkelijke omgeving	-0,111	0,114	-0,124	-0,203
	0,094	0,085	0,060	0,002
	229	229	229	229
** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				
* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).				

Eerste cijfer: Correlatie van Pearson

Tweede cijfer: Significantie op 0,05

Derde cijfer: Aantal respondenten

Bijlage 17: Kruistabellen bij de eerste hypothese.**Case Processing Summary**

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Verhuizen nr RVT * Gezondheidsproblemen	229	100,0%	0	0,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * Behoefte aan sociaal contact	229	100,0%	0	0,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * Eenzaamheid	229	100,0%	0	0,0%	229	100,0%

Crosstab

			Gezondheidsproblemen		Total
			Neen	Ja	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	67	132	199
		% within Gezondheidsproblemen	95,7%	83,0%	86,9%
	Ja	Count	3	27	30
		% within Gezondheidsproblemen	4,3%	17,0%	13,1%
Total		Count	70	159	229
		% within Gezondheidsproblemen	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,881 ^a	1	,009		
Continuity Correction ^b	5,811	1	,016		
Likelihood Ratio	8,192	1	,004		
Fisher's Exact Test				,010	,005
Linear-by-Linear Association	6,851	1	,009		
N of Valid Cases ^b	229				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,17.

b. Computed only for a 2x2 table

Crosstab

			Behoefte aan sociaal contact		Total
			Neen	Ja	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	135	64	199
		% within Behoefte aan sociaal contact	90,6%	80,0%	86,9%
	Ja	Count	14	16	30
		% within Behoefte aan sociaal contact	9,4%	20,0%	13,1%
Total		Count	149	80	229
		% within Behoefte aan sociaal contact	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,141 ^a	1	,023		
Continuity Correction ^b	4,252	1	,039		
Likelihood Ratio	4,915	1	,027		
Fisher's Exact Test				,038	,021
Linear-by-Linear Association	5,119	1	,024		
N of Valid Cases ^b	229				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,48.

b. Computed only for a 2x2 table

Crosstab

			Eenzaamheid		Total
			Neen	Ja	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	170	29	199
		% within Eenzaamheid	89,5%	74,4%	86,9%
	Ja	Count	20	10	30
		% within Eenzaamheid	10,5%	25,6%	13,1%
Total		Count	190	39	229
		% within Eenzaamheid	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,494 ^a	1	,011		
Continuity Correction ^b	5,234	1	,022		
Likelihood Ratio	5,566	1	,018		
Fisher's Exact Test				,018	,015
Linear-by-Linear Association	6,465	1	,011		
N of Valid Cases ^b	229				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,11.

b. Computed only for a 2x2 table

Bijlage 18: Kruistabellen bij de tweede hypothese.**Case Processing Summary**

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Verhuizen nr RVT * ' Huisdier meenemen'	229	100,0%	0	,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * ' Internet hebben"	229	100,0%	0	,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * ' Zelf beslissen over interieur'	229	100,0%	0	,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * ' Zelf koken'	229	100,0%	0	,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * ' Activiteiten met familie'	229	100,0%	0	,0%	229	100,0%
Verhuizen nr RVT * ' Aparte ruimtes voor familie'	229	100,0%	0	,0%	229	100,0%

Crosstab

			' Huisdier meenemen'					Total
			Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	89	20	23	31	36	199
		% within ' Huisdier meenemen'	89,0%	83,3%	79,3%	91,2%	85,7%	86,9%
	Ja	Count	11	4	6	3	6	30
		% within ' Huisdier meenemen'	11,0%	16,7%	20,7%	8,8%	14,3%	13,1%
Total		Count	100	24	29	34	42	229
		% within ' Huisdier meenemen'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	2,721 ^a	4	,606
Likelihood Ratio	2,595	4	,628
Linear-by-Linear Association	,126	1	,722
N of Valid Cases	229		

a. 3 cells (30,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,14.

Crosstab

		' Internet hebben"					Total
		Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count 33	4	9	47	106	199
		% within ' Internet hebben"	86,8%	80,0%	100,0%	87,0%	86,2%
	Ja	Count 5	1	0	7	17	30
		% within ' Internet hebben"	13,2%	20,0%,0%	13,0%	13,8%	13,1%
Total		Count 38	5	9	54	123	229
		% within ' Internet hebben"	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	1,623 ^a	4	,805
Likelihood Ratio	2,768	4	,597
Linear-by-Linear Association	,030	1	,862
N of Valid Cases	229		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,66.

Crosstab

			' Zelf beslissen over interieur'					Total
			Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	16	2	13	50	118	199
		% within ' Zelf beslissen over interieur'	88,9%	100,0%	81,2%	84,7%	88,1%	86,9%
	Ja	Count	2	0	3	9	16	30
		% within ' Zelf beslissen over interieur'	11,1%	0,0%	18,8%	15,3%	11,9%	13,1%
Total		Count	18	2	16	59	134	229
		% within ' Zelf beslissen over interieur'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	1,212 ^a	4	,876
Likelihood Ratio	1,423	4	,840
Linear-by-Linear Association	,021	1	,884
N of Valid Cases	229		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

Crosstab

			' Zelf koken'					Total
			Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	41	22	40	56	40	199
		% within ' Zelf koken'	82,0%	84,6%	85,1%	90,3%	90,9%	86,9%
	Ja	Count	9	4	7	6	4	30
		% within ' Zelf koken'	18,0%	15,4%	14,9%	9,7%	9,1%	13,1%
Total		Count	50	26	47	62	44	229
		% within ' Zelf koken'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	2,566 ^a	4	,633
Likelihood Ratio	2,580	4	,630
Linear-by-Linear Association	2,354	1	,125
N of Valid Cases	229		

a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,41.

Crosstab

		' Activiteiten met familie'					Total
		Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count 26	8	41	76	48	199
		% within ' Activiteiten met familie'	89,7%	80,0%	93,2%	85,4%	84,2%
	Ja	Count 3	2	3	13	9	30
		% within ' Activiteiten met familie'	10,3%	20,0%	6,8%	14,6%	15,8%
Total		Count 29	10	44	89	57	229
		% within ' Activiteiten met familie'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	2,676 ^a	4	,613
Likelihood Ratio	2,895	4	,576
Linear-by-Linear Association	,680	1	,410
N of Valid Cases	229		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,31.

Crosstab

		' Aparte ruimtes voor familie'					Total
		Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count 30	16	39	63	51	199
		% within ' Aparte ruimtes voor familie'	93,8%	88,9%	88,6%	80,8%	89,5%
	Ja	Count 2	2	5	15	6	30
		% within ' Aparte ruimtes voor familie'	6,2%	11,1%	11,4%	19,2%	10,5%
Total		Count 32	18	44	78	57	229
		% within ' Aparte ruimtes voor familie'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	4,405 ^a	4	,354
Likelihood Ratio	4,430	4	,351
Linear-by-Linear Association	,951	1	,329
N of Valid Cases	229		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,36.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,778 ^a	4	,311
Likelihood Ratio	5,472	4	,242
Linear-by-Linear Association	2,826	1	,093
N of Valid Cases	229		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,10.

Crosstab

			' Deelnemen aan cultuurdagen					Total
			Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	40	8	23	62	66	199
		% within ' Deelnemen aan cultuurdagen	90,9%	100,0%	85,2%	83,8%	86,8%	86,9%
	Ja	Count	4	0	4	12	10	30
		% within ' Deelnemen aan cultuurdagen	9,1%	0%	14,8%	16,2%	13,2%	13,1%
Total		Count	44	8	27	74	76	229
		% within ' Deelnemen aan cultuurdagen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	2,528 ^a	4	,640
Likelihood Ratio	3,593	4	,464
Linear-by-Linear Association	,870	1	,351
N of Valid Cases	229		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,05.

Crosstab

		'Individueel tuinieren'					Total
		Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count 90	Count 27	Count 37	Count 32	Count 13	Count 199
		% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'
	Ja	Count 14	Count 10	Count 1	Count 4	Count 1	Count 30
		% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'
Total		Count 104	Count 37	Count 38	Count 36	Count 14	Count 229
		% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'	% within 'Individueel tuinieren'

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	10,535 ^a	4	,032
Likelihood Ratio	10,913	4	,028
Linear-by-Linear Association	1,495	1	,221
N of Valid Cases	229		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,83.

Crosstab

		'Tuinieren in groep'					Total
		Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count 96	Count 26	Count 26	Count 35	Count 16	Count 199
		% within 'Tuinieren in groep'	88,9%	76,5%	83,9%	89,7%	94,1%
	Ja	Count 12	Count 8	Count 5	Count 4	Count 1	Count 30
		% within 'Tuinieren in groep'	11,1%	23,5%	16,1%	10,3%	5,9%
Total		Count 108	Count 34	Count 31	Count 39	Count 17	Count 229
		% within 'Tuinieren in groep'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	4,929 ^a	4	,295
Likelihood Ratio	4,598	4	,331
Linear-by-Linear Association	,159	1	,690
N of Valid Cases	229		

a. 3 cells (30,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,23.

Crosstab

			' Deelnemen aan cursussen'					Total
			Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Redelijk akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	
Verhuizen nr RVT	Neen	Count	44	10	39	58	48	199
		% within ' Deelnemen aan cursussen'	88,0%	90,9%	90,7%	81,7%	88,9%	86,9%
	Ja	Count	6	1	4	13	6	30
		% within ' Deelnemen aan cursussen'	12,0%	9,1%	9,3%	18,3%	11,1%	13,1%
Total		Count	50	11	43	71	54	229
		% within ' Deelnemen aan cursussen'	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	2,634 ^a	4	,621
Likelihood Ratio	2,554	4	,635
Linear-by-Linear Association	,175	1	,676
N of Valid Cases	229		

a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,44.